

ЗАКОН ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

(„Службен весник на Република Македонија“ бр. 95/05, 25/07, 7/08, 57/10, 135/11, 13/13, 188/13, 43/14, 15/15, 154/15, 192/15, 23/16, 83/18 и 83/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 31/20 и 288/21)

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Предмет на уредување

Член 1

(1) Со овој закон се уредуваат начинот и условите на издавање и тргување со хартии од вредност; начинот и условите за регистрирање на хартиите од вредност, утврдување и порамнување на трговските трансакции и нетрговските преноси со хартии од вредност, како и ограничувањата на правата од сопственоста на хартиите од вредност; начинот и условите за функционирање на пазарот на хартии од вредност и на овластените учесници на пазарот; обврските за обелоденување од страна на акционерските друштва со посебни обврски за известување, членовите на органите на управување, директорите и одделни акционери; забранетите дејствија во врска со работењето со хартии од вредност; статусот и надлежностите на Комисијата; начинот и условите на работење на овластените учесници на пазарот при стечај и ликвидација и други прашања што се од значење за хартиите од вредност.

(2) За се она што не е уредено со овој закон ќе се применуваат одредбите на Законот за трговските друштва, Законот за стечај и Законот за општата управна постапка.

Дефиниции

Член 2

Одделните изрази употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. Акција е сопственичка хартија од вредност, која претставува неделив и идеален дел од основната главнина на акционерското друштво или командитното друштво со акции. Акциите можат да бидат обични и приоритетни;
 2. Акционерско друштво со посебни обврски за известување е друштво кое извршило јавна понуда на хартии од вредност, или има основна главница од 1.000.000 евра во денарска противвредност и повеќе од 50 акционери, освен друштвата котирани на берза;
 3. Барање за одобрение е документ кој се поднесува до Комисијата за хартии од вредност од страна на издавачот, со кое се бара дозвола за јавна или приватна понуда на хартиите од вредност;
 4. Благајнички запис е краткорочна хартија од вредност издадена од Народната банка на Република Северна Македонија, која се продава по дисконтирана вредност, а на денот на пристигнување издавачот ја исплаќа номиналната вредност;
 5. Внатрешна информација е секоја ценовно чувствителна информација која не е јавно објавена преку печатени или електронски медиуми;
- 5-а. "Деловна тајна" е податок, документ или информација која овластениот учесник на пазарот на хартии од вредност при работењето ја добива за правно или физичко лице и која треба да ја чува во тајности соодветно да ја заштити;

6. Дематеријализирана хартија од вредност е хартија од вредност којашто се води како електронски запис;
7. Деривативни финансиски инструменти се инструментите чијашто цена директно или индиректно зависи од цената на хартиите од вредност, стоките, девизите, берзанските индекси или каматните стапки кои не се потврди за депозит;
8. Договор за фјучерси е стандардизиран договор за идна продажба на однапред определен датум на хартии од вредност, девизи, стоки, берзански индекси или каматни стапки, со кој едната страна се обврзува да изврши предавање на договорениот имот, а другата страна се обврзува да ја плати однапред договорената цена;
9. Договор за опција е стандардизиран договор за идно купување или предавање на хартијата од вредност, девизите, стоките, берзанските индекси или каматните стапки, според кој едната договорна страна има право, но не и обврска, да го купи или да го продаде предметот на опцијата, по однапред договорена цена, секој работен ден до истекот на договорениот рок, а другата страна се обврзува, на барање на првата страна, безусловно да го предаде или да го преземе и да го плати договорениот предмет на опцијата;
10. Дозвола за работа со хартии од вредност е дозвола за работење на брокер и дозвола за работење на инвестиционен советник;
11. Државен запис е краткорочна должничка хартија од вредност издадена од Република Северна Македонија;
12. Депозитна камата е просечната каматна стапка која ја плаќаат деловните банки во Република Северна Македонија на денарските депозити на физички лица орочени на период од една година; 12-а. "Добра репутација" е чесност, компетентност, работливост и поседување особини кои даваат сигурност дека лицето со начинот на своето работење нема да влијае во насока на загрозување на стабилноста и сигурноста на брокерската куќа, берзата или депозитарот за хартии од вредност;
13. Долгорочна хартија од вредност е хартија од вредност чиј рок на пристигнување е една календарска година или подолго од денот на нејзиното издавање;
14. Изложеност на брокерска куќа е збир на побарувањата, вложувањата во хартии од вредност и капиталните влогови на брокерската куќа;
15. "Институционален инвеститор" е банка, осигурително друштво, отворен и затворен инвестициски фонд или пензиски фонд и друштво за управување со отворен и затворен инвестициски или пензиски фонд, централни банки, национални влади и органи на локална самоуправа, Меѓународниот монетарен фонд, ЕБРД, ЕИБ и финансиско холдинг друштво;
16. Јавна понуда е јавен повик за запишување и купување на хартии од вредност објавен во средствата за јавно информирање;
17. Комерцијален запис е должничка краткорочна хартија од вредност издадена од акционерско друштво или командитно друштво со акции, со која издавачот се обврзува дека на сопственикот ќе му ја исплати номиналната вредност и договорената камата на точно определен датум на достасување. Комерцијалниот запис може да има фиксна или варијабилна каматна стапка, или да биде без камата;
18. Комисија е Комисија за хартии од вредност на Република Северна Македонија, која претставува самостојно и независно регулаторно тело со јавни овластувања утврдени со овој закон, Законот за инвестициони фондови, Законот за преземање на акционерски друштва и на сите подзаконски акти донесени врз основа на овие закони;
19. Квалификувано учество во однос на едно правно лице е сопственост на мнозински пакет на акции со право на глас во правното лице или сопственост на акции со право на глас, кое ако се

искористи е доволно за именување или разрешување членови на управниот или надзорниот одбор и одборот на директори;

19-а. "Квалификувано учество во брокерска куќа, берза или депозитар за хартии од вредност" е директно или индиректно поседување на најмалку 10% или повеќе од вкупниот број на акции или од издадените акции со право на глас во брокерска куќа, берза или депозитар за хартии од вредност, без оглед дали лицето ги стекнува акциите само или заедно со други поврзани лица;

20. Краткорочна хартија од вредност е хартија од вредност чиј рок на пристигнување е пократок од една календарска година од денот на издавањето;

21. Котација е ставање на одредена класа на хартии од вредност од страна на берза на посебна платформа за тргување врз основа на договор меѓу таа берза и издавачот на хартиите од вредност со кој се регулираат меѓусебните права и обврски;

22. Нетрговски пренос е пренос на сопственоста на хартиите од вредност кој настанува врз основа на подарок, наследство, судска одлука и реализација на договор за залог, согласно со закон;

23. Обврзница е долгорочна должничка хартија од вредност, со која издавачот се обврзува дека на сопственикот на обврзницата еднократно или во рати, ќе му го исплати на определениот ден, износот на номиналната вредност на обврзницата и каматата. Обврзницата може да биде обезбедена или необезбедена, да има фиксна или варијабилна камата, да биде без камата, може на сопственикот да му дава право на камата и/или исплата на однапред определени рати, може да се откупи од страна на која било страна под одредени услови и/или може на сопственикот да му даде право да ја претвори обврзницата во друг вид на хартија од вредност на издавачот;

24. Овластен учесник на пазарот на хартии од вредност е секое физичко или правно лице вклучено во работењето на пазарот на хартии од вредност, кое има добиено соодветна дозвола од Комисијата, вклучувајќи депозитари, берзи, банки, брокерски куќи, брокери и инвестициони советници;

25. Просечна пазарна цена на акциите е пондерирана аритметичка средина на сите цени од сите трговски трансакции, со исклучок на блок трансакциите, со определена хартија од вредност во еден ден на тргување на овластена берза. Како пондер се зема количината на истргуваните хартии од вредност;

26. Проспект е писмен документ во кој се содржани сите релевантни податоци кои му овозможуваат на купувачот на хартиите од вредност, опишани во документот, да направи процена за правното, финансиското и деловното работење на издавачот, за инвестициониот ризик и за правата кои произлегуваат од понудените хартии од вредност;

27. Примарен пазар е првото продавање на хартиите од вредност од страна на издавачите, односно првото запишување и уплата на хартиите од вредност;

28. Приватна понуда е понуда за запишување и уплаќање на хартии од вредност:

- која е упатена на не повеќе од 20 лица поединечно именувани во актот за издавање на хартии од вредност, кои не се акционери во акционерското друштво и кои не се поврзани лица со акционерите во акционерското друштво, освен во случај на емисија на обврзници и ако обврската за акционерот да го зголеми учеството во основната главнина е наметната од страна на регулаторен орган врз основа на овој или друг закон или доколку со друг закон поинаку не е регулирано,

- која е упатена само на институционални инвеститори,

- во случај на зголемување на основната главнина од средства на друштвото,

- во случај на условно зголемување на основната главнина и

- во случај на заем што се трансформира во влог во друштвото во постапка на зголемување на основната главнина на друштвото кога заемот е даден од страна на единствениот акционер на друштвото;

29. Поврзани лица се поврзани правни лица, поврзани физички лица и физичко лице поврзано со правно лице;
30. Поврзани правни лица се: правно лице кое поседува, директно или индиректно најмалку 20% од акциите со право на глас од другото правно лице; правно лице во кое најмалку 50% од членовите на управниот или надзорниот одбор и одборот на директори се членови на управниот одбор, надзорниот одбор или одборот на директори на другото правно лице; правно лице кое согласно со одредбите на Законот за трговските друштва има значително учество, мнозинско учество или заемно учество во другото правно лице; две правни лица кои се контролирани од исто или исти правни или физички лица и правно лице кое по друг основ го контролира друго правно лице;
31. Поврзани физички лица се физички лица коишто се: во сродство преку брак или посвојување; деца и родители, браќа и сестри, полубраќа и полусестри, баби, дедовци и внуци; на друг начин се крвно поврзани до втор степен; живееле во заедница пет години непрекинато во однос на родител - старател и дете, маќеа или очув и посинок и поќерка, снаа, зет и родители на брачните другари;
32. Физичко лице поврзано со правно лице е лице кое директно или индиректно поседува 20% од акциите со право на глас во правното лице или на друг начин има квалификувано учество во правното лице. Комисијата детално ги пропишува условите за дополнително одредување на поврзани лица;
33. Порамнување е процес на исполнување на обврските на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност коишто произлегуваат од склучената трговска трансакција на секундарниот пазар, односно извршување на плаќањето од страна на купувачот и пренос на сопственоста на хартиите од вредност од страна на продавачот;
34. Потврда за странска хартија од вредност е доказ за сопственост на странска хартија од вредност, која на ниеден друг начин не е понудена, продадена или тргувана во Република Северна Македонија, создадена со цел да се овозможи тргување со странската хартија од вредност во Република Северна Македонија;
35. Репо договор претставува договор за промптна продажба/купување на хартии од вредност со обврска на продавачот/купувачот за повторен откуп/продажба на истите или слични хартии од вредност на некој иден датум по однапред утврдена цена;
36. Саморегулирачка организација е правно лице чии членови и/или акционери се овластени учесници на пазарот на хартии од вредност и која донесува правила и процедури за примена на правилата за организација и регулативата од областа на хартиите од вредност во Република Северна Македонија, преку испитување, одлучување и во случај на повреда и утврдување на дисциплински и други мерки;
37. Сериски хартии од вредност се хартиите од вредност издадени во исто време, од ист издавач и кои даваат исти права и обврски на сите сопственици;
38. Секундарен пазар е секое купување или продавање на претходно издадени хартии од вредност;
39. „Сертификат за депозит“ е неограничено пренослива должничка хартија од вредност издадена од издавач - банка или штедилница како доказ за сопственост на депозит, со кој издавачот се обврзува да го исплати имателот на сертификатот на начин и под услови содржани во истиот;
40. Сопствени акции се акциите претходно издадени и продадени од страна на акционерско друштво или командитно друштво со акции кои подоцна друштвото ги стекнува по различни основи;

40-а. "Сопствени средства" се средства кои се состојат од основната главнина, резервите и други категории на сопствени средства пресметани согласно Правилникот за категориите на сопствени средства и начинот на пресметување на износот на сопствени средства на брокерската куќа;

41. Трговски трансакции се промени на сопственоста на хартиите од вредност на секундарниот пазар како резултат на нивно купување или продавање;

42. Утврдување е повеќефазен процес којшто се состои од идентификација на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност коишто склучиле трговска трансакција на секундарниот пазар, идентификација на хартијата од вредност со која е тргувано, количината на хартии од вредност со која се тргувало и цената по која е склучена трансакцијата; потврдување на елементите на трговската трансакција од страна на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност кои ја склучиле истата и пресметка на меѓусебните обврски на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност коишто склучиле трговска трансакција на секундарниот пазар;

43. Финансиски извештај е извештајот кој во себе ги вклучува билансот на состојба, билансот на успех, извештајот за промени на главнината и извештајот за паричните текови;

44. "Хартии од вредност" се акции издадени од акционерски друштва и од командитни друштва со акции, акции во инвестициските фондови кои работат според Законот за инвестициски фондови, обврзници, инструменти на пазарот на пари, деривативни финансиски инструменти, потврда за странска хартија од вредност, сертификат за депозит и други финансиски инструменти кои според Комисијата се сметаат за хартии од вредност. Овие хартии од вредност се неограничено преносливи и

45. Ценовно чувствителни информации се информации од специфична природа кои се директно или индиректно поврзани со издавачот на хартиите од вредност и кои, доколку се обелоденат, би можеле да влијаат на цената на хартиите од вредност на издавачот или да влијаат на одлуката на инвеститорите да купуваат, продаваат или да ги чуваат хартиите од вредност.

II. ИЗДАВАЊЕ, ПОНУДА И ПРОДАЖБА НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

1. Издавање на хартии од вредност

Издавачи на хартии од вредност

Член 3

Хартии од вредност можат да издаваат: Министерството за финансии во името на Република Северна Македонија, Народната банка на Република Северна Македонија, општините и градот Скопје, акционерските друштва и командитните друштва со акции и други домашни и странски правни лица (во натамошниот текст: издавач), во согласност со овој или друг закон.

Дематеријализирани хартии од вредност

Член 4

Хартиите од вредност се издаваат во дематеријализирана форма.

Обврски за издавачите

Член 5

Издавачот на хартии од вредност е должен да ги извршува обврските кои произлегуваат од хартиите од вредност утврдени со овој или друг закон.

Номинална вредност и валута во која се издаваат хартиите од вредност

Член 6

- (1) Хартијата од вредност има номинална вредност.
- (2) Номиналната вредност на хартиите од вредност може да биде изразена во денари или во странска валута.
- (3) Трговските трансакции со хартии од вредност на територијата на Република Северна Македонија се вршат во денари.
- (4) Издавањето на хартии од вредност без номинална вредност е забрането.
- (5) Хартијата од вредност издадена без номинална вредност е ништовна.

Акт за издавање на хартии од вредност

Член 7

- (1) При секое издавање на хартии од вредност, издавачот е должен да донесе акт за издавање кој во зависност од видот на хартиите од вредност ги содржи следниве податоци:
 - назив на издавачот;
 - видот на хартиите од вредност;
 - целта поради која се издаваат хартиите од вредност;
 - родови и класи на акции;
 - назив на гарантот;
 - серија на хартиите од вредност;
 - вкупна вредност на емисијата;
 - номинална вредност;
 - право на глас;
 - начин на исплата на дивиденда;
 - висина на каматна стапка, начин на пресметување и исплата на истата;
 - висина на основната главнина на издавачот и процентот на учество на емисијата на обврзници во трајниот сопствен капитал;
 - можности за замена со други хартии од вредност;
 - извори на средства од каде што ќе бидат исплатени хартиите од вредност;
 - начин и време на запишување на хартии од вредност;
 - количина и апоенска структура на хартии од вредност;
 - начин и краен рок на уплата на запишаните хартии од вредност;
 - право на првенствено купување и редоследот на остварување на првенството кога акциите се издаваат во повеќе серии;
 - начин на кој се објавува издавањето на хартиите од вредност;
 - постапка за распределба на хартиите од вредност;
 - права кои произлегуваат од приоритетните акции;
 - идентитет на познат купувач при приватна понуда на хартии од вредност и

- продажна цена на хартиите од вредност.

(2) Комисијата ги пропишува формата и содржината на актот за издавање на хартии од вредност по видови хартии од вредност.

Вредност на емисијата на хартии од вредност

Член 8

(1) Кога издавач е акционерско друштво или командитно друштво со акции, друштвото може да издава нови акции во неограничен износ во согласност со статутот на друштвото.

(2) Вкупната номинална вредност на една емисија на обврзници или комерцијални записи, не смее да изнесува повеќе од вредноста на главнината на издавачот.

(3) Во случај кога емисијата на обврзници или на комерцијални записи е гарантирана од банка или од Република Северна Македонија, најголемата вредност на емисијата не смее да го надминува износот на главнината и износот на издадената гаранција.

(4) Во случај кога емисијата на обврзници е обезбедена со недвижен имот, најголемата вредност на емисијата не смее да го надмине износот на главнината и 75% од вредноста на обезбедувањето.

Одобрение за издавање на хартии од вредност

Член 9

(1) Издавањето на хартии од вредност на примарниот пазар, вклучувајќи ги и сопствените акции, се врши по претходно добиено одобрение од Комисијата, освен во случаите од членовите 26 и 29 на овој закон.

(2) Издавањето на хартии од вредност на примарниот пазар, може да се врши по пат на јавна понуда и по пат на приватна понуда.

Договори за опции и фјучерси и други деривативни финансиски инструменти

Член 10

Начинот и постапката на издавањето, понудата и продажбата на договорите за опции и фјучерси и на други деривативни финансиски инструменти на примарниот пазар, тргувањето со овие деривативни финансиски инструменти на секундарниот пазар и порамувањето и утврдувањето на овие трговски трансакции, поблиску ги пропишува Комисијата.

Потврда за странска хартија од вредност

Член 11

(1) Потврда за странска хартија од вредност која се издава, понудува и продава во Република Северна Македонија претставува доказ за сопственост на една или повеќе обични акции, приоритетни акции или должнички хартии од вредност издадени во странство, котирали на берза или тргувани на друг регулиран пазар во земјите на ОЕЦД или Европската унија, или должнички хартии од вредност издадени или гарантирани од владите на земји членки на ОЕЦД или Европската унија или централната банка на некоја од тие земји.

(2) Издавач на потврда за странска хартија од вредност може да биде банка која има добиено дозвола од Народната банка на Република Северна Македонија за купопродажба, гарантирање и

пласман на емисија на хартии од вредност и дозвола од Комисијата за вршење на сите услуги предвидени во членот 94 од овој закон.

(3) Издавач на потврда за странска хартија од вредност може да биде и брокерска куќа со дозвола за работење од Комисијата за вршење на сите услуги предвидени во членот 94 од овој закон.

(4) За издавање на потврда за странска хартија од вредност, потребно е да бидат исполнети следниве услови:

- странската хартија од вредност, за која се издаваат потврди во Република Северна Македонија да е издадена во нематеријализиран облик и да е регистрирана во овластен депозитар на хартии од вредност во матичната земја на издавачот,

- издавачот на потврдата за странска хартија од вредност да има сметка на хартии од вредност во овластен депозитар на хартии од вредност во матичната земја на издавачот на странската хартија од вредност, на која е евидентирано правото на сопственост на странската хартија од вредност за која се издаваат потврди во Република Северна Македонија и

- издавачот на потврдата за странска хартија од вредност да осигури дека на неговата сметка на хартии од вредност од алинејата 2 на овој став ќе се запише ограничувањето за располагање со хартиите од вредност за кои издал потврди во Република Северна Македонија.

(5) Во актот за издавање на потврдата за странска хартија од вредност се предвидува дека приносот остварен од хартиите од вредност од ставот (1) на овој член, во форма на камата, дивиденда или која било друга форма се распределува на имателот на потврдата на странската хартија од вредност и не може да се реинвестира во хартијата од вредност врз основа на која е издадена потврдата за странската хартија од вредност.

(6) Во актот за издавање на потврдата за странска хартија од вредност се предвидува дека приносот остварен при пристигнување на должничките хартии од вредност од ставот (5) на овој член или други хартии од вредност кои имаат рок на достасување, се распределува на имателот на потврдата за странска хартија од вредност и не може да се реинвестира во хартијата од вредност врз основа на која е издадена потврдата за странска хартија од вредност.

(7) Потврдата за странска хартија од вредност задолжително во своето име ги содржи зборовите потврда за странска хартија од вредност.

(8) Одредбите од овој закон кои се однесуваат на издавањето, купувањето, продажбата, нетрговскиот пренос, обврските за известување на издавачот и надлежностите на Комисијата во однос на другите хартии од вредност предвидени со овој закон подеднакво се однесуваат и на потврдите за странски хартии од вредност.

2. Јавна понуда

Барање одобрение за издавање на хартии од вредност по пат на јавна понуда

Член 12

(1) Издавањето, понудата и продажбата на хартии од вредност по пат на јавна понуда се врши по претходно добиено одобрение од Комисијата на барањето за издавање на хартии од вредност по пат на јавна понуда од издавачот.

(2) Првата јавна понуда на хартии од вредност објавена од акционерско друштво или јавна понуда објавена при преобразба на друштво со ограничена одговорност и друштво со ограничена одговорност од едно лице во акционерско друштво е иницијална јавна понуда.

Содржина на барањето за одобрение за издавање на хартии од вредност по пат на јавна понуда

Член 13

- (1) Издавачот поднесува барање за одобрение за издавање на хартии од вредност по пат на јавна понуда до Комисијата.
- (2) Барањето за одобрение содржи:
 - основни податоци за издавачот;
 - основни податоци за членовите на надзорниот и на управниот одбор или на одборот на директори на издавачот;
 - основни податоци за хартијата од вредност што се издава и
 - податоци за деловното работење на издавачот и за намената на средствата од емисијата на хартии од вредност.
- (3) Комисијата поблиску ја пропишува содржината на барањето за одобрение за издавање на хартии од вредност по пат на јавна понуда по видови издавачи и по видови хартии од вредност.

Документација која се поднесува заедно со барањето за одобрение

Член 14

- (1) При поднесувањето на барањето за одобрение издавачот ги доставува следниве документи:
 - а) статут на друштвото;
 - б) трговска регистрација;
 - в) финансиски извештаи за претходните три години во согласност со меѓународните стандарди за финансиско известување;
 - г) извештај од овластен ревизор за последните три години во согласност со меѓународните ревизорски стандарди;
 - д) акт за издавање на хартиите од вредност;
 - ѓ) изјава од одговорно лице на издавачот и дека:
 - емисијата е во согласност со овој закон и со актот за издавање,
 - податоците наведени во барањето за одобрение се вистинити и точни и
 - податоците содржани во Проспектот се вистинити и точни и дека во Проспектот не е пропуштена ни една ценовно чувствителна информација, освен ценовно чувствителните информации чие необјавување е одобрено од Комисијата;
 - е) Проспект на издавачот и покана за запишување и уплата на хартиите од вредност и други информации значајни за купувачите и
 - ж) други документи кои ќе ги утврди Комисијата.
- (2) Во случаи кога барањето за одобрение се однесува на акции од втора или од наредна емисија, издавачот е должен да ги поднесе следниве податоци:
 - а) износот на претходните одобрени и реализирани емисии;
 - б) видот и количината на претходно издадените хартии од вредност, со опис на правата кои произлегуваат од нив и нивната номинална вредност и
 - в) други податоци за издадените хартии од вредност кои поблиску ги пропишува Комисијата.
- (3) Барањето за одобрение и документите од став (1) на овој член, издавачот може да ги достави до Комисијата во хартиена или електронска форма.

(4) Овластеното службено лице од Комисијата кое ја води постапката за издавање на одобрение за издавање на хартии од вредност по пат на јавна понуда е должно документот од ставот (1) точка б) од овој член по службена должност да го побара од Централниот Регистар во рок од три дена од денот на приемот на барањето.

(5) Овластеното службено лице од Централниот Регистар е должно документот од ставот (1) точка б) на овој член да го достави до Комисијата во рок од три дена од денот на приемот на барањето од ставот (4) на овој член.

(6) Надоместоците за разгледување и одлучување по барањето за издавање одобрение паѓаат на товар на издавачот согласно со Тарифникот на Комисијата од членот 227 став (4) на овој закон.

(7) Проспектот од ставот (1) точка е) на овој член го изготвува издавачот на хартиите од вредност или правно лице од членот 95 став (1) на овој закон кое врши услуги со хартии од вредност, а кое има добиено дозвола за работа за вршење на сите услуги со хартии од вредност од членот 94 на овој закон.

(8) Комисијата ја пропишува формата и содржината на Проспектот и поканата за запишување на хартиите од вредност.

Необјавување на ценовно чувствителни информации

Член 15

(1) Правното лице кое има поднесено барање за одобрение за издавање на хартии од вредност, по исклучок може да побара од Комисијата да не објави во својот Проспект одредени информации во согласност со одредбите од оваа глава, ако јавното објавување на тие информации значително ќе ги загрози деловните тајни на правното лице или би било спротивно на интересот на купувачите и на постојните акционери и ако правното лице гарантира дека овие податоци нема да бидат обелоденети пред јавноста.

(2) Одобрувањето на Комисијата за необјавување на ценовно чувствителните информации од ставот (1) на овој член, задолжително се објавува во Проспектот.

(3) Комисијата ги пропишува содржината, начинот и роковите за поднесување на барањето од ставот (1) на овој член.

Одлучување по барањето за одобрение

Член 16

(1) Комисијата врз основа на целокупната документација донесува решение за одобрување или одбивање на барањето за издавање на хартии од вредност по пат на јавна понуда во рок од 60 календарски дена сметано од денот на доставување на барањето до Комисијата.

(2) Врз основа на информациите и документацијата поднесени согласно со членовите 13 и 14 од овој закон, Комисијата одлучува за одобрување или одбивање на барањето.

(3) Комисијата донесува решение за одбивање на барањето за издавање на хартии од вредност ако открие дека Проспектот:

а) не е во согласност со овој закон или со правилниците донесени врз основа на овој закон;

б) содржи ветување, изјава, процена или предвидување кое е лажно или неточно и

в) содржи податоци кои даваат погрешна претстава или се пропуштени важни податоци.

(4) Ако Комисијата издаде одобрение за издавање на хартии од вредност, тогаш Проспектот поднесен согласно со членот 14 став (1) точка е) од овој закон, ќе се смета за одобрен.

Започнување на постапка за запишување и уплата на хартии од вредност

Член 17

- (1) Издавачот е должен да ја започне постапката на запишување и уплата на понудените хартии од вредност во рок од 30 календарски дена од денот на приемот на одобрението од Комисијата согласно со членот 16 од овој закон.
- (2) Ако Комисијата, откако одобрила емисија на хартии од вредност, добие информација која доколку била добиена навремено, би била причина за одбивање на барањето или ако околностите се промениле до таа мера што Комисијата веќе нема да го даде своето одобрение и/или издавачот или кое било поврзано лице издаде реклама спротивно на членот 20 од овој закон, Комисијата може да донесе решение за поништување на решението за одобрување на емисија, а издавачот е должен без одлагање да ја запре натамошната продажба на хартиите од вредност.
- (3) Ако Комисијата го поништи решението согласно со ставот (2) од овој член, сите запишувања на хартиите од вредност се откажуваат и сите уплати кои издавачот ги примил за таквите хартии од вредност се враќаат на купувачот заедно со депозитна камата.

Објавување на поканата за запишување, уплата и Проспект

Член 18

- (1) Издавачот е должен поканата за запишување и уплата на хартии од вредност да ја објави на македонски јазик и неговото кирилско писмо во еден од дневните весници што излегуваат на територијата на Република Северна Македонија, 14 календарски дена пред почетокот на запишувањето на хартиите од вредност.
- (2) Поканата од ставот (1) на овој член може истовремено да се објави и во дневен весник што излегува на територијата на Република Северна Македонија на еден од јазиците на заедниците во Република Северна Македонија.
- (3) Издавачот е должен Проспектот и поканата за запишување и уплата на хартиите од вредност да ги објави на веб страницата на берза, 14 календарски дена пред почетокот на запишувањето на хартиите од вредност.
- (4) Проспектот се става на располагање на сите заинтересирани лица во просториите на издавачот и на сите места каде што се врши запишување и уплата на хартиите од вредност.
- (5) Конечната содржина на Проспектот што е предмет на објавување не смее да се разликува од Проспектот што Комисијата го одобрила при донесувањето на решението за одобрение за издавање на хартии од вредност.

Измена на условите во текот на јавната понуда

Член 19

- (1) Во текот на јавната понуда издавачот не смее да ги менува статутот и другите акти кои се однесуваат на правата на сопствениците на хартии од вредност опишани во Проспектот.
- (2) Доколку во текот на јавната понуда какви било ценовно чувствителни информации станале неточни или невистинити, или доколку се појават нови информации кои би влијаеле на инвеститорите при донесување на одлука за купување, издавачот е должен веднаш да ја прекине јавната понуда на хартии од вредност; да ги известат Комисијата и јавноста; да побара од Комисијата одобрение за соодветни измени на Проспектот во рок од три работни дена од денот на

прекилот на јавната понуда и измените да ги објави во јавноста во рок од три работни дена од денот кога е добиено одобрението од Комисијата. Издавачот е должен да им го достави изменетиот Проспект на сите лица кои претходно имале запишано хартии од вредност за време на јавната понуда заедно со известувањето за лицата кои запишале хартии од вредност за нивното право на откажување согласно со ставот (3) на овој член.

(3) Секое лице кое запишало или уплатило хартии од вредност врз основа на оригиналниот Проспект, може во рок од 15 календарски дена од денот на приемот на изменетиот Проспект да го откаже запишувањето на хартиите од вредност и да му биде вратен паричниот износ што го имал платено за хартиите од вредност заедно со депозитна камата.

Рекламирање на јавната понуда

Член 20

(1) Издавачот може да ја рекламира јавната понуда на хартиите од вредност.

(2) Рекламите поврзани со јавната понуда на хартиите од вредност треба да содржат информација за денот на првото објавување на Проспектот и местото каде што може да се обезбеди примерок од истиот.

(3) Рекламите треба да имаат промотивен карактер. Информациите во рекламата треба да бидат целосни, да не насочуваат во погрешна насока и да бидат во согласност со Проспектот.

Постапка за запишување

Член 21

(1) Запишувањето на јавно понудените хартии од вредност се врши преку овластена берза за хартии од вредност која за тоа има договор со издавачот.

(2) Овластените учесници на пазарот се должни да обезбедат запишувањето на хартиите од вредност да се врши во согласност со овој закон, со актот на издавање на хартии од вредност и со Проспектот.

(3) За време на запишувањето, сите уплати од купувачите за понудените хартии од вредност се чуваат на посебна сметка во банка, која не може да биде користена од страна на издавачот се додека јавната понуда не биде успешно завршена согласно со членот 23 од овој закон.

(4) Средствата кои еден инвеститор ги уплаќа за време на запишувањето на хартиите од вредност не се сметаат за дел од стечајната маса во случај на стечај на издавачот пред успешното завршување на понудата согласно со членот 23 од овој закон.

(5) Во случај кога издавачот ќе стане несолвентен или над него ќе биде отворена стечајна постапка, јавната понуда автоматски се запира и уплатите на купувачите се враќаат согласно со членот 23 став (2) од овој закон.

(6) Комисијата ги пропишува начинот и постапката за запишување на хартиите од вредност.

Рок за реализација на јавната понуда

Член 22

Рокот за реализација на јавната понуда не може да биде подолг од 12 месеца од денот на започнувањето на запишувањето и уплатата на хартиите од вредност.

Завршување на јавната понуда

Член 23

- (1) Јавната понуда на хартии од вредност се смета за успешно завршена ако во рокот предвиден во членот 22 од овој закон најмалку 60% од хартиите од вредност понудени во Проспектот се запишани и уплатени, освен ако издавачот во Проспектот не предвидел повисок процент на запишување и уплата на хартии од вредност за емисијата да се смета за успешна.
- (2) Ако јавната понуда не се реализира согласно со ставот (1) од овој член, истата се смета за неуспешна, а сите запишувања на хартиите од вредност се поништуваат и сите примени уплати за хартиите од вредност се враќаат на инвеститорите заедно со депозитна камата.
- (3) Доколку во рокот утврден во членот 22 од овој закон се запишани и уплатени повеќе од 60% од понудените хартии од вредност или повеќе од процентот предвиден од издавачот во Проспектот, издавачот може да ја затвори јавната понуда. Издавачот е должен да ја извести Комисијата и јавноста за затворањето на јавната понуда најмалку 15 работни дена пред денот кој издавачот го определува како ден за завршување на јавната понуда.
- (4) По завршувањето на јавната понуда согласно со ставовите (1) и (3) од овој член, сите хартии од вредност кои не се уплатени не може да бидат предмет на продажба.
- (5) После успешното завршување на јавната понуда на хартии од вредност, издавачот ги регистрира хартиите од вредност кај овластен депозитар.
- (6) за време на јавната понуда, не може да се врши секундарно тргување со хартиите од вредност што се предмет на понудата се додека хартиите од вредност не бидат регистрирани во овластениот депозитар за хартии од вредност.
- (7) Комисијата поблиску ја пропишува содржината на известувањето од ставот (3) на овој член.

Известување за исходот на јавната понуда

Член 24

- (1) Издавачот е должен најдоцна во рок од 15 календарски дена од денот на завршувањето на понудата да ја извести Комисијата за бројот на запишаните и уплатени хартии од вредност, односно за процентот на реализација на емисијата.
- (2) Комисијата поблиску ја пропишува содржината на известувањето за запишаните и уплатените хартиите од вредност, односно за процентот на реализација на емисијата.
- (3) Издавачот е должен најдоцна во рок од 15 календарски дена од денот на завршувањето на понудата да ги објави податоците од ставот (1) на овој член во еден дневен весник кој излегува на целата територија на Република Северна Македонија на македонски јазик и неговото кирилско писмо. Објавувањето на податоците може да биде и во дневни весници на еден од јазиците на заедниците во Република Северна Македонија.
- (4) Доколку издавачот треба да обезбеди согласност од друг субјект за регистрирање на продадените хартии од вредност, известувањето од ставот (1) на овој член до Комисијата се доставува по добивањето на таквата согласност.

Понуда за продажба на сопствени акции

Член 25

- (1) Акционерското друштво и командитното друштво со акции што имаат намера да ги понудат за продажба сопствените акции се должни претходно да ја известат Комисијата и да и ја достават одлуката за отуѓување на сопствените акции.
- (2) Секоја понуда за продажба на сопствените акции ќе се смета за јавна понуда, освен ако понудата не претставува исклучок од давање на одобрение согласно со членот 26.
- (3) При продажба на сопствените акции важат одредбите од овој закон кои се однесуваат на издавање на хартии од вредност по пат на јавна понуда.

3. Исклучоци од давање на одобрение за издавање на хартии од вредност

Понуда чиј износ е помалку од 25.000 евра во денарска противвредност

Член 26

- (1) Одобрение од Комисијата за издавање на хартии од вредност не е потребно за издавање на хартии од вредност по пат на јавна или приватна понуда, чијшто вкупен износ не изнесува повеќе од 25.000 евра во денарска противвредност.
- (2) Издавачот на хартии од вредност од ставот (1) на овој член е должен да ја извести Комисијата за таквата понуда, да го достави до Комисијата актот за издавање на хартиите од вредност и да објави соопштение за известување на јавноста за ваквата понуда.
- (3) Издавачот на хартии од вредност може да издава хартии од вредност без одобрение од Комисијата согласно со ставот (1) од овој член најмногу еднаш во две календарски години.
- (4) Комисијата ја пропишува содржината на соопштението од ставот (2) на овој член.

4. Приватна понуда

Постапка за реализација на приватната понуда

Член 27

- (1) Во случај на приватна понуда, издавачот на хартиите од вредност до Комисијата доставува барање за одобрување на издавање на хартии од вредност по пат на приватна понуда, акт за издавање на хартии од вредност и предлог на соопштение до јавноста за издавање на приватна понуда.
- (2) Комисијата во рок од 15 дена донесува решение со кое го одобрува или одбива барањето за приватна понуда, сметано од денот на доставување на барањето од ставот (1) на овој член.
- (3) Врз основа на податоците и документите од ставот (1) на овој член, Комисијата донесува решение за одобрување или одбивање на барањето за одобрување на приватна понуда.
- (4) Хартиите од вредност кои се предмет на приватна понуда се уплатуваат во рок од 15 дена од конечноста на решението од ставот (2) на овој член.
- (5) Издавачот е должен најдоцна во рок од пет работни дена од завршувањето на приватната понуда да ја извести Комисијата и јавноста за количината на запишаните и уплатените хартии од вредност, односно за процентот на реализација на емисијата.
- (6) Постапката за реализација на приватна понуда согласно со овој закон се применува и кога се врши зголемување на основната главнина од средствата на друштвото во форма на нови акции, без разлика колкав е бројот на акционери кои стекнуваат нови акции.
- (7) Издавачот може да изврши приватна понуда на хартии од вредност согласно со одредбите на овој закон по еден ист основ најмногу еднаш во текот на една календарска година.

(8) Надоместоците за разгледување и одлучување по барањето за издавање одобрен ие паѓаат на товар на издавачот согласно со Тарифникот на Комисијата од членот 227 став (4) на овој закон.

(9) Комисијата ги пропишува формата и содржината на барањето за одобрување на приватната понуда, на соопштението од ставот (1) и на известувањето од став (5) на овој член.

Промени на купувачите во приватна понуда

Член 28

(1) Доколку идентитетот на некој од купувачите се промени за времетраење на приватната понуда, издавачот е должен од Комисијата да добие дозвола за настанатата промена.

(2) Доколку идентитетот на некој од купувачите се промени, издавачот доставува корегирани акт за издавање со точни информации за идентитетот на купувачите.

(3) Комисијата ја прогласува за ништовна секоја приватна понуда која завршила со продажба на хартии од вредност на купувач кој не бил именуван во актот за издавање.

4-а. Посебни услови за издавање на обезбедени обврзници

Заеднички застапник на сопствениците на обезбедени обврзници

Член 28-а

(1) При издавање на обезбедени обврзници, издавачот на обврзниците задолжително назначува заеднички застапник на сопствениците на обезбедени обврзници (во натамошниот текст: Заеднички застапник).

(2) Функцијата на заеднички застапник ја врши овластен учесник на пазарот на хартии од вредност со основна главнина во износ од најмалку 500.000 евра во денарска противвредност пресметана по средниот курс на Народната Банка на Република Северна Македонија и кој согласно со овој закон може да врши дополнителни услуги за издавачите на хартии од вредност.

(3) Заедничкиот застапник ги застапува интересите на сопствениците на обезбедени обврзници при остварување на нивните права кои произлегуваат од договорот за залог на недвижниот имот кој се дава како обезбедување на издадените обврзници.

(4) За вршење на функцијата на заеднички застапник, застапникот наплатува надоместок. Надоместокот паѓа на товар на издавачот на обезбедените обврзници.

Договор меѓу издавачот на обезбедени обврзници и заедничкиот застапник

Член 28-б

(1) Издавачот на обезбедени обврзници е должен да склучи договор за застапување на идните сопственици на обезбедени обврзници со заедничкиот застапник (во натамошниот текст: договор за застапување).

(2) со договорот за застапување од ставот (1) на овој член се регулираат меѓусебните права и обврски на издавачот на обезбедени обврзници и заедничкиот застапник при застапување на сопствениците на обезбедени обврзници.

(3) Договорот од ставот (1) на овој член се склучува во писмена форма и особено содржи:

1. елементи на обврзниците (вкупната вредност на емисијата на обврзницата, опис и цел на емисијата, издавач на обврзницата, рок на доспевање на обврзницата, емисија со која се издава, каматна стапка, начинот на пресметување на каматната стапка, место на запишување и на тргување на обврзницата);
 2. овластување на застапникот да покренува постапки во име и за сметка на сопствениците на обврзниците заради остварување на нивните права и обврски;
 3. податоци за видот на обезбедувањето (број на договор, дата на регистрирање на договорот во соодветниот регистар, страни во договорот за залог, временски период за кој се однесува обезбедувањето и вредност на обезбедувањето);
 4. податоци за видот на осигурувањето, доколку недвижниот имот е осигуран;
 5. надоместок за застапникот изразен како процент од вкупната вредност на издадените обврзници;
 6. утврдување на надлежен суд во случај на спор меѓу издавачот на обврзницата и застапникот;
 7. трошоците за реализација на договорот за залог;
 8. рокови за започнување на постапката за реализирање на договорот за залог во случај на неплаќање на главницата и договорената камата во предвидениот рок и
 9. заштита од евикција.
- (4) Со купувањето на обезбедените обврзници, сопственикот на обврзниците го прифаќа договорот од ставот (1) на овој член.

Обврски на издавачот на обезбедени обврзници

Член 28-в

- (1) Издавачот на обезбедени обврзници е должен да изврши упис на недвижниот имот во соодветниот регистар согласно со Законот за договорен залог.
- (2) Недвижниот имот даден како обезбедување, издавачот на обврзниците не може да го користи за измирување на неговите обврски кон други доверители и кое било трето лице не може да остварува права или да намирува обврски од тој имот.
- (3) Во периодот од издавањето до рокот на достасување на обезбедените обврзници, издавачот е должен:
 - да ја одржува проценетата вредност на недвижниот имот даден како обезбедување,
 - доколку вредноста на недвижниот имот даден како обезбедување отстапува од почетната проценета вредност на имотот, да обезбеди дополнителен имот до износ кој ќе биде доволен за покривање на побарувањата на сопствениците на обезбедените обврзници и истиот да го запише во соодветниот регистар и
 - да го известува заедничкиот застапник за секоја промена во вредноста на недвижниот имот даден како обезбедување.

Права и обврски на заедничкиот застапник

Член 28-г

- (1) Заедничкиот застапник ги застапува сопствениците на обезбедени обврзници и во нивно име се јавува во улога на потписник при склучување на договорот за залог со издавачот на обврзниците.
- (2) Во случај издавачот да не ги исполни навреме своите обврски за рати и/или камати за издадените обезбедени обврзници кон сопствениците на обврзници во роковите утврдени во актот за издавање и договорот од членот 28-а од овој закон, заедничкиот застапник на барање на кој било сопственик на обезбедените обврзници започнува постапка за реализација на договорот за залог пред извршител, со што обврзницата предвреме достасува.
- (3) Реализација на договорот за залог и наплатата на побарувањата на сопствениците на обврзници се врши согласно со Законот за извршување.

Бришење на недвижниот имот даден како обезбедување од регистар

Член 28-д

- (1) Во случај на издавање на обезбедени обврзници по пат на јавна понуда, доколку понудата е неуспешна, издавачот го брише недвижниот имот даден како обезбедување од соодветниот регистар по добиена согласност од заедничкиот застапник.
- (2) По исполнување на обврските на издавачот за исплата на рати и камати за издадените обезбедени обврзници кон сопствениците на обврзниците, издавачот го брише недвижниот имот даден како обезбедување од соодветниот регистар по добиена согласност од заедничкиот застапник.

5. Исклучоци за кои не е потребно одобрение од Комисијата

Член 29

Обврските утврдени во оваа глава не се применуваат во следниве случаи:

- а) при издавање или гарантирање на хартии од вредност од страна на Република Северна Македонија;
- б) при издавање на хартии од вредност од страна на Народната банка на Република Северна Македонија;
- в) при издавање на хартии од вредност во постапка на трансформација на едно правно лице во акционерско друштво или во командитно друштво со акции, кога износот на основната главнина на правното лице останува непроменет и кога сите сопственици добиваат пропорционален износ од новоиздадените хартии од вредност;
- г) при симултано основање на акционерско друштво или командитно друштво со акции;
- д) при издавање на краткорочни сертификати за депозит и
- ѓ) при поделба на акции во одреден сооднос при што основната главнина останува непроменета.

III. ДЕПОЗИТАР НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ, РЕГИСТРАЦИЈА НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ, ВРШЕЊЕ НА НЕТРГОВСКИ ПРЕНОСИ И ПОРАМНУВАЊЕ НА ТРГОВСКИТЕ ТРАНСАКЦИИ

1. Депозитар на хартии од вредност

Регистрирање на хартии од вредност, порамнување на трговски трансакции и нетрговски преноси

Член 30

- (1) За регистрирање на хартиите од вредност, порамнување на трговските трансакции и вршење на нетрговски преноси со хартии од вредност се основа депозитар за хартии од вредност (во натамошниот текст: депозитар).
- (2) Депозитарот функционира како саморегулирачка организација.

Права на сопственост од хартиите од вредност

Член 31

- (1) Правата на сопственост од хартиите од вредност настануваат со запишувањето на хартијата од вредност на сметка на сопственикот во депозитарот и се пренесуваат со запишување на хартијата од вредност на сметката на новиот сопственик во депозитарот.
- (2) Правата од хартијата од вредност се стекнуваат, ограничуваат или пренесуваат единствено со соодветното запишување на сметките на хартии од вредност во депозитарот, освен ако со закон поинаку не е утврдено.
- (3) Сите податоци запишани во депозитарот кои се однесуваат на сопственоста на хартиите од вредност имаат статус на претпоставена точност и вистинитост.
- (4) Изводот од состојбата на сметката на хартии од вредност што му се доставува на сопственикот на хартиите од вредност согласно со членот 67 став (2) или (3) од овој закон се смета за доказ за правото на сопственост на хартиите од вредност на датумот и во времето кога е издаден изводот.

Функции на депозитарот

Член 32

- (1) Функции на депозитарот се:
 - а) регистрирање на издавањето и преносот на хартиите од вредност во Република Северна Македонија како електронски запис (водење регистар на хартии од вредност);
 - б) давање меѓународен број за идентификација на хартиите од вредност (ИСИН) за сите емисии на хартии од вредност;
 - в) запишување на сопствениците на хартии од вредност;
 - г) порамнување на трговските трансакции;
 - д) вршење на нетрговските преноси;
 - ѓ) овозможување услови за позајмување на хартиите од вредност;
 - е) следење на финансиската состојба на неговите членки, со цел управување со ризикот поврзан со можно непорамнување на трговските трансакции;
 - ж) вршење дополнителни услуги за издавачите на хартии од вредност и
 - з) вршење на услуги во постапки за преземање на акционерски друштва согласно со Законот за преземање на акционерските друштва.

(2) Депозитарот за издавачите на хартии од вредност, може да ги врши следниве дополнителни услуги:

а) доставување на ажуриран список на сите постојни сопственици на хартии од вредност издадени од тој издавач и

б) вршење на други услуги во врска со издадените хартии од вредност како што се пресметка и исплата на дивиденда и/или камата, известување за собранија на акционерите и слично.

Дозвола за основање депозитар

Член 33

(1) Функции на депозитар на хартии од вредност согласно со членот 32 став (1) од овој закон не може да врши правно лице кое не добило дозвола за основање на депозитар од Комисијата согласно со членот 43 од овој закон.

(2) Ниедно правно лице не може да се регистрира во трговскиот регистар под името депозитар на хартии од вредност и при неговото работење не може да го користи називот депозитар на хартии од вредност ако не добило дозвола за основање на депозитар.

Основање на депозитар

Член 34

(1) Депозитар се основа како акционерско друштво со седиште во Република Северна Македонија согласно со Законот за трговските друштва и овој закон.

(2) Депозитар може да основаат брокерски куќи, банки, друштва за осигурување, друштва за управување со отворени и затворени инвестициски фондови, берзи и депозитари, со добиена дозвола за работење од орган надлежен за издавање на дозвола за работење на овие субјекти.

(3) Депозитар мора во секое време да поседува и одржува основна главнина во износ од најмалку 500.000 евра во денарска противвредност пресметана по средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија, започнувајќи од датумот на добивање на дозволата за основање на депозитар.

(4) Комисијата поблиску ја пропишува структурата и начинот на пресметка на основната главнина на депозитарот.

Сопственост на акции во депозитар

Член 35

(1) Акционери во депозитарот можат да бидат брокерски куќи, банки, друштва за осигурување, друштва за управување со отворени и затворени инвестициски фондови, берзи и депозитари, со добиена дозвола за работење од орган надлежен за издавање на дозвола за работење на овие субјекти.

(2) Правните лица од ставот (1) на овој член и со нив поврзаните лица можат да се стекнат со квалификувано учество на акции само во еден депозитар.

(3) Влогот во акционерскиот капитал на депозитарот може да им се врати на акционерите во депозитарот на пропорционална основа само во случај на траен престанок на работата на депозитарот, по претходно намирување на сите обврски на депозитарот.

(4) Сопствениците на акции на депозитарот можат да ги продаваат своите акции само на лицата од ставот (1) на овој член.

Органи на управување на депозитар

Член 36

(1) Член на одбор на директори или надзорен и управен одбор на депозитар, може да биде лице со високо образование и со искуство од најмалку три години во областа на финансиите или деловното право, а не смее да биде лице кое е:

а) осудено со казна затвор во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и пет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до три години;

(Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

б) осудено со казна затвор во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и десет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна пресуда со казна затвор над три години и

(Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

в) на кое му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на професија, дејност или должност додека трае мерката.

Во случај на бришење на осудата од точките а) и б) на овој став, соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик.

(2) Во случај на депозитар со двостепен систем на управување, најмалку една третина од членовите на управниот одбор и надзорниот одбор се лица кои не се вработени во депозитарот или поврзани со кој било акционер, членка на депозитарот или друго правно лице кое е овластен учесник на пазарот на хартии од вредност.

(3) Во случај на депозитар со едностепен систем на управување, најмалку една третина од членовите на одборот на директори се лица кои не се вработени во депозитарот или поврзани со кој било акционер, членка на депозитарот или друго правно лице кое е овластен учесник на пазарот на хартии од вредност.

Забелешка: Обележаните зборови од ставот (1) на овој член се укинуваат со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 45/09)

Статут на депозитар

Член 37

Со статутот на депозитарот, покрај прашањата утврдени во Законот за трговските друштва, се уредуваат и:

а) условите за стекнување членство во депозитарот и правата и обврските на членките на депозитарот;

- б) условите, критериумите и документацијата за прием на одделни членки во депозитарот и нивните права и обврски;
- в) причините заради кои на одделни членки во депозитарот им се забранува да учествуваат во работењето на депозитарот;
- г) основните принципи на работење на депозитарот;
- д) начинот на вршење на надзорот што го спроведува самиот депозитар врз своето работење и врз своите членки;
- ѓ) начинот на решавање на споровите меѓу членките на депозитарот, клиентите и членките;
- е) начинот на спречување на злоупотреби на информациите кои не се достапни за сите членки на депозитарот;
- ж) начинот на спречување на злоупотреби и непорамнување на трговските преноси;
- з) начинот на организирање на информативен систем и
- с) други прашања значајни за работата на депозитарот.

Членки на депозитар

Член 38

- (1) Овластени учесници на пазарот на хартии од вредност и друштва за управување со инвестициски фондови со добиена дозвола за работа од Комисијата, можат да бидат членки на депозитарот.
- (2) По исклучок од ставот (1) на овој член, членки на депозитарот можат да бидат и банки без дозвола за работа со хартии од вредност од Комисијата, доколку банката ги користи услугите на депозитарот само за порамнување на трансакции со хартии од вредност склучени на пазари преку шалтер организирани од страна на Народната банка на Република Северна Македонија и банки со добиена согласност од Народната банка на Република Северна Македонија за давање на услуги на чување на имот.
- (3) Членка на депозитарот не мора да биде и акционер на депозитарот.
- (4) Депозитарот донесува правила за членство со кои поблиску се утврдуваат правата и обврските за членство, обврските и правата на членките на депозитарот согласно со овој закон и статутот на депозитарот.
- (5) Депозитарот е должен на секое правно лице да му дозволи да стане членка на депозитарот доколку ги исполнува условите утврдени во неговите правила за членство.
- (6) Со правилата за членство во депозитар се пропишува дека членот на депозитар мора:
 - а) да има дозвола за работа со хартии од вредност од Комисијата;
 - б) да биде соодветно организационо и технички опремен;
 - в) да ги исполнува другите услови пропишани од Комисијата и депозитарот и
 - г) да доставува до депозитарот копии од финансиските извештаи кои согласно со овој закон ги доставува до Комисијата.
- (7) Според правилата на депозитар за членство, правното лице кое сака да стане членка во депозитарот ја поднесува следнава документација:
 - а) писмено барање во форма и содржина пропишана од депозитарот;
 - б) примерок од статутот;

- в) примерок од дозволата за работа со хартии од вредност и
 - г) дополнителни информации коишто може да ги бара депозитарот согласно со правилата за членство.
- (8) Овластените учесници на пазарот на хартии од вредност чие барање за членство е одбиено можат да поднесат жалба до Комисијата во рок од 15 дена од приемот на одлуката.
- (9) Сите членки на депозитарот се должни да ги почитуваат актите на депозитарот.

Правила за работа на депозитар

Член 39

- (1) Депозитарот донесува правила за работа со кои поблиску се утврдуваат:
- а) начинот на водење на регистарот на хартии од вредност;
 - б) начинот и постапките за порамнување на трговските трансакции;
 - в) начинот и постапката за вршење на нетрговските преноси;
 - г) начинот на водење на сметките на сопствениците на хартии од вредност и
 - д) начинот за заштита од грешки при работењето на депозитарот.
- (2) Депозитарот воспоставува систем или механизам за обезбедување на непречено порамнување на трговските трансакции што поблиску ги пропишува депозитарот.

Тарифник на депозитар

Член 40

За извршените услуги сите корисници на услугите плаќаат надоместок по тарифа која ја донесува депозитарот.

Саморегулирачка организација

Член 41

- (1) Депозитарот како саморегулирачка организација донесува правила за однесување и дисциплина со кои поблиску се уредува спроведувањето на сите акти на депозитарот, овој закон, прописите донесени врз основа на овој закон или друг закон во надлежност на Комисијата.
- (2) Правилата за однесување и дисциплина на депозитарот му даваат овластување на директорот на депозитарот да презема мерки и/или привремено или постојано да го укине правото на член на депозитар да учествува во работењето на депозитарот ако тој не ги почитува правилата на депозитарот или не ги исполнува обврските кои произлегуваат од извршените трансакции со хартии од вредност.
- (3) Членот на депозитарот има право на жалба во согласност со овој закон, и тоа за:
- а) дисциплинска одлука донесена од страна на директорот до одборот на директори или управниот одбор на депозитарот соодветно, во рок од 15 календарски дена по приемот на одлуката и
 - б) дисциплинска одлука донесена од страна на одборот на директори на депозитарот или управен одбор, соодветно до Комисијата во рок од 15 календарски дена по приемот на одлуката.

Решавање на спорови меѓу членките

Член 42

- (1) Депозитарот донесува правила за арбитража со кои поблиску се уредува разрешувањето на споровите меѓу членките и членките и нивните клиенти, на правичен, ефикасен и чесен начин.
- (2) Споровите меѓу членките на депозитарот задолжително се решаваат преку арбитража. Споровите меѓу членките и нивните клиенти по барање на клиентите се решаваат преку арбитража.
- (3) Депозитарот може да подготви правила за арбитража во соработка со други депозитари и/или берзи и истите заеднички да ги применува.
- (4) Комисијата дава одобрение на правилата за арбитража од ставот (3) на овој член.

Дозвола за основање на депозитар

Член 43

- (1) Основачите на депозитарот кои бараат дозвола за основање депозитар за хартии од вредност до Комисијата поднесуваат:
 - а) барање во форма и содржина утврдена од Комисијата;
 - б) копија од предлогот за правилата за работа, правилата за членство, правилата за однесување и дисциплина и правилата за арбитража;
 - в) предлог на статут и
 - г) деловен план за основање и работење на депозитарот кој вклучува и:
 - доказ дека депозитарот има соодветна инфраструктура и компјутерски систем за водење на регистар на хартии од вредност на начин кој целосно го штити интересот на сопствениците на хартиите од вредност и издавачите,
 - доказ дека депозитарот располага со опрема и капацитет за брзо и точно порамнување на трговските трансакции и вршење на нетрговски пренос и
 - доказ дека депозитарот е соодветно кадровски, технолошки и организационо опремен за извршување на функциите на депозитар за хартии од вредност согласно со овој закон.
- (2) Комисијата одлучува по барањето за издавање на дозвола за основање на депозитар во рок од 90 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.
- (3) Комисијата издава дозвола за основање депозитар ако утврди дека:
 - а) правилата за членство обезбедуваат отворен и еднаков пристап на сите овластени учесници на пазарот на хартии од вредност кои ги исполнуваат условите од правилата за членство;
 - б) правилата за работа овозможуваат висок степен на:
 - ефикасно водење на регистар за хартии од вредност,
 - непречено порамнување на трговските трансакции,
 - отворен и еднаков третман на сите членки,
 - чесност при деловното работење,
 - заштита на доверливите информации и
 - дистрибуција на потребните информации;
 - в) правилата за однесување и дисциплина обезбедуваат соодветно и правично спроведување на актите на депозитарот, овој закон и правилниците донесени врз основа на овој закон;
 - г) правилата за арбитража обезбедуваат ефикасно, правично и навремено решавање на спорови;

д) депозитарот е кадровски, технички и организационо оспособен за вршење на активности поврзани со неговото работење;

ѓ) депозитарот има најмалку тројца вработени со дозвола за работа со хартии од вредност;

е) депозитарот има соодветен информативен, компјутерски и комуникациски систем за регистрирање на хартиите од вредност, порамнување на трговски трансакции и вршење на нетрговски пренос и

ж) депозитарот има организациони делови кои обезбедуваат ефикасно и единствено вршење на функции на депозитар.

(4) Комисијата донесува решение за одбивање на барањето за издавање на дозвола за основање депозитар доколку не се исполнети условите од ставот (3) на овој член.

(5) Комисијата задолжително ја објавува дозволата за основање на депозитар во Службен весник на Република Северна Македонија и на веб страницата на Комисијата.

(6) Комисијата го пропишува начинот и постапката за добивање дозвола за основање на депозитар.

Одговорност на депозитар

Член 44

Депозитарот е одговорен за надомест на штетата која настанала поради неточност или губење на податоците поврзани со хартиите од вредност, несоодветното порамнување на трговските трансакции и вршење на нетрговски пренос и/или преку прекршување на правилата на депозитарот, особено ако штетата е резултат на небрежност на вработените, раководните лица или на директорите на депозитарот.

Забранети дејствија

Член 45

(1) Депозитарот не смее да купи или на друг начин да стекне или поседува какви било хартии од вредност за сопствена сметка, доколку ги регистрира тие хартии од вредност во својот систем.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член депозитарот може да купи или на друг начин да стекне или поседува државни хартии од вредност, сопствени хартии од вредност или хартии од вредност издадени од други берзи и депозитари, со добиена дозвола за работење од орган надлежен за издавање на дозвола за работење на овие субјекти.

(3) Вработените во депозитарот не можат да бидат членови на надзорен одбор, управен одбор и одбор на директори на акционер на депозитар или членка на депозитарот и не можат да вршат никакви услуги или други активности во нивно име, кои не спаѓаат во одговорности што ги имаат како вработени во депозитарот.

Акти на депозитарот кои подлежат на согласност од Комисијата

Член 46

(1) Депозитарот е должен да бара согласност од Комисијата за:

а) статутот и сите негови изменувања и дополнувања;

б) донесување на правилата за работа, правилата за членство, правилата за однесување и дисциплина и правилата за арбитража и сите нивни измени и дополнувања;

в) тарифата и сите нејзини измени и дополнувања и

г) донесување на акти за различни начини на поврзување или спојување со други депозитари.

(2) За актите од ставот (1) точки а), б) и в) на овој член Комисијата дава согласност во рок од 30 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата, а за актите од ставот (1) точка г) на овој член во рок од 60 дена од денот на доставувањето на барањето до Комисијата.

(3) Заради заштита на инвеститорите или за обезбедување на чесно и правично регистрирање на хартиите од вредност, порамнување на трговските трансакции и вршење на нетрговски пренос, Комисијата може со решение да му наложи на депозитарот да изврши измени или да донесе нови акти со кои се уредува работењето на депозитарот.

Именување на директор на депозитар

Член 47

(1) Комисијата дава согласност за именување директор на депозитарот на барање на депозитарот.

(2) Со барањето за согласност за именување на директор на депозитарот се поднесуваат следниве документи:

а) кратка биографија на предложениот кандидат за директор;

б) одлука на надлежниот орган за именување на предложениот кандидат за директор;

в) уверение за завршено високо образование од областа на економијата, финансиите или деловното право;

г) примерок од дозволата за работа од Комисијата и

д) предлог на програма за деловна и развојна политика на депозитарот за следните две години.

(3) Комисијата дава согласност за именување на директор во рок од 60 дена од денот на приемот на барањето од ставот (2) на овој член, освен во случаите кога ќе утврди дека на предложениот кандидат:

а) му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на професија;

б) му е изречена казна затвор, и тоа:

- во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и пет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до три години и

- во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и десет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна пресуда со казна затвор над три години. (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

Во случај на бришење на осудата од точката б) на овој став, соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик;

в) нема дозвола за работа со хартии од вредност издадена од Комисијата;

г) е правосилно осуден за кривично дело предизвикување стечај на правно лице и (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

д) дал лажна информација во документите кои се поднесуваат согласно со ставот (2) на овој член.

(4) Документот од ставот (2) точка г) на овој член се обезбедува од евиденцијата на Комисијата.

(5) Комисијата е должна да даде разумно писмено образложение во случај на недавање согласност за кандидатот предложен за директор на депозитар на хартии од вредност.

(6) Комисијата го пропишува начинот и постапката на давање согласност за именување на директор на депозитар.

(7) Комисијата ја пропишува формата и содржината на барањето за именување на директор на депозитарот.

Застапување на депозитар

Член 47-а

(1) Директорот на депозитарот го застапува и претставува депозитарот во односите со трети лица.

(2) Директорот на депозитарот не смее да го пренесе правото на застапување на депозитарот на трети лица.

Чување на податоци

Член 48

(1) Депозитарот е должен да презема мерки за заштита на компјутерскиот систем и податоците содржани во него од неовластена употреба, промена и губење.

(2) Депозитарот ја чува на безбедно место оригиналната документација која се користи за запишување на медиумите за чување на податоци најмалку пет години.

(3) Податоците запишани на електронските медиуми се чуваат трајно.

(4) Депозитарот може да пропише подетални начини и техники за заштита на компјутерскиот систем и податоците содржани во него.

Обврска за чување на деловна тајна

Член 48-а

(1) Депозитарот ги чува како деловна тајна сите податоци и информации кои ќе ги добие за правно или физичко лице во текот на своето работење, согласно со закон.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член депозитарот е должен да ги достави податоците и информациите од ставот (1) на овој член само на барање на надлежен орган овластен со закон.

2. Регистрирање на хартии од вредност

Регистрирање на хартии од вредност

Член 49

- (1) Сите хартии од вредност издадени во Република Северна Македонија се регистрираат во депозитар како електронски запис.
- (2) Хартиите од вредност во депозитарот гласат на име на сопственикот на хартијата од вредност.
- (3) Издавачот е должен да ги предаде хартиите од вредност за регистрирање во депозитарот во рок од три работни дена од денот на уписот на основната главнина во трговскиот регистар.
- (4) Хартиите од вредност издадени од еден издавач се регистрираат само во еден депозитар.
- (5) Издавачот не може да располага со средствата депонирани на специјалната сметка до денот на регистрирање на хартиите од вредност во депозитарот.
- (6) По исклучок на ставот (1) од овој член благајничките записи се регистрираат во Народната банка на Република Северна Македонија.

Точност на податоците во депозитар

Член 50

- (1) Издавачот е целосно одговорен за точноста на податоците за хартиите од вредност кои се доставуваат до депозитарот за регистрирање.
- (2) Депозитарот е целосно одговорен за точноста на податоците за хартиите од вредност од моментот на нивното доставување до депозитарот за регистрирање.

Елементи на електронскиот запис

Член 51

Електронскиот запис ги содржи најмалку следниве елементи:

- 1) назив, седиште и единствен матичен број на издавачот (ЕМБС);
- 2) датум на издавање;
- 3) вид на хартијата од вредност (на пример акции, обврзници, државни записи);
- 4) род и класа на хартии од вредност (на пример приоритетни или обични акции);
- 5) идентитет на сопствениците на хартии од вредност (за домашни физички лица: име, адреса и единствен матичен број на граѓанинот; за странски лица: име, државјанство и број на пасош; за сите правни лица: име, адреса и регистрирано седиште на тоа лице и единствен матичен број на субјектот (ЕМБС) доделен од страна на Централниот регистар на Република Северна Македонија;
- 6) количина на хартии од вредност на сопственикот;
- 7) номинална вредност на хартиите од вредност;
- 8) во случај на обврзници, сертификати за депозит, државни записи, благајнички записи и комерцијални записи:
 - а) висината на каматната стапка,
 - б) начинот на пресметување на каматата,
 - в) рокот на плаќање и
 - г) рокот на достасување;
- 9) во случај на приоритетни акции, првенство на остварување на право на:
 - а) дивиденди,
 - б) управување и/или
 - в) постапки за ликвидација и

10) датум на запишување на хартијата од вредност во депозитарот.

Сметки на хартии од вредност

Член 52

- (1) Сопственикот на хартиите од вредност отвора сметки на хартии од вредност во депозитар.
- (2) На сметките на хартии од вредност кои се отвораат во депозитар се водат состојбите, видовите, родовите и количините на хартиите од вредност, правата на сопственост и носителите на правата на сопственост на хартиите од вредност, ограничувањата на правата на сопственост на хартиите од вредност и промените на правата на сопственост на хартиите од вредност.
- (3) Ограничувањата на правата на сопственост и промените на правата на сопственост на хартиите од вредност можат да произлезат единствено од актот на издавање, залог, правосилна судска одлука, одлука на НБРМ, акт на Комисијата за хартии од вредност, акт на Управата за јавни приходи и друг надлежен орган согласно со закон.

Сопственички сметки на хартии од вредност

Член 52-а

- (1) Сметката на хартии од вредност гласи на едно лице сопственик на тие хартии од вредност и претставува збирна состојба на сите хартии од вредност во сопственост на тоа лице (во натамошниот текст: сопственичка сметка на хартии од вредност).
- (2) Секој сопственик на хартии од вредност не смее да има повеќе од една сопственичка сметка на хартии од вредност кај еден ист депозитар.
- (3) Членките на депозитарот имаат една сметка за сопствените хартии од вредност во еден депозитар и други сметки за извршување и порамнување на трансакциите на клиентите.

Други сметки на хартии од вредност

Член 52-б

- (1) По исклучок од членот 52-а на овој закон, во депозитар може да биде отворена сметка на хартии од вредност која гласи на овластен учесник на пазарот на хартии од вредност или на друго лице кое ја отвара сметката во свое име, а за сметка на трето лице, и тоа како:
 - застапничка сметка,
 - портфолио сметка,
 - старателска сметка и
 - збирна сметка.
- (2) Застапничката сметка на хартии од вредност се отвора во депозитарот врз основа на прописите кои го регулираат прашањето за законски застапник или врз основа на заверено полномошно со кое сопственикот на хартиите од вредност го доверува управувањето и располагањето со своите хартии од вредност и остварувањето на правата од тие хартии од вредност, на трето лице - застапник.
- (3) Портфолио сметката на хартии од вредност се отвора врз основа на договор за управување со портфолио на хартии од вредност, која гласи на име на овластен учесник на пазарот на хартии од вредност за вршење услуги со хартии од вредност утврдени во членот 94 точка в) од овој закон и/или која гласи на име на друштво за управување со инвестициски фондови со добиена дозвола

за работа од Комисијата, на која сметка се евидентираат хартиите од вредност со кои управува овластениот учесник, односно друштвото, во име и за сметка на вложувачот – налогодавачот.

(4) Старателската сметка на хартии од вредност се отвара врз основа на договор за чување на хартии од вредност, која гласи на име на овластен учесник на пазарот на хартии од вредност за вршење услуги со хартии од вредност утврдени во членот 94 точка з) од овој закон и на име на банка - чувар на имот на пензиски и инвестициски фондови, а на која сметка се водат хартии од вредност за сметка на трето лице или лица - клиенти.

(5) Збирната сметка на хартии од вредност гласи на име на овластениот учесник на пазарот на хартии од вредност и/или на банката - чувар на имот на пензиски и инвестициски фондови, а за сметка на поединечен клиент - нерезидент или повеќе клиенти - нерезиденти. Овластениот учесник на пазарот на хартии од вредност и банката - чувар на имот на пензиски и инвестициски фондови се должни да водат посебна евиденција за состојбата на хартиите од вредност за секој поединечен клиент и на барање на Комисијата да достават целосни податоци за сите клиенти и количината на хартии од вредност во нивна сопственост.

Овластување на депозитарот за хартии од вредност

Член 52-в

Начинот на отворање и водење на сметките на хартии од вредност од членовите 52-а и 52-б ги пропишува депозитарот со своите Правила за работа.

Содржина на сметката на хартии од вредност

Член 53

Сметките на хартиите од вредност ги содржат следниве елементи:

- а) вид на хартии од вредност;
- б) издавач на хартии од вредност;
- в) количината на хартиите од вредност;
- г) опис на правата на сопственикот од секоја хартија од вредност;
- д) идентитет на сопствениците на хартии од вредност (за домашни физички лица: име, адреса и единствен матичен број на граѓанинот; за странски лица: име, државјанство и број на пасош; за сите правни лица: име, адреса и регистрирано седиште на тоа лице);
- ѓ) ограничувања на правата на сопственост и промени на правата на сопственост на хартиите од вредност и
- е) други податоци во врска со правата од хартиите од вредност.

3. Нетрговски преноси

Дозволен нетрговски преноси

Член 54

Сопственоста на хартии од вредност, освен преку трговските трансакции и примарниот пазар на хартии од вредност, може да се стекне или да се отуѓи и врз основа на:

- 1) договор за подарок;

- 2) реализација на договор за залог на хартии од вредност;
- 3) наследство;
- 4) судска одлука;
- 5) вложување на хартии од вредност како непаричен влог при основања или зголемување на основна главнина во трговски друштва и статусни промени согласно со Законот за трговските друштва;
- 6) распределба на хартии од вредност по завршување на постапки за стечај и ликвидација;
- 7) отстапување на хартии од вредност за време на живот и
- 8) закон во кој е предвидена обврска за пренос на сопственост на хартии од вредност.

Вршење на нетрговски преноси

Член 55

- (1) Нетрговските преноси на хартии од вредност се вршат со запишувања на сметките на хартиите од вредност во депозитарот.
- (2) Депозитарот може подетално да го пропише вршењето на нетрговски преноси во своите правила за работа.
- (3) Датумот на запишување на преносот на сопственост врз основа на нетрговски преноси не треба да биде подоцна од три работни дена од денот на доставувањето на потребната документација врз основа на овој закон и законите со кои се уредуваат прашањата од членот 54 на овој закон.

Нетрговски преноси врз основа на подароци

Член 56

Стекнувањето и отуѓувањето на правата на сопственост на хартија од вредност преку подарок се врши врз основа на договор за подарок заверен кај нотар и заверена потврда од надлежен орган како доказ за уплатен данок за подарок.

Член 57 е избришан.

Нетрговски пренос врз основа на реализација на договор за залог на хартии од вредност

Член 58

Нетрговскиот пренос преку реализација на договорот за залог се врши по претходно спроведена постапка за реализација на заложното право врз хартиите од вредност од страна на заложниот доверител согласно со Законот за договорен залог и врз основа на потврда за бришење на залогот издадена од страна на Централниот регистар на Република Северна Македонија.

Нетрговски пренос по пат на наследство

Член 59

Стекнувањето и отуѓувањето на права на сопственост на хартија од вредност по пат на наследство се врши врз основа на правосилна судска одлука.

Нетрговски пренос преку судска одлука

Член 60

Стекнувањето и отуѓувањето на правата на сопственост на хартиите од вредност преку судска одлука се врши врз основа на поднесување на правосилна и извршна судска одлука до депозитарот.

Нетрговски пренос преку вложување како непаричен влог при основања и зголемување на основна главнина во трговски друштва и статусни промени

Член 60-а

Нетрговски пренос преку вложување како непаричен влог при основање и зголемување на основна главнина на трговски друштва и стекнување и отуѓување на правата на сопственост на хартиите од вредност врз основа на статусни промени на трговските друштва се врши врз основа на актите донесени од надлежните органи на трговските друштва согласно со Законот за трговските друштва и решение за спроведен упис во Трговскиот регистар.

Нетрговски пренос по пат на распределба по завршување на постапки за стечај и ликвидација

Член 60-б

Нетрговскиот пренос по пат на распределба по завршување на постапки за стечај и ликвидација се врши врз основа на правосилна судска одлука и одлука за ликвидација донесена од надлежен суд или ликвидатор.

Нетрговски пренос по пат на отстапување на имот за време на живот

Член 60-в

Нетрговски пренос по пат на отстапување на имот за време на живот се врши врз основа на договор за отстапување на имот за време на живот, склучен во писмена форма и заверен од нотар.

Нетрговски пренос наложен врз основа на закон

Член 60-г

Стекнување и отуѓување на права на сопственост на хартии од вредност се врши кога нетрговскиот пренос е обврска превидена со закон.

Чување и евидентирање на документацијата за вршење нетрговски пренос

Член 61

- (1) Документацијата за извршување на нетрговските преноси, депозитарот ја чува во период од пет години од денот на приемот.
- (2) По извршувањето на нетрговскиот пренос, депозитарот ги евидентира информациите и доставената документација врз основа на која е извршен нетрговски пренос во соодветна електронска форма.

4. Порамнување на трговските трансакции

Порамнување на трговските трансакции во депозитарот

Член 62

- (1) Порамнувањето на сите трговски трансакции со хартии од вредност се врши во депозитар.
- (2) Депозитарот може да врши порамнување на трговски трансакции кои се склучени на овластени берзи и на пазари на краткорочни хартии од вредност регулирани од страна на Народната банка на Република Северна Македонија, како и порамнување на склучени прекугранични трансакции со хартии од вредност.
- (3) За порамнување на благајнички записи не важи одредбата од ставот (1) на овој член.
- (4) При порамнување на трговските трансакции, преносот на пари и преносот на хартии од вредност ќе се сметаат за конечни и неотповикливи.
- (5) За порамнување на склучени прекугранични трансакции со хартии од вредност од ставот (2) на овој член, депозитарот може врз основа на склучен договор да се поврзува со странски депозитари, односно странски институции кои вршат порамнување на хартии од вредност.

Принцип на порамнување

Член 63

Обврските за пренос на хартиите од вредност, настанати врз основа на трговските трансакции, се намираат со истовремена промена на правото на сопственост на хартијата од вредност од сметката на продавачот на сметката на купувачот и уплата на паричниот износ за купените хартии од вредност, согласно со принципот испорака наспроти плаќање или со користење на други принципи на порамнување (испорака наспроти испорака, испорака без плаќање).

Време на порамнување на трансакциите

Член 64

Порамнувањето на трговските трансакции со хартии од вредност може да се врши веднаш, но не подоцна од два работни дена од денот на склучувањето на трансакцијата.

Позајмување на хартии од вредност

Член 65

- (1) Депозитарот овозможува услови за позајмување на хартиите од вредност меѓу сопствениците на хартии од вредност по нивна претходна писмена согласност.

- (2) Позајмувањето од ставот (1) на овој член може да се врши единствено со цел непречено порамнување на трговските трансакции.
- (3) Комисијата поблиску ја пропишува постапката за позајмување на хартии од вредност.

Надзор врз порамнувањето на трговските трансакции

Член 66

Депозитарот врши надзор врз порамнувањето на трговските трансакции на неговите членки, со цел за откривање на евентуално непочитување на актите на депозитарот или други прекршоци од страна на членките на депозитарот.

Гарантен фонд

Член 66-а

- (1) Депозитарот за хартии од вредност задолжително формира гарантен фонд.
- (2) Гарантниот фонд го сочинуваат задолжителните уплати на членките на депозитарот кои ги користат услугите на порамнување на трансакции склучени на овластена берза.
- (3) Средствата на гарантниот фонд се користат исклучиво за намирување на обврските на членките на депозитарот, кога нема доволно парични средства за порамнување на трговските трансакции со хартии од вредност.
- (4) Депозитарот со правила го уредува начинот и висината на уплатите од ставот (2) на овој член и користењето на средствата од гарантниот фонд.
- (5) Комисијата дава согласност на правилата од ставот (4) на овој член и нивните измени и дополнувања.

5. Обврски на депозитарот за известување и информирање

Известувања на сопствениците на хартии од вредност

Член 67

- (1) Сопственикот на хартии од вредност регистриран во депозитарот, се известува за состојбата на неговата сметка на хартиите од вредност согласно со овој закон и со правилата за работа на депозитарот.
- (2) При регистрирање на хартиите од вредност и при секоја настаната промена на сопственоста, депозитарот е должен на сопственикот на хартии од вредност да му достави извод од состојбата на сметка на хартии од вредност, без надоместок и во рок од пет работни дена од регистрирањето, односно настанувањето на промената.
- (3) Депозитарот е должен на барање на сопственикот на хартии од вредност да му издаде извод од состојбата на сметка. За издавање на изводот, сопственикот плаќа надоместок утврден во тарифата на депозитарот.
- (4) Депозитарот е должен да издаде список на сите сопственици на хартии од вредност на издавачот на хартиите од вредност, по барање на државни органи и на служби овластени со закон.
- (5) На првиот работен ден од неделата депозитарот објавува на својата веб страница список на секое физичко и правно лице кое поседува над 5% од која било класа на хартии од вредност на котираните друштва и акционерските друштва со посебни обврски за известување.

Пристап до податоците на депозитарот

Член 68

- (1) Сопственик на хартија од вредност може да има пристап до списокот на физички и правни лица кои поседуваат акции кај издавачот на хартијата од вредност по претходно барање доставено до депозитарот и плаќање на потребниот надоместок утврден во тарифата на депозитарот.
- (2) Податоците добиени согласно со овој член се користат исклучително за остварување на правата на акционерите.
- (3) Сопственикот на хартиите од вредност кој стекнува податоци од ставот (1) на овој член не смее да ги пренесува и да ги прави достапни истите на други лица.
- (4) Начинот на остварување на правото на пристап од ставот (1) на овој член се уредува со правилата за работа на депозитарот.

Извештаи за работењето на депозитарот

Член 69

- (1) Депозитарот поднесува извештаи до Комисијата за новоиздадените хартии од вредност и вкупниот износ на извршен пренос на сопственоста на хартиите од вредност, како и за другите факти и околности значајни за функционирањето на пазарот на хартии од вредност.
- (2) Депозитарот ја известува Комисијата во рок од пет работни дена по евидентирањето на преносот на хартиите од вредност со кој сопственикот на хартии од вредност стекнува вкупно повеќе од 5% на кој било род и класа на хартии од вредност издадени од страна на котираните друштва и акционерските друштва со посебни обврски за известување.
- (3) Комисијата поблиску ги пропишува содржината, начинот и роковите на поднесување на извештаите и известувањето од ставовите (1) и (2) на овој член.

Финансиски извештаи

Член 70

- (1) Депозитарот доставува годишен извештај до Комисијата најдоцна до 31 мај тековната година, за претходната година.
- (2) Годишниот извештај на депозитарот содржи извештај за работа на депозитарот, финансиски извештаи со состојба на последниот ден од претходната година, подготвени согласно со меѓународните стандарди за финансиско известување и ревидирани од страна на овластен ревизор, согласно со меѓународните ревизорски стандарди.
- (3) Доколку Комисијата оцени дека е потребна проверка на одделни елементи од годишниот извештај за работење на депозитарот, презема мерки на контрола над работењето на депозитарот и органите на управување на депозитарот.
- (4) Депозитарот објавува резиме на неговите годишни ревизорски извештаи во Службен весник на Република Северна Македонија.
- (5) Депозитарот го објавува целиот извештај на својата веб-страница.
- (6) Комисијата поблиску ја пропишува содржината на резимето од ставот (4) на овој член.

Програма за работа

Член 71

Депозитарот ја доставува програмата за работа за тековната година до Комисијата во рок од седум дена по донесувањето од страна на акционерското собрание.

IV. ТРГУВАЊЕ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

1. Секундарно тргување со хартии од вредност

Задолжително секундарно тргување на овластена берза

Член 72

- (1) Секундарно тргување со хартии од вредност се врши преку берза на хартии од вредност (во натамошниот текст: берза) овластена од страна на Комисијата.
- (2) Купопродажните трансакции склучени спротивно на ставот (1) од овој член се ништовни.
- (3) По исклучок на ставот (1) од овој член купувањето и продавањето на краткорочни хартии од вредност и на државни обврзници (освен обврзниците издадени за исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните и обврзниците за денационализација) и реализација на репо - договори може да се врши и на пазари преку шалтер организирани од страна на Народната банка на Република Северна Македонија во соработка со Министерството за финансии.

Поим за берзанско работење

Член 73

Берзата на хартии од вредност во рамките на своето работење обезбедува:

- а) собирање на понуди за купување и продавање на хартии од вредност;
- б) пазарно формирање на цените на хартиите од вредност со кои се тргува на берзата;
- в) склучување на трговски трансакции со хартиите од вредност;
- г) утврдување и известување за склучените трговски трансакции со хартии од вредност;
- д) почитување на правилата и стандардите на берзата, овој закон и правилниците донесени врз основа на овој закон од страна на членките на берзата;
- ф) заштита на интересите на инвеститорите во хартии од вредност;
- е) прием на хартиите од вредност за тргување на берзата, вклучувајќи го котирањето на хартии од вредност и
- ж) информирање на јавноста за прашањата значајни за работењето на берзата.

Дозвола за основање на берза

Член 74

- (1) Активности што претставуваат берзанско работење согласно со членот 73 од овој закон не може да организира физичко или правно лице без да добие дозвола од Комисијата согласно со членот 86 од овој закон.
- (2) Ниедно правно лице не може да се регистрира во трговскиот регистар под името берза на хартии од вредност и при неговото работење не може да го користи називот берза на хартии од вредност, освен ако не добило дозвола за основање берза на хартии од вредност од Комисијата.

(3) Берзата е должна во рок од пет работни дена од денот на уписот на измените во трговскиот регистар да достави до Комисијата податоци кои се однесуваат на уписот на промените во трговскиот регистар.

Основање на берза

Член 75

- (1) Берза се основа како акционерско друштво со седиште во Република Северна Македонија согласно со овој закон и со Законот за трговските друштва.
- (2) Берза може да се основа од страна на домашни и странски, правни и физички лица.
- (3) Берза мора во секое време да поседува и одржува основна главнина во износ од најмалку 500.000 евра во денарска противвредност, пресметана по средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија, започнувајќи од датумот на стекнување на дозволата за основање на берза.
- (4) Комисијата поблиску ја пропишува задолжителната структура и начинот на пресметка на основната главнина за берзата.

Сопственост на акции во берза

Член 76

- (1) Правни и физички лица и со нив поврзаните лица можат да стекнат квалификувано учество на акции само во една берза.
- (2) Акционер во берза може да ги продава своите акции на кое било правно или физичко лице.
- (3) Влогот во акционерскиот капитал на берзата може да им се врати на акционерите во берзата на пропорционална основа само во случај на траен престанок на работата на берзата, по претходно намиравање на сите обврски на берзата.
- (4) Членка на берзата не мора задолжително да биде акционер на берзата.

Органи на управување на берзата

Член 77

- (1) Член на одборот на директори или надзорниот одбор и управниот одбор на берзата, може да биде лице со високо образование и со искуство од најмалку три години во областа на финансиите или деловното право, а не смее да биде лице кое е:
 - а) осудено со казна затвор во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и пет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до три години; (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)
 - б) осудено со казна затвор во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и десет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна пресуда со казна затвор над три години и (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)
- в) на кое му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на професија, дејност или должност додека трае мерката.

Во случај на бришење на осудата од точките а) и б) на овој став, соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик.

(2) Во случај на берза со двостепен систем на управување, најмалку една третина од членовите на управниот одбор и надзорниот одбор се лица кои не се вработени во берзата или поврзани со кој било акционер, членка на берзата или правно лице овластен учесник на пазарот на хартии од вредност.

(3) Во случај на берза со едностепен систем на управување, најмалку една третина од членовите на одборот на директори се лица кои не се вработени во берзата или поврзани со кој било акционер, членка на берзата или правно лице овластен учесник на пазарот на хартии од вредност.

Забелешка: Обележаните зборови од ставот (1) на овој член се укинуваат со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 45/09)

Содржина на статутот на берзата

Член 78

Со статутот на берзата, покрај прашањата утврдени во Законот за трговските друштва, се уредуваат и:

- а) условите за стекнување членство на берзата и правата и обврските на членките на берзата;
- б) условите, критериумите и документацијата за прием на одделни членки во берзата и нивните права и обврски;
- в) причините заради кои на одделни членки во берзата им се забранува работење на берзата;
- г) основните принципи на работење на берзата;
- д) начинот на вршење на надзорот што го спроведува самата берза врз своето работење и врз своите членки;
- ѓ) начинот на решавање на спорите меѓу членките на берзата и меѓу членките и клиентите;
- е) начинот на спречување на злоупотреби на информациите кои не се достапни за сите членки на берзата;
- ж) начинот на организирање на информативниот систем и
- з) други прашања значајни за работата на берзата.

Членки на берза

Член 79

(1) Само овластени учесници на пазарот на хартии од вредност кои се регистрирани во трговскиот регистар можат да бидат членки на берза.

(2) Берзата донесува правила за членство со кои поблиску се утврдуваат условите за членство, обврските и правата на членките на берзата.

(3) Берзата е должна на секој овластен учесник на пазарот на хартии од вредност од ставот (1) на овој член да му дозволи да стане членка на берзата доколку ги исполнува условите утврдени во нејзините правила за членство.

(4) Со правилата за членство на берзата се пропишува дека членката на берзата мора да:

- а) има дозвола за работа со хартии од вредност од Комисијата;
- б) биде соодветно организационо и технички опремена;
- в) биде членка на овластен депозитар за хартии од вредност и
- г) исполнува и други критериуми пропишани од Комисијата и од берзата.

(5) Правно лице кое сака да стане членка на берзата ја поднесува следнава документација:

- а) писмено барање во форма и содржина пропишана од берзата;
- б) примерок од статутот;
- в) примерок од дозволата за работа со хартии од вредност и
- г) дополнителни информации коишто може да ги бара берзата согласно со правилата за членство.

(6) Овластеното службено лице од берза кое ја води постапката за издавање на одобрение за членство на берзата, е должно документот од ставот (5) точка в) на овој член по службена должност да го побара од Комисијата во рок од три дена од денот на приемот на барањето.

(7) Овластеното службено лице од Комисијата е должно документот од ставот (5) точка в) на овој член да го достави до берзата во рок од три дена од денот на приемот на барањето од ставот (6) на овој член.

(8) Овластен учесник на пазарот на хартии од вредност чие барање за членство е одбиено има право на жалба до Комисијата во рок од 15 дена од приемот на одлуката.

(9) Сите членки на берзата се должни да ги почитуваат актите на берзата.

Котација на хартии од вредност

Член 80

(1) Одлука за котација на хартиите од вредност на берза донесува органот на управување на издавачот на хартии од вредност.

(2) Котацијата на хартиите од вредност на берза се врши по барање на издавачот на хартии од вредност поднесено во писмена форма.

(3) Општ услов за котација на хартиите од вредност на берза е тие да бидат целосно уплатени и неограничено преносливи.

(4) Условите, постапката и начинот на котирање на хартии од вредност на берза поблиску се уредуваат со правилата за котација донесени од берза.

(5) Правилата за котација задолжително утврдуваат услови за обелоденување на информации и известување од страна на издавачот чии хартии од вредност котираат на берза. Овие услови не можат да бидат помалку детални или строги од условите за обелоденување на информации и известување на акционерските друштва со посебни обврски за известување согласно со овој закон.

(6) Хартиите од вредност одобрени за котација на берзата ги содржат сите елементи утврдени со закон, како и во актот за нивно издавање.

(7) Берзата води регистар за секој издавач во кој се евидентираат и чуваат сите релевантни податоци и документи за издавачот чии хартии од вредност котираат на берзата.

(8) Издавачот чии хартии од вредност котираат на берзата е должен да ги почитува правилата за котација на берзата.

(9) Исклучување од котација на хартиите од вредност на берза по барање на издавачот на хартии од вредност се врши единствено врз основа на донесена одлука на собранието на акционери на издавачот.

Задолжителна котација

Член 80-а

- (1) Издавачите на хартии од вредност кои не се котираани на берза, а кои ги исполнуваат посебните услови за задолжителна котација утврдени со правилата за котација на берзата, се должни да ги котираат своите хартии од вредност на посебна платформа “задолжителна котација” на официјалниот пазар на берзата (во натамошниот текст: задолжителна котација).
- (2) Одлука за задолжителна котација на хартиите од вредност на берза донесува органот на управување на издавачот на хартии од вредност од ставот (1) на овој член.
- (3) Општ услов за задолжителна котација на хартиите од вредност на берза е тие да бидат целосно уплатени и неограничено преносливи.
- (4) Посебните услови, постапката и начинот за котирање на хартии од вредност на задолжителна котација се уредуваат со правилата за котација донесени од берзата.
- (5) Правилата за котација задолжително утврдуваат услови за обелоденување на информации и известувања од страна на издавачот чии хартии од вредност котираат на задолжителна котација. Овие услови не можат да бидат помалку детални или строги од условите за обелоденување на информации и известување на акционерските друштва со посебни обврски за известување согласно со овој закон.
- (6) Берзата води регистар за секој издавач чии хартии од вредност котираат на задолжителна котација во кој се евидентираат и чуваат сите релевантни податоци и документи за издавачот.
- (7) Издавачот чии хартии од вредност котираат на задолжителна котација е должен да ги почитува правилата за котација на берзата.
- (8) Хартиите од вредност кои котираат на задолжителна котација можат да бидат исклучени од задолжителната котација само при стечај и ликвидација на издавачот.
- (9) Издавачот чии хартии од вредност котираат на задолжителна котација може да ги пренесе хартиите од вредност на друга платформа на официјалниот пазар за тргување, согласно со правилата на берзата.

Тргување со хартии од вредност

Член 81

- (1) Берзата на хартии од вредност донесува правила за тргување со кои поблиску се уредува:
 - а) начинот и постапката на тргување со хартиите од вредност на берзата;
 - б) начинот и постапката на утврдување на трговските трансакции со хартии од вредност склучени на берзата и преносот на информациите потребни за непречено извршување на порамнувањето на берзанските трансакции;
 - в) начинот и постапката во случаи кога берзата привремено или трајно го прекинува тргувањето со определена хартија од вредност заради спречување на манипулативни дејствија и
 - г) други прашања значајни за работата на берзата.
- (2) Со правилата за тргување на берзата се уредува постапката за утврдување на склучените трансакции со хартии од вредност и пренос на сите информации до депозитарот на хартии од

вредност на начин кој овозможува непречено порамнување на сите берзански трансакции најдоцна три работни дена по датумот на склучување на трансакцијата.

(3) Дозволените методи за организирање на берза се:

а) централизирано тргување преку физичко присуство или преку електронски систем, каде што сите членки на берзата поднесуваат налози за купување и продавање на хартии од вредност за своја сметка и/или за сметка на нивните клиенти и склучуваат берзански трансакции и

б) тргување меѓу брокерските куќи кои тргуваат исклучиво за сопствена сметка и кои го централизираат тргувањето преку физичко присуство или електронско тргување.

(4) Комисијата пропишува дополнителни услови во врска со дозволените методи за тргување со хартии од вредност утврдени во ставот (3) од овој член.

Тарифник на берзата

Член 81-а

За извршените услуги на берзата, корисниците и членките за берзата плаќаат надоместок по тарифа донесена од берзата.

Саморегулирачка организација

Член 82

(1) Берзата функционира како саморегулирачка организација и донесува правила за однесување и дисциплина, со кои поблиску се уредува спроведувањето на сите акти на берзата, овој закон, правилниците донесени врз основа на овој закон и другите закони.

(2) Правилата за однесување и дисциплина на берзата му даваат овластување на директорот на берзата да презема мерки и/или привремено или трајно да го укине правото на член на берза да работи на берзата доколку тој не ги почитува актите на берзата или не ги исполнува обврските кои произлегуваат од склучените трансакции.

(3) Член на берзата има право на приговор до Комисијата во рок од 15 дена од приемот на:

а) дисциплинска одлука донесена од страна на директорот на берза до управниот одбор или одборот на директори на берзата и

б) дисциплинска одлука донесена од страна на управниот одбор или одборот на директори на берза.

Решавање на спорови меѓу членките

Член 83

(1) Берзата донесува правила за арбитража, со цел разрешување на споровите меѓу членките, членките и нивните клиенти на правичен, ефикасен и чесен начин.

(2) Споровите меѓу членките на берзата задолжително се решаваат преку арбитража. Споровите меѓу членките и нивните клиенти по барање на клиентите се решаваат преку арбитража.

(3) Берзата може да подготви правила за арбитража во соработка со други берзи и/или депозитари и истите заеднички да ги применува.

(4) Комисијата дава одобрение на правилата за арбитража од ставот (3) на овој член.

Податоци, водење евиденција и информатички систем

Член 84

- (1) Берзата организира соодветен информатички систем преку кој редовно ја известува јавноста за:
 - а) називот на издавачот и видот на хартии од вредност со кои се тргува на берзата;
 - б) цената на последната трансакција, највисоката цена, најниската цена и просечната цена на секоја истргувана хартија од вредност;
 - в) количината и вредноста на хартиите од вредност со кои се тргува на берзата и
 - г) други информации од значење за работењето на берзата.
- (2) Берзата презема мерки за заштита на информатичкиот систем и податоците содржани во него од неовластена употреба, промена и губење на податоците.
- (3) Берзата ја чува на сигурно место оригиналната документација најмалку пет години.
- (4) Оригиналната документација во врска со тргувањето се запишува на електронски медиуми.
- (5) Податоците запишани на електронските медиуми се чуваат трајно.
- (6) Комисијата поблиску го пропишува начинот на водење и одржување на одделни податоци за работењето на берзата.

Барање дозвола за основање берза

Член 85

- (1) Лицата кои бараат дозвола за основање берза за хартии од вредност поднесуваат:
 - а) барање во форма и содржина утврдена од Комисијата;
 - б) предлог на статут;
 - в) предлог на правила за членство;
 - г) предлог на правила за тргување;
 - д) предлог на правила за котација;
 - ѓ) предлог на правила за однесување и дисциплина;
 - е) предлог на правила за арбитража и
 - ж) деловен план за основање и работење на берзата.
- (2) Комисијата ги пропишува дополнителните податоци што се поднесуваат со барањето за дозвола за основање на берза, како и за постапката на донесување на одлука во врска со барањето.

Одобрување и одбивање на барањето за дозвола за основање берза

Член 86

- (1) Комисијата одлучува по барањето за издавање на дозвола за основање берза во рок од 90 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.
- (2) Комисијата го одобрува барањето за основање берза ако утврди дека:
 - а) правилата за членство обезбедуваат отворен и еднаков пристап на сите овластени учесници на пазарот на хартии од вредност кои ги исполнуваат условите од правилата за членство;

б) правилата за тргување обезбедуваат висок степен на:

- непречено склучување и утврдување на трговските трансакции со хартии од вредност,
- отворен и еднаков третман на сите членки,
- чесност во деловното работење,
- заштита на доверливите информации за клиентите,
- транспарентност на тргувањето и
- дистрибуција на информациите пред и по тргувањето;

в) правилата за котација обезбедуваат целосно и правично обелоденување на податоците за работењето на котираните издавачи на хартии од вредност;

г) правилата за однесување и дисциплина обезбедуваат соодветно и правично спроведување на актите на берзата, овој закон и правилниците донесени врз основа на овој закон;

д) правилата за арбитража обезбедуваат ефикасно, правично и навремено решавање на спорови;

ѓ) берзата е кадровски, технички и организационо оспособена за вршење на активности што претставуваат берзанско работење;

е) берзата има најмалку тројца вработени со дозвола за работа од Комисијата;

ж) берзата има соодветен информативен и компјутерски систем за склучување и утврдување на трговските трансакции и

з) берзата има организациони делови кои обезбедуваат ефикасно и единствено вршење на работите на берзата.

(3) Комисијата донесува решение за одбивање на барањето за издавање на дозвола за берза доколку не се исполнети условите од ставот (2) на овој член.

(4) Комисијата ја објавува дозволата за основање берза во Службен весник на Република Северна Македонија и на веб страницата на Комисијата.

Забранети дејствија

Член 87

(1) Берза не може да купува или на друг начин да стекнува или поседува какви било хартии од вредност за сопствена сметка преку трговска трансакција која се врши на таа берза.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член берзата може да купува или на друг начин да стекнува или поседува државни хартии од вредност, сопствени акции или хартии од вредност издадени од други берзи и депозитари, со добиена дозвола за работење од орган надлежен за издавање на дозвола за работење на овие субјекти.

(3) Вработените во берзата не можат да бидат членови на надзорен одбор и управен одбор или одбор на директори на акционер на берза или членка на берзата и не можат да вршат услуги или други активности во нивно име, кои не спаѓаат во одговорности што ги имаат како вработени во берзата.

Обврска за чување на деловна тајна

Член 87-а

(1) Берзата ги чува како деловна тајна сите податоци и информации кои ќе ги добие за правно или физичко лице во текот на своето работење, согласно со закон.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член берзата е должна да ги достави податоците и информациите од ставот (1) на овој член само на барање на надлежен орган овластен со закон.

Акти кои подлежат на одобрување од Комисијата

Член 88

(1) Берзата е должна од Комисијата да бара согласност за:

а) статутот и сите негови изменувања и дополнувања;

б) правилата за членство, правилата за тргување, правилата за котација, правилата за арбитража, правилата за однесување и дисциплина и сите нивни измени и дополнувања;

в) тарифата и сите нејзини измени и дополнувања и

г) различните форми за поврзување и спојување со други берзи.

(2) За актите од ставот (1) точки а), б) и в) на овој член Комисијата дава согласност во рок од 30 дена од денот на доставувањето на барањето до Комисијата, а за поврзувањето и спојувањето од ставот (1) точка г) на овој член во рок од 60 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.

(3) Заради заштита на инвеститорите или за обезбедување на чесно и правично тргување со хартии од вредност, Комисијата може со решение да и наложи на берзата да изврши измени или да донесе нови акти со кои се уредува работењето на берзата.

Согласност за именување директор на берзата

Член 89

(1) Комисијата дава согласност за именување директор на берзата на барање на берзата.

(2) Со барањето за согласност за именување на директор на берзата се поднесуваат следниве документи:

а) кратка биографија на предложениот кандидат за директор;

б) одлука на надлежниот орган за именување на предложениот кандидат за директор;

в) уверение за завршено високо образование од областа на економијата, финансиите или деловното право;

г) примерок од дозволата за работа од Комисијата и

д) предлог на програма за деловна и развојна политика на берзата за следните две години.

(3) Комисијата дава согласност за именување на директор во рок од 60 дена од денот на приемот на барањето од ставот (2) на овој член, освен во случаи кога утврдува дека на предложениот кандидат:

а) му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на дејност;

б) му е изречена казна затвор, и тоа:

- во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и пет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до три години и

- во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и десет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна пресуда со казна

затвор над три години. (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

Во случај на бришење на осудата од точката б) на овој став, соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик;

в) нема дозвола за работа со хартии од вредност издадена од Комисијата;

г) доколку е правосилно осуден за кривично дело предизвикување стечај на правно лице и (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

д) дал лажна информација во документите кои се поднесуваат согласно со ставот (2) на овој член.

(4) Документот од ставот (2) точка г) од овој член се обезбедува од евиденцијата на Комисијата.

(5) Комисијата е должна да даде разумно писмено образложение во случај на одбивање на предложениот кандидат за директор на берза на хартии од вредност.

(6) Комисијата го пропишува начинот и постапката на давање согласност за именување на директор на берза.

(7) Комисијата ја пропишува формата и содржината на барањето за именување на директор на берза.

Застапување на берза

Член 89-а

(1) Директорот на берзата ја застапува и претставува берзата во односите со трети лица.

(2) Директорот на берзата не смее да го пренесе правото на застапување на берзата на трети лица.

Надзор над работата на берзата

Член 90

(1) Комисијата врши надзор над работата на берзата и на нејзините членки.

(2) Комисијата е надлежна да врши надзор над издавањето, понудата, продажбата, котирањето и тргувањето со хартии од вредност на издавачи кои се котирани на берзата.

(3) Комисијата врши надзор преку увид во периодичните и годишните извештаи за работа, како и преку увид во деловните книги и друга документација на берзата и нејзините членки.

(4) За вршење на надзорната функција, Комисијата особено врши одделен увид во документацијата поврзана со:

а) законитоста на активностите поврзани со тргување со хартии од вредност;

б) исполнувањето на обврските на издавачот пропишани со закон и со актот за издавање;

в) примената на законите и други прописи кои се однесуваат на работењето со хартии од вредност од страна на берзата и нејзините членки, како и примената на Статутот и другите акти на берзата врз основа на кои е добиена дозволата за основање на берза;

г) тргувањето со хартии од вредност на берзата согласно со пропишаниот начин и услови за тргување;

д) контролата на финансиската состојба на членките на берзата и

ф) условите и начинот на работа на берзата направен со цел да им помогне на членките при исполнување на нивните обврски за утврдување и порамнување на трансакциите.

Извештаи за работењето на берзата

Член 91

- (1) Берзата доставува дневни, неделни и месечни извештаи за своето работење до Комисијата.
- (2) Комисијата ги пропишува задолжителната содржина и роковите за поднесување на извештаите од ставот (1) на овој член.

Годишен извештај за работењето на берзата

Член 92

- (1) Берзата доставува годишен извештај за своето работење до Комисијата, најдоцна до 31 мај во тековната година, за претходната година.
- (2) Годишниот извештај на берзата содржи извештај за работа на берзата, финансиските извештаи со состојба на последниот ден од претходната година, подготвени согласно со меѓународните стандарди за финансиско известување и ревидирани од страна на овластен ревизор, согласно со меѓународните ревизорски стандарди.
- (3) Доколку Комисијата оцени дека е потребна проверка на одделни елементи од годишниот извештај за работењето на берзата, презема мерки на контрола над работењето на берзата и надлежните органи на управување на берзата.
- (4) Берзата објавува резиме на своите годишни ревизорски извештаи во Службен весник на Република Северна Македонија.
- (5) Берзата го објавува целиот годишен извештај на својата веб страница.
- (6) Комисијата ја пропишува содржината на резимето од ставот (4) на овој член.

Програма за работење

Член 93

Берзата ја доставува програмата за работа за тековната година до Комисијата во рок од седум дена по нејзиното донесување од страна на акционерското собрание.

V. ОВЛАСТЕНИ УЧЕСНИЦИ НА ПАЗАРОТ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

1. Услуги со хартии од вредност

Видови на услуги со хартии од вредност

Член 94

Услуги со хартии од вредност според овој закон се:

- а) купување и продавање на хартии од вредност по налог и за сметка на клиентот;
- б) купување и продавање на хартии од вредност во свое име и за своја сметка;
- в) управување со портфолио на хартии од вредност по налог и за сметка на индивидуален клиент;

- г) вршење на трансакциите и активностите за сметка на издавачот на хартиите од вредност потребни за успешна јавна понуда на хартии од вредност, без задолжителен откуп на непродадените хартии од вредност;
- д) вршење на трансакции и активности за сметка на издавачот на хартиите од вредност потребни за успешна јавна понуда на хартии од вредност, со задолжителен откуп на непродадените хартии од вредност;
- ѓ) дејствување како покровител при котација;
- е) инвестиционо советување;
- ж) извршување на трансакции и активности за сметка на трети лица потребни за преземање на едно акционерско друштво во согласност со Законот за преземање на акционерски друштва ;
- з) чување на хартии од вредност што вклучува отворање и водење на сметки на хартии од вредност во свое име, а за сметка на клиенти во депозитар, отворање и водење на сметки на хартии од вредност и за своите клиенти кои не се сопственици на тие хартии од вредност, а за сметка на нивните клиенти и други услуги со хартии од вредност по налог на клиентот (исплата на достасани побарувања од издавачите врз основа на достасани хартии од вредност, камати и дивиденди за сметка на сопствениците на тие хартии од вредност, известување за собранија на акционерите и застапување на тие собранија, плаќање на даночни обврски на клиентот врз основа на хартии од вредност кои се во негова сопственост и слично);
- с) прием и пренос на налози за купување и продавање на хартии од вредност на странски пазари на хартии од вредност и
- и) вршење дополнителни услуги за издавачите на хартии од вредност.

Правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност

Член 95

- (1) Услугите од членот 94 на овој закон ги вршат:
 - а) брокерска куќа со дозвола за работење добиена од Комисијата (во натамошниот текст: брокерска куќа);
 - б) овластена банка согласно со Законот за банките, со дозвола за работење добиена од Комисијата и
 - в) подружница на странска брокерска куќа која има добиено дозвола за работење од Комисијата.
- (2) Одредбите од оваа глава кои се однесуваат на брокерските куќи се однесуваат и на банките, освен ако со овој закон поинаку не е уредено.
- (3) Банката ги врши услугите со хартии од вредност одвоено од другите финансиски услуги во зависност од структурата и организацијата.

Забрана за вршење на услуги со хартии од вредност

Член 96

Услуги со хартии од вредност можат да вршат само правните лица од членот 95 став (1) на овој закон.

2. Основање и организација на брокерска куќа

Задолжително поседување на дозвола за работење

Член 97

Физичко или правно лице не може да врши услуги со хартии од вредност без дозвола за работење од Комисијата.

Основање на брокерска куќа

Член 98

- (1) Брокерска куќа се основа како акционерско друштво со седиште во Република Северна Македонија, согласно со овој закон и со Законот за трговските друштва.
- (2) Брокерска куќа се основа од најмалку две физички или правни домашни или странски лица, освен во случаите кога основаче банка или осигурително друштво.
- (3) Брокерска куќа треба да има најмалку две лица во редовен работен однос кои поседуваат дозвола за работење на брокер или дозвола за работење на инвестиционен советник издадена од Комисијата.

Основна главнина на брокерска куќа

Член 99

Брокерска куќа мора во секое време да поседува и одржува основна главнина во износ од:

- 75.000 евра во денарска противвредност пресметана по средниот курс на Народната Банка на Република Северна Македонија, започнувајќи од денот на стекнување на дозвола за работа, доколку е регистрирано за вршење на услугите од членот 94 точки а), г), е) и с) на овој закон,
- 150.000 евра во денарска противвредност пресметана по средниот курс на Народната Банка на Република Северна Македонија, започнувајќи од денот на стекнувањето на дозволата за работа за вршење на услугите од членот 94 точки а), в), г), е) и с) на овој закон и
- 500.000 евра во денарска противвредност пресметана по средниот курс на Народната Банка на Република Северна Македонија, започнувајќи од денот на стекнувањето на дозволата за работа за вршење на сите услуги предвидени во членот 94 од овој закон.

Сопствени средства на брокерска куќа

Член 100

- (1) Износот на сопствените средства на брокерската куќа во ниту еден момент не смее да биде понизок од износот на основната главнина утврден во членот 99 од овој закон.
- (2) Во случај износот на сопствените средства на брокерската куќа од ставот (1) на овој член да падне под минималниот износ на основната главнина од членот 99 на овој закон, Комисијата ќе и наложи на таа брокерска куќа во одреден рок да се усогласи со законот.
- (3) Комисијата со посебен правилник ќе ги пропише категориите на сопствени средства и начинот на пресметување на износот на сопствени средства на брокерската куќа во зависност од ризиците на кои е изложена при вршењето на услугите од членот 94 на овој закон.

Согласност за именување директор на брокерска куќа

Член 101

- (1) Комисијата дава согласност за именување директор на брокерската куќа, по барање доставено од брокерската куќа.
- (2) Со барањето за согласност за именување на директор на брокерска куќа, се поднесуваат следниве документи:
- а) кратка биографија на предложениот кандидат за директор;
 - б) одлука на надлежниот орган за именување на предложениот кандидат за директор;
 - в) уверение за завршено високо образование од областа на економијата, финансиите или деловното право;
 - г) примерок од дозволата за работа од Комисијата и
 - д) предлог на програма за деловна и развојна политика на брокерската куќа за следните две години.
- (3) Комисијата дава согласност за именување на директор во рок од 60 дена од денот на поднесувањето на барањето од ставот (2) на овој член, освен во случаите кога ќе утврди дека на предложениот кандидат:
- а) му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на дејност;
 - б) му е изречена казна затвор, и тоа:
 - во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и пет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до три години и
 - во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и десет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна пресуда со казна затвор над три години. (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 146/07)
 - в) доколку е правосилно осуден за кривично дело предизвикување на стечај на правно лице и (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 146/07)
 - г) дал лажна информација во документите кои се поднесуваат согласно со ставот (2) од овој член и
 - д) му е изречена казна затвор за сторени кривични дела од областа на банкарството, финансиите, работните односи, имотот, мито и корупција.
- (4) Документот од ставот (2) точка г) на овој член го обезбедува Комисијата од сопствената евиденција.
- (5) Комисијата е должна да даде разумно писмено образложение во случај на не давање согласност за кандидатот предложен за директор на брокерската куќа.
- (6) Комисијата поблиску го пропишува начинот и постапката на давање согласност за именување на директор на брокерската куќа.
- (7) Комисијата ја пропишува формата и содржината на барањето за именување на директор на брокерска куќа.

Застапување на брокерска куќа

Член 101-а

- (1) Директорот на брокерската куќа ја застапува и претставува брокерската куќа во односите со трети лица.
- (2) Директорот на брокерската куќа не смее да го пренесе правото на застапување на брокерската куќа на трети лица.

Подружница на странска брокерска куќа

Член 102

- (1) Странска брокерска куќа која е овластена да ги врши сите или некои од услугите со хартиите од вредност во која било од земјите членки на Организацијата за економска соработка и развој, може да ги врши истите услуги на територијата на Република Северна Македонија преку своја подружница која има дозвола за работење добиена од Комисијата.
- (2) Странската брокерска куќа од ставот (1) на овој член со барањето за издавање на дозвола за работење ги поднесува и следниве документи:
 - а) оригинал и превод на оригиналот на дозволата за вршење услуги со хартии од вредност од матичната држава и доказ за упис во трговскиот регистар или во друг регистар во согласност со законите на матичната држава;
 - б) оригинал и превод на оригиналот од документот со кој регулаторот на пазарот на хартии од вредност во матичната држава одобрува основање подружница на брокерската куќа во Република Северна Македонија и
 - в) ревидирани финансиски извештаи за последните три години.
- (3) Одредбите од овој закон важат и за подружница на странска брокерска куќа, освен барањата за минимална основна главнина утврдена во членот 99 од овој закон доколку:
 - а) подружницата на странската брокерска куќа ги исполнува капиталните барања и ограничувања за изложеност утврдени од регулаторот на хартии од вредност од матичната земја и
 - б) странската брокерска куќа, истовремено, ги доставува до Комисијата сите информации и податоци кои ги поднесува и до регулаторот на пазарот на хартии од вредност на матичната држава во врска со задоволувањето на капиталните барања и ограничувања за изложеност.

Забрана за делење на добивка

Член 103

Брокерската куќа не смее да врши распределба на добивка како дивиденда, ако поради таквата распределба се оневозможува одржувањето на основната главнина согласно со членот 99 од овој закон.

Сопственост на акции со брокерска куќа

Член 104

- (1) Правно или физичко лице, вклучувајќи ги и поврзаните лица, може да биде акционер само во една брокерска куќа.
- (2) Брокерската куќа е должна да ја информира Комисијата за секоја промена во сопственичката структура за стекнување на над 5% од акциите со право на глас, во рок од осум календарски дена од денот на настанувањето на промената.
- (3) Банка може да поседува акции само во една брокерска куќа.

Вработени и членови на органите на управување

Член 105

- (1) Физичко лице не може да биде вработено или да биде член на надзорен одбор, управен одбор или на одборот на директори во повеќе од една брокерска куќа.
- (2) Членовите на надзорен одбор, управен одбор или на одборот на директори задолжително се со високо образование и со искуство од најмалку три години во областа на економијата, финансиите и деловното право, за управување со работењето на брокерска куќа.

Барање за издавање на дозвола за работење на брокерска куќа

Член 106

- (1) Брокерската куќа не може да се запише во трговскиот регистар пред да добие дозвола за работење од Комисијата, по претходно доставено барање за издавање на дозвола за работење на брокерска куќа.
- (2) Кон барањето за издавање на дозвола за работење на брокерска куќа, се приложува:
 - а) предлог на статут;
 - б) опис на услугите кои ќе ги врши брокерската куќа;
 - в) податоци за основачите вклучувајќи и податоци за нивната сопственост во капиталот на други правни лица;
 - г) доказ за висината на основната главнина согласно со членот 99 на овој закон;
 - д) документација што ја утврдува Комисијата од која може да се види дека друштвото е кадровски, технички и организационо оспособено да ги врши услугите за кои се основа;
 - ѓ) дозволи за работење издадени од соодветни институции во случај кога основач наброкерската куќа е банка или осигурително друштво;
 - е) податоци за лицето одговорно за следење и почитување на законите и другите правни прописи и правилата на саморегулирачките организации, актите на брокерската куќа во работењето на брокерската куќа и
 - ж) деловен план за основање и работење на брокерска куќа.
- (3) Овластеното службено лице од Комисијата кое ја води постапката за издавање на дозвола за работење на брокерска куќа е должно документот од ставот (2) точка г) на овој член по службена должност да го побара од Народната банка на Република Северна Македонија, односно од Агенцијата за супервизија на осигурувањето во рок од три дена од денот на приемот на барањето.
- (4) Овластеното службено лице од Народната банка на Република Северна Македонија, односно од Агенцијата за супервизија на осигурувањето е должно документот од ставот (2) точка г) на овој

член да го достави до Комисијата во рок од три дена од денот на приемот на барањето од ставот (3) на овој член.

(5) Комисијата ги пропишува дополнителните информации кои треба да ги содржи барањето за издавање на дозвола за работење на брокерска куќа.

(6) Комисијата ја пропишува формата и содржината на барањето за добивање на дозвола за работење на брокерска куќа.

Одобрување на барањето за дозвола за работење на брокерска куќа

Член 107

(1) Комисијата одлучува по барањето за издавање на дозвола за работење на брокерска куќа во рок од 90 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.

(2) Во решението за давање дозвола за работење на брокерска куќа Комисијата точно наведува за кои услуги предвидени во членот 94 од овој закон се однесува дозволата.

(3) Решението за давање на дозвола за работење на брокерска куќа Комисијата го објавува во Службен весник на Република Северна Македонија и на веб страницата на Комисијата во рок од осум дена од денот на донесувањето на решението.

(4) Комисијата води регистар на брокерски куќи и нивните експозитури.

(5) Формата, содржината и начинот на водењето на регистарот на брокерските куќи и нивните експозитури ги пропишува Комисијата.

(6) Брокерската куќа е должна да започне со работа во рок од шест месеца по добивањето на дозволата за работа од Комисијата.

Експозитура на брокерска куќа

Член 108

(1) Брокерска куќа може да отвори експозитура на територијата на Република Северна Македонија.

(2) Експозитурата на брокерската куќа од ставот (1) на овој член мора да има најмалку еден вработен кој има дозвола за работа со хартии од вредност, освен во случаите кога во експозитурата се вршат технички и помошни работи.

(3) Брокерската куќа е должна да ја информира Комисијата пред отворање или затворање на својата експозитура.

Членство во саморегулирачка организација

Член 109

(1) Брокерската куќа мора да биде членка на најмалку една саморегулирачка организација од членовите 30 и 82 на овој закон, со дозвола од Комисијата.

(2) Брокерската куќа ја известува Комисијата за своето членство или истапување од членство во саморегулирачка организација во рок од осум дена.

Барање за поништување на дозволата за работење на брокерската куќа

Член 110

Комисијата може да ја поништи дозволата за работење на брокерската куќа по барање на самата брокерска куќа само ако таа ги има намирено сите свои обврски кон клиентите.

Спојување на брокерски куќи

Член 111

Во случај кога една брокерска куќа се спојува со друга брокерска куќа, новосоздадената брокерска куќа поднесува барање за дозвола за работење до Комисијата.

Овластени брокери

Член 112

- (1) Услугите поврзани со извршувањето на налозите на клиентите, информирањето на клиентите за купување или продавање на хартии од вредност кое не претставува инвестиционо советување во брокерска куќа можат да ги вршат само овластени брокери (во натамошниот текст: брокери).
- (2) Право на полагање на стручен испит за работење со хартии од вредност има лице кое ги исполнува следниве услови:
 - 1) да има завршено најмалку четиригодишно средно образование и со искуство од најмалку една година во областа на финансиите;
 - 2) да има завршено обука за работење со хартии од вредност која ја организира Комисијата за хартии од вредност;
 - 3) да не е осудуван со правосилна судска одлука за кривично дело во последните пет години и
 - 4) да не е осудуван со правосилна судска одлука за сторено кривично дело предизвикување стечај на правно лице.
- (3) Комисијата го пропишува начинот на организирање, одржување и пријавување за обуката за работа со хартии од вредност од ставот (2) на овој член, програмата за обуката и начинот на избор на предавачи на обуката.

Содржина на стручниот испит за работење со хартии од вредност

Член 112-а

- (1) Стручниот испит за работење со хартии од вредност се состои од два дела и тоа:
 - 1) прв дел (теоретски дел), со кој се проверува теоретското знаење на кандидатите и
 - 2) втор дел (практичен пример), со кој се проверува способноста за примена на законите во практиката.
- (2) Првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се полага писмено по електронски пат, со одговарање на определен број прашања во вид на решавање на електронски тест на компјутер.
- (3) Првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се полага по предметите:
 - 1) суштина, функции и законска регулатива за функционирањето на пазарот на капитал на Република Северна Македонија;
 - 2) акции и
 - 3) обврзници.
- (4) Вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се состои од:
 - 1) практичен пример и/или

- 2) прашања кои треба кандидатот да ги одговори врз основа на анализата на практичниот пример и/или
- 3) задачи кои треба кандидатот да ги реши врз основа на анализата на практичниот пример.
- (5) Комисијата ја утврдува и објавува на веб страницата деталната содржина на секој од предметите од првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност согласно со ставот (3) на овој член.
- (6) Комисијата пропишува по кои предмети од првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се полага втор дел согласно со ставот (4) на овој член.

Програма и литература за полагање на испитот

Член 112-б

- (1) Стручниот испит за работење со хартии од вредност се полага според програма за полагање на стручниот испит во која се содржани градивото, прописите и литературата од областа на хартиите од вредност.
- (2) Програмата за полагање на испитот по предметите од членот 112-а од овој закон и потребната литература ја утврдува и донесува Комисијата.

Комисија за спроведување на испитот

Член 112-в

- (1) Обуката за предметите од наставната програма ја спроведуваат едукатори ангажирани од Комисијата. Едукатор може да биде лице кое има универзитетско образование и работно искуство од десет години од соодветната област за која ќе држи предавања. Во спроведувањето на обуката може да учествуваат и признати стручњаци од праксата од земјата и од странство.
- (2) Базата на прашања и/или задачи за стручниот испит за работење со хартии од вредност ја подготвуваат едукаторите од ставот (1) на овој член.
- (3) Прашањата за стручниот испит за работење со хартии од вредност ги верификува Комисија за спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност, формирана од Комисијата.
- (4) Начинот на формирање и работењето на Комисијата за спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност од ставот (3) на овој член поблиску го пропишува Комисијата.
- (5) Комисијата за спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност врши и ревизија и ажурирање на базите на прашања и базите на практични примери и задачи од членот 112-ј од овој закон најмалку двапати годишно.
- (6) При ревизијата Комисијата за спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност особено ги има предвид измените на прописите на кои е засновано прашањето, односно практичниот пример, бројот на кандидати кои ги одговориле, успешноста во одговарањето на истите, како и други критериуми кои можат да влијаат врз подобрувањето на квалитетот на базите од членот 112-ј од овој закон.
- (7) Врз основа на извршената ревизија и ажурирање на базите на прашања и базите на практични примери и задачи, Комисијата за спроведување на стручниот испит за работење со хартии од

вредност одлучува најмалку 30% од прашањата и практичните примери да бидат изменети или целосно отстранети и заменети со нови од базата од членот 112-ј од овој закон.

(8) Едукаторите и членовите на Комисијата за спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност од ставовите (1) и (3) на овој член имаат право на паричен надоместок кој го утврдува Комисијата со посебна одлука.

(9) Износот на паричниот надоместок од ставот (8) на овој член се определува врз основа на бројот на изготвени прашања, практични примери и задачи, како и сложеноста на материјата.

(10) Годишниот паричен надоместок од ставот (8) на овој член не го надминува износот на две просечни плати објавени од Државниот завод за статистика исплатени во Република Северна Македонија за претходната година.

Спроведување на стручниот испит

Член 112-г

(1) Стручните и административните работи за потребите на спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност ги врши Комисијата за што претседателот на Комисијата определува одговорно лице кое утврдува дали кандидатот ги исполнува условите за полагање на испитот, а испитот технички го спроведува правно лице регистрирано во Централниот регистар на Република Северна Македонија избрано од Комисијата.

(2) На одговорното лице од ставот (1) на овој член за секоја одржана испитна сесија му следува паричен надоместок, во износ од една третина од просечната нето плата во Република Северна Македонија, за што Комисијата донесува решение.

Барање за полагање на стручниот испит и испитни рокови

Член 112 - д

(1) Обуката и стручниот испит за работење со хартии од вредност се спроведуваат врз основа на констатирана потреба од страна на Комисијата, но не помалку од еднаш годишно.

(2) Комисијата со оглас во дневен печат и на својата веб страница ги известува заинтересираните кандидати за времето и местото на одржување на обуката, односно стручниот испит за работење со хартии од вредност.

(3) Доколку, по процена на Комисијата, не се пријават доволен број на кандидати, Комисијата нема да ја спроведе обуката, односно испитот.

(4) По завршувањето на обуката, Комисијата за спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност ги определува термините за одржување на испитот и истите ги објавува на веб страницата на Комисијата.

(5) Барањето за полагање на стручен испит за работење со хартии од вредност кандидатот го поднесува до Комисијата.

(6) Со барањето за полагање на стручен испит за работење со хартии од вредност кандидатот е должен да поднесе докази за исполнување на условите за полагање на испитот, пропишани со овој закон.

- (7) Комисијата со решение утврдува дали кандидатот ги исполнува условите за полагање на стручен испит за работење со хартии од вредност.
- (8) Против решението од ставот (7) на овој член со кое е одбиено барањето за полагање на стручен испит за работење со хартии од вредност може да се поднесе жалба до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, во рок од 15 дена од денот на приемот на истото.
- (9) На кандидатот мора да му се овозможи да го полага стручниот испит за работење со хартии од вредност во првиот нареден термин од денот на одобреното барање за полагање на стручниот испит.
- (10) Кандидатот е должен во рок од пет дена од добивањето на известувањето од ставот (9) на овој член, преку електронска пошта да го пријави учеството на стручниот испит за работење со хартии од вредност.
- (11) Комисијата детално ја пропишува постапката за спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност.

Место на полагање на стручниот испит

Член 112 – f

- (1) Стручниот испит за работење со хартии од вредност се полага во просторија за полагање на испит, посебно опремена за полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност со материјално-техничка и информатичка опрема, интернет врска и опрема за снимање на полагањето.
- (2) Кандидатите на кои им е одобрено барањето за полагање на испитот и јавноста се информираат за датумот и времето на полагање на испитот, најмалку осум дена пред одржување на испитот преку веб страницата на Комисијата и Јавниот радиодифузен сервис.
- (3) Полагањето на стручниот испит за работење со хартии од вредност се снима и во живо се емитува на веб страницата на Комисијата, а ако поради технички причини снимањето се прекине, снимката од целиот испит се поставува на веб страницата на Комисијата.
- (4) Критериумите во однос на просторните услови и материјално-техничката и информатичката опрема на просториите за полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност ги пропишува Комисијата.
- (5) Во просторијата за полагање на стручниот испит, за време на полагање на испитот се присутни двајца овластени претставници од Комисијата, членовите на Комисијата од членот 112-в став (3) од овој закон, еден претставник од Министерството за финансии, еден претставник од Владата на Република Северна Македонија на предлог на Канцеларијата на претседателот на Владата на Република Северна Македонија и еден информатичар предложен од Министерството за информатичко општество и администрација.
- (6) На претставниците од ставот (5) на овој член за секоја одржана испитна сесија им следува паричен надоместок, во износ од една третина од просечната нето плата во Република Северна Македонија, за што Комисијата донесува решение.
- (7) Овластеното правно лице кое технички го спроведува испитот е должно да го блокира радио фреквенцискиот опсег во просторијата за полагање на испитот за време на спроведување на испитните сесии.

(8) Агенцијата за електронски комуникации (во натамошниот текст: АЕК) врши постојан мониторинг на блокирањето на радио фреквенцискиот опсег во просторијата за полагање на испитот, со цел да се спречи секаков вид на електронска комуникација со околината надвор од просторијата за полагање на испитот.

(9) АЕК во просторијата за полагање на испитот инсталира мерна опрема која обезбедува електронски запис од извршените мерења во траење од 30 дена и истите се складираат во централниот контролен систем на АЕК.

(10) АЕК формира тричлена комисија која изготвува извештај врз основа на електронските записи складирани во централниот контролен систем на АЕК и истиот го доставува до Комисијата најдоцна во рок од 15 дена од завршување на испитната сесија.

Начин на спроведување на стручниот испит

Член 112 - е

(1) Пред почетокот на полагањето на стручниот испит за работење со хартии од вредност, овластениот претставник од Комисијата го утврдува идентитетот на кандидатот со увид на лична карта или патна исправа.

(2) На кандидатот за време на полагањето на првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност не му се дозволува користење на закони, закони со коментар и објаснување, мобилен телефон, преносни компјутерски уреди и други технички и информатички средства, претходно подготвени предмети и слично.

(3) На кандидатот за време на полагањето на вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност, му се дозволува користење единствено на закони (без коментари и објаснувања) кои во електронска верзија се наоѓаат на компјутерот на кој кандидатот го полага испитот, калкулатор и пенкало.

(4) На кандидатот за време на полагањето на првиот и вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност не му се дозволува да контактира со други кандидати или лица освен со информатичарот од членот 112-ѓ став (5) од овој закон, во случај доколку има технички проблем со компјутерот.

(5) Ако техничките проблеми со компјутерот ќе бидат отстранети за пет минути испитот продолжува, а доколку не бидат отстранети во овој рок испитот само за тој кандидат се прекинува и ќе се одржи во рок од најмногу три дена од денот на прекинувањето на испитот.

(6) Ако има проблеми со повеќе од пет компјутери и ако тие не бидат отстранети во рок од пет минути испитот се прекинува за сите кандидати што го полагаат испитот и ќе се одржи во рок од најмногу три дена од денот на прекинувањето на испитот.

(7) Доколку кандидатот при полагањето на првиот и вториот дел од испитот постапува спротивно од ставовите (2), (3) и (4) на овој член нема да му се дозволи натамошно полагање на испитот во таа испитна сесија и му се изрекува забрана за полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност во траење од три години, за што Комисијата донесува решение против кое може да се поведе управен спор пред надлежен суд во рок од 30 дена од денот на приемот на решението.

(8) Во случаите од ставот (7) на овој член се смета дека кандидатот не го положил Стручниот испит за работење со хартии од вредност и истото се констатира во записникот за полагање на стручниот испит.

(9) Лицата од членот 112-ѓ став (5) од овој закон за време на полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност не смеат да се задржуваат подолго од пет секунди во непосредна близина на кандидатот кој го полага испитот, освен во случај на отстранување на технички проблем кога не смеат да се задржат подолго од пет минути.

(10) Комисијата поблиску го пропишува начинот на спроведување на стручниот испит за работење со хартии од вредност.

Спреченост за полагање на испит

Член 112-ж

- (1) Ако во текот на обуката и полагањето на стручниот испит за работење со хартии од вредност настанат оправдани причини поради кои кандидатот не може да присуствува, односно полага (болест, породилно отсуство, школување во странство и слично), обуката и стручниот испит за работење со хартии од вредност се одлагаат за определено време, кое не може да биде подолго од шест месеци.
- (2) Решение за продолжување на стручниот испит за работење со хартии од вредност донесува Комисијата по молба на кандидатот. Молбата се поднесува во рок од осум дена од престанокот на причините за одлагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност, но најдоцна во рок од шест месеци.
- (3) Ако кандидатот не поднесе молба за продолжување на стручниот испит за работење со хартии од вредност во рокот определен во ставот (2) на овој член ќе се смета дека стручниот испит за работење со хартии од вредност не го положил.
- (4) Против решението на Комисијата од ставот (2) на овој член може да се поднесе жалба до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, во рок од 15 дена од денот на приемот на истото.
- (5) Во случајот од ставот (2) на овој член кандидатот не го полага оној дел од испитот што претходно веќе го има положено.

Полагање на првиот и вториот дел од стручниот испит

Член 112-з

- (1) Стручниот испит за работење со хартии од вредност започнува со полагање на првиот дел (теоретскиот дел).
- (2) Вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се полага во рок од најмалку 15 дена по успешното полагање на првиот дел.
- (3) Се смета дека кандидатот успешно го положил стручниот испит за работење со хартии од вредност доколку ги положил двата дела од испитот.
- (4) Начинот на бодирање на првиот и вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност поблиску го пропишува Комисијата.
- (5) Доколку кандидатот не го положи првиот и вториот дел од испитот по спроведеното прво полагање, при секое наредно полагање уплатува на сметката на Комисијата надоместок за повторно полагање на стручниот испит.

(6) Доколку пријавените кандидати не го положат стручниот испит во роковите од членовите 112-s став (2) и 112-и став (3) од овој закон го губат правото за повторно полагање за обуката која ја следеле.

(7) Лицата од ставот (6) на овој член по губењето на правото за повторно полагање во текот на обуката која ја следеле имаат право на пријавување на наредна обука.

Начин на полагање на прв дел од стручниот испит

Член 112-s

(1) Првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се полага по секој од предметите наведени во членот 112-a став (3) од овој закон со пет опции за заокружување од кои една е точна, две се слични, две не се точни.

(2) Кандидатот мора да ги положи сите предмети од првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност во најмногу три последователни термини утврдени за полагање на испитот.

(3) Доколку кандидатот не го положил првиот дел од испитот согласно со ставот (2) на овој член ќе се смета дека испитот не го положил.

(4) Бројот и тежината на прашањата од првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност ги пропишува Комисијата.

Начин на полагање на вториот дел од стручниот испит

Член 112-и

(1) Вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се состои од практичен пример.

(2) Прашањата и задачите кои се составен дел од практичниот пример се од областа на предметот на кој е заснован практичниот пример и имаат десет можни опции на одговори од кои едната е точна, пет се слични и четири се различни.

(3) Кандидатот мора вториот дел да го положи во два последователни термини по завршувањето на теоретскиот дел.

(4) Доколку кандидатот не го положил вториот дел од испитот согласно со ставот (3) на овој член ќе се смета дека испитот не го положил.

(5) Бројот и тежината на прашањата од вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност ги пропишува Комисијата.

База на прашања

Член 112-ј

- (1) Полагањето на првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се врши со одговарање на прашања во вид на решавање на електронски тест на компјутер.
- (2) Прашањата од тестот, зависно од тежината, се вреднуваат со поени определени во тестот.
- (3) Полагањето на вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се врши со проучување на практичен пример од областа на предметот и одговарање на прашања кои кандидатот треба да ги одговори, односно реши во вид на електронско софтверско решение (во натамошниот текст: електронска студија на случај). Задачите кои се составен дел од вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност се решаваат писмено на хартија.
- (4) Прашањата и задачите од практичниот пример, зависно од тежината, се вреднуваат со поени определени во практичниот пример.
- (5) Прашањата содржани во тестовите за полагање на првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност и нивните одговори, практичниот пример и прашањата кои произлегуваат од практичниот пример и нивните одговори, како и задачите и нивните решенија, доколку се во електронска форма се чуваат во единствениот електронски систем за полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност.
- (6) Електронскиот систем од ставот (5) на овој член содржи и јавно достапна база од најмалку 1500 прашања од областа на предметите од членот 112-а став (3) од овој закон за потребите на првиот дел од испитот од кои 50% прашања се од стручната литература за испитите од членот 112-а став (3) од овој закон, како и јавно достапна база од најмалку 150 практични примери, прашања и задачи за потребите на вториот дел од испитот.
- (7) Во електронскиот систем е содржано и посочување на прописите и литературата во кои се содржани одговорите на прашањата од првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност и прописите за вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност.
- (8) Резултатите од полагањето на првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност му се достапни на кандидатот на компјутерот на кој го полагал испитот, веднаш по неговото завршување, а резултатите од полагањето на вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност му се достапни на кандидатот најдоцна во рок од пет дена од денот на полагањето.
- (9) Комисијата поблиску го пропишува начинот на бодирање на првиот и вториот дел од испитот.
- (10) Кандидатот кој не го положил вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност, како и кандидатот кој смета дека одговорите не му се соодветно бодирани, во рок од три дена може да изврши увид во својот испит и да испрати писмена забелешка до Комисијата.
- (11) Доставените писмени забелешки ги решава Комисијата од членот 112-в став (3) од овој закон најдоцна во рок од седум дена од денот на приемот на забелешките.
- (12) По истекот на рокот на решавање на забелешките Комисијата на својата веб страница објавува официјална листа на кандидати кои го положиле испитот.

Пристап до електронскиот систем за полагање

Член 112-к

- (1) На денот на полагањето на стручниот испит за работење со хартии од вредност, претставникот на Комисијата му дава на кандидатот пристапен код, односно лозинка со кој му се одобрува пристап во електронскиот систем од членот 112-ј од овој закон.

(2) По одобрувањето на пристапот, кандидатот добива електронски тест за првиот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност, односно електронски практичен пример за вториот дел од испитот, компјутерски генерирани, чија содржина по случаен избор ја одредува софтверот на електронскиот систем од базите од членот 112-ј став (б) од овој закон.

(3) Првиот и вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност содржат упатство за начинот на решавање на истиот за кое претставникот на Комисијата дава појаснување, пред да започне полагањето на испитот.

(4) Електронскиот систем за полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност не може да дозволи постоење на идентична содржина на електронски тест за првиот дел од испитот, односно електронска студија на случај за вториот дел од испитот во еден термин за повеќе од еден кандидат.

Спреченост за полагање на испитот од техничка природа

Член 112-л

(1) Во случај на спреченост на спроведување на првиот или вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност, поради причини што доведуваат до техничка неможност на функционирање на електронскиот систем од членот 112-ј од овој закон, полагањето на испитот се прекинува.

(2) Доколку причините од ставот (1) на овој член ќе се отстранат во рок од 60 минути од прекинувањето на испитот истиот продолжува веднаш по нивното отстранување.

(3) Доколку причините од ставот (1) на овој член не се отстранат во рокот од ставот (2) на овој член испитот се презакажува за друг термин.

Времетраење на првиот дел од стручниот испит

Член 112-љ

(1) Вкупното траење на времето определено за одговарање на прашањата од првиот дел од тестот за полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност изнесува 120 минути за секој од предметите наведени во членот 112-а став (3) од овој закон.

(2) Се смета дека испитот го положил оној кандидат кој постигнал најмалку 70% од вкупниот број предвидени позитивни поени.

Времетраење на вториот дел од стручниот испит

Член 112-м

- (1) Вкупното траење на времето определено за одговарање на прашањата и/или решавање на задачите од практичниот пример изнесува 120 минути за секој од предметите од членот 112-а став (3) од овој закон за кои се полага втор дел од испитот.
- (2) Се смета дека испитот го положил оној кандидат кој постигнал најмалку 70% од вкупниот број предвидени позитивни поени.

Издавање на уверение

Член 112-н

- (1) На кандидатите кои го положиле стручниот испит за работење со хартии од вредност им се издава уверение во рок од 15 дена од денот на завршувањето на испитот.
- (2) Лицето чие уверение издадено од Комисијата е изгубено или уништено, може од Комисијата да побара издавање на дупликат на уверение.
- (3) Кон барањето од ставот (2) на овој член за издавање на дупликат на уверение се приложува следново:
 - 1) причината за потребата од издавање на дупликат на уверение од Комисијата, како и периодот на следење на обуката и датумот на полагање на посебниот стручен испит за работење со хартии од вредност;
 - 2) во случај на губење на истото, доказ дека изгубеното уверение е огласено за неважечко, согласно со позитивните законски прописи и
 - 3) доказ за уплатен надоместок за издавање на дупликат на уверение за работење со хартии од вредност.
- (4) Формата и содржината на уверението од ставот (1) на овој член ги пропишува Комисијата.

Право на увид

Член 112-њ

На барање на кандидатот, Комисијата го информира за направените грешки во тестот за полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност со овозможување непосреден увид во тестот.

Ревизија на спроведени испити

Член 112-о

- (1) Тестовите, студијата на случај и задачите од стручниот испит се користат и се даваат на кандидатот само за време на полагањето на стручниот испит за работење со хартии од вредност.
- (2) Материјалите од одржаните испити, особено хартиените верзии од тестовите, студиите на случај и задачите за полагање на стручниот испит и специмените за проверка на точноста на одговорите на тестот и задачите, како и снимките од одржаните стручни испити за работење со хартии од вредност се чуваат во Комисијата.

- (3) Комисијата за хартии од вредност формира Комисија за ревизија на одржаните стручни испити за работење со хартии од вредност, која во својата работа ги користи материјалите од ставот (2) на овој член. Во Комисијата за ревизија покрај другите членови, задолжително членуваат и две лица предложени од Министерството за финансии.
- (4) Комисијата за ревизија се состанува по секоја одржана испитна сесија и врши ревизија на спроведување на испитот, вклучувајќи и дали испитот го полагаат кандидати кои ги исполнуваат условите за полагање на испитот согласно со членот 112 став (2) од овој закон, за што доставува извештај до Комисијата.
- (5) На членовите на Комисијата за ревизија им следува паричен надоместок, кој на годишно ниво изнесува една просечна нето плата во Република Северна Македонија, за што Комисијата донесува решение.
- (6) Доколку Комисијата за ревизија утврди нерегуларности во спроведувањето на стручниот испит за работење со хартии од вредност од страна на поединци во смисла на членот 112-е став (5) од овој закон, предлага одземање на уверението од членот 112-н од овој закон.
- (7) Комисијата донесува решение за одземање на уверението врз основа на предлогот на Комисијата за ревизија во рок од три дена од приемот на предлогот.
- (8) Против решението од ставот (7) на овој член може да се поднесе жалба до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, во рок од 15 дена од денот на приемот на истото.

Трошоци за полагање на испитот

Член 112-п

- (1) За обуката и полагањето на стручниот испит за работење со хартии од вредност и на поправниот дел од испитот кандидатот плаќа надоместок.
- (2) Висината на надоместокот од ставот (1) на овој член ја определува Комисијата врз основа на реално направените трошоци за обука и полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност, неопходни за спроведување на првиот и вториот дел од стручниот испит за работење со хартии од вредност, подготовката на базите на прашања, спроведувањето на електронскиот тест, подготвување на материјали и покани и подготвување на уверенија.
- (3) Надоместокот од ставот (1) на овој член се уплатува на сметката на Комисијата.
- (4) Ако надоместокот не е уплатен на соодветната сметка на Комисијата, најдоцна во рок од 15 дена пред денот определен за почеток на стручниот испит за работење со хартии од вредност, на кандидатот нема да му се дозволи полагање на стручниот испит за работење со хартии од вредност.
- (5) Ако кандидатот во рок од една година од денот на уплатата на средствата не го полага стручниот испит за работење со хартии од вредност, уплатените средства се враќаат согласно со закон.

Барање на дозвола за работење на брокер

Член 113

- (1) Барањето на дозвола за работење на брокер може да го поднесе физичко лице кое ги исполнува следниве услови:

- да има положено стручен испит за работење со хартии од вредност;
 - да не е осудуван со правосилна судска одлука за кривично дело во последните пет години пред поднесување барање за дозвола за работење на брокер и
 - да не е осудуван со правосилна судска одлука за сторено кривично дело предизвикување стечај на правно лице.
- (2) Документот за исполнетоста на условите од ставот (1) алинеја 1 на овој член се обезбедува од евиденцијата на Комисијата.
- (3) Овластеното службено лице од Комисијата кое ја води постапката за издавање на дозвола за работење на брокер е должно документите за исполнетоста на условите од ставот (1) алинеи 2 и 3 на овој член по службена должност да ги обезбеди од надлежниот суд во рок од три дена од денот на приемот на барањето.
- (4) Овластеното службено лице од надлежниот суд е должно документите за исполнетоста на условите од ставот (1) алинеи 2 и 3 на овој член да ги достави до Комисијата во рок од три дена од денот на приемот на барањето од ставот (3) на овој член.
- (5) Комисијата одлучува за барањето од ставот (1) на овој член во рок од 60 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.
- (6) Комисијата дава дозвола за работење на брокер по утврдување дека се исполнети условите од ставот (1) на овој член.
- (7) Комисијата води регистар за сите брокери кој е достапен за јавноста.
- (8) Формата, содржината и начинот на водење на регистарот за брокери ги пропишува Комисијата.
- (9) Дозволата за работење на брокер има важност од пет години.
- (10) Комисијата ја пропишува формата, содржината на барањето како и потребната документација за добивање на дозвола за работење на брокер.

Обновување на дозвола за работење на брокер

Член 114

- (1) Брокерот е должен да ја обновува својата дозвола секоја петта година.
- (2) Брокерот во рок од три месеца пред истекот на рокот од ставот (1) на овој член поднесува барање до Комисијата за обновување на својата дозвола за работење.
- (3) Барањето од ставот (2) на овој член ги содржи документите утврдени во членот 113 од овој закон.
- (4) Обврската од ставот (1) на овој член се однесува на лицата вработени како брокери во овластените учесници на пазарот на хартии од вредност.
- (5) Комисијата е должна по барањето за обновување на дозвола за работење на брокер да одлучи во рок од 30 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.
- (6) Комисијата поблиску ја пропишува постапката за обновување на дозволата за работење на брокер.
- (7) Комисијата ја пропишува формата и содржината на барањето за обновување на дозволата за работење на брокер.

Обврски на брокерот

Член 115

- (1) Во текот на својата работа брокерот треба:

- а) строго да се придржува кон инструкциите дадени од клиентот;
 - б) да работи совесно и професионално имајќи ги предвид инвестиционите цели и финансиската состојба на клиентот;
 - в) да ги почитува актите на саморегулирачката организација каде што членува и
 - г) да ги почитува одредбите на овој закон.
- (2) Брокерот не смее непотребно да одложи извршување на налог на клиентот, доколку условите на пазарот на хартии од вредност дозволуваат негово извршување.

3. Работење на брокерските куќи

Објавување на услугите и тарифник

Член 116

- (1) Брокерската куќа е должна, во сите простории каде што работи со клиенти да овозможи увид во општите услови за работење и во тарифникот на услугите со хартиите од вредност. Општите услови за работење на брокерската куќа најмалку содржат податоци за:
- а) заемните права и обврски на брокерската куќа и клиентот;
 - б) ризиците поврзани со определени трансакции на хартии од вредност;
 - в) членството на брокерската куќа во саморегулирачка организација и
 - г) начин на решавање на спорови меѓу брокерската куќа и клиентите.
- (2) Пред брокерската куќа да го прифати првиот налог од клиентот за купување или продавање на хартии од вредност, односно пред да склучи договор со клиентот за вршење услуги со хартии од вредност, брокерската куќа е должна да му врачи на клиентот копија од општите услови за работење.

Заштита на интересот на клиентот

Член 117

- (1) При вршење на услуги со хартии од вредност за клиентот, брокерската куќа е должна да го заштити интересот на клиентот.
- (2) Брокерската куќа е должна веднаш да го извести клиентот за сите околности од значење за одлучување на клиентот во врска со налогот за купување или продавање на хартии од вредност и/или други услуги кои треба да ги изврши, како и за ризиците во врска со вложувањето во хартии од вредност.
- (3) Брокерската куќа е должна да се обиде да ги добие сите потребни информации од клиентите во врска со нивното искуство во вложување во хартии од вредност и нивните финансиски можности и цели значајни за заштита на нивните интереси.

Судир на интереси

Член 118

- (1) Брокерската куќа е должна да ги извести клиентите за сите можни судири на интереси меѓу клиентите, брокерската куќа и/или другите клиенти во брокерската куќа.

(2) Брокерската куќа е должна да работи на начин со кој ќе се минимизира можноста за судир на интереси меѓу клиентите, брокерската куќа и/или лицата вработени во брокерската куќа.

Налог од клиентот

Член 119

- (1) Налог е еднострана инструкција на клиентот кој може да биде даден усно, писмено или во електронска форма, а со кој на брокерската куќа и се наложува да изврши определена трансакција со хартии од вредност за сметка на клиентот.
- (2) Начинот на кој клиентот го дава налогот на брокерската куќа се уредува со договор меѓу брокерската куќа и клиентот.

Прифаќање на налог

Член 120

- (1) Брокерската куќа може да го прифати или да го одбие налогот добиен од клиентот. Со прифаќањето на налогот од страна на брокерската куќа настанува обврската за негово извршување.
- (2) Комисијата поблиску го пропишува начинот на потврдување на прифаќањето или одбивањето на налогот од ставот (1) на овој член.

Водење на книга на налози

Член 121

- (1) Брокерската куќа е должна да води книга на налози во електронска форма во која се евидентираат сите купопродажни трансакции, односно купопродажните транс акции извршени во име и за сметка на клиентот, купопродажните трансакции кои брокерската куќа ги врши во свое име и за своја сметка и купопродажните трансакции извршени врз основа на договор за управување со портфолио на хартии од вредност.
- (2) Забрането е какво било подоцнежнo преправање на податоците кои се внесени во книгата на налози.
- (3) Книгата на налози се чува трајно.
- (4) Комисијата поблиску ги пропишува начинот и содржината на водење на книгата на налози.

Извршување на налог од клиент

Член 122

- (1) Налозите на клиентите мора да бидат понудени на берза.
- (2) Брокерската куќа е должна веднаш да го внесе налогот на клиентот во системот за тргување на берзата согласно Правилата за тргување на берзата.
- (3) Брокерската куќа е должна да го изврши налогот на клиентот, односно да склучи трансакција согласно дадените инструкции од клиентот веднаш штом условите на пазарот на хартиите од вредност дозволуваат негово извршување.
- (4) Брокерската куќа ги извршува налозите на клиентите за купување и/или продавање на хартии од вредност во согласност со приоритетот во книгата на налози.
- (5) Брокерската куќа не смее да купува и/или продава хартии од вредност за своја сметка или за сметка на лице вработено во брокерската куќа, ако со ваквото купување или продавање би се

оневозможно извршување на налог на клиент за купување и/или продавање или ако поради тоа тој налог би можел да се реализира по понеповолни услови за клиентот.

Парични средства на клиентот

Член 123

- (1) Паричните средства на клиентот дадени на брокерската куќа за плаќање на обврските за купените хартии од вредност или паричните средства добиени со продажба на хартии од вредност на клиентот, брокерската куќа ги води на посебна сметка отворена за таа намена.
- (2) Брокерската куќа ги уплаќа паричните средства добиени од продажба на хартиите од вредност, исклучително во име и за сметка на клиентот во рок од еден работен ден по приемот на паричните средствата од продажбата.
- (3) Паричните средства на посебната сметка од ставот (1) на овој член можат да се користат во согласност со инструкциите на клиентот, на начин пропишан од страна на Комисијата.
- (4) Брокерска куќа не смее да врши плаќања поврзани со склучените трансакции со хартии од вредност во свое име и за своја сметка од паричните средства на клиентите.
- (5) Брокерската куќа не смее да ги користи паричните средства на еден клиент за сметка на кој било друг клиент.
- (6) Паричните средства на клиентите не влегуваат во имотот на брокерската куќа во случај на стечај или ликвидација и не можат да се користат за намирување на обврските на брокерската куќа.

Известување на клиентот за трансакциите со хартии од вредност

Член 124

- (1) Брокерската куќа е должна да му достави на клиентот извештај за склучување и порамнување на секоја трансакција со хартии од вредност во рок од два дена по денот на порамнувањето. Доставувањето на извештајот се врши на начин договорен со клиентот.
- (2) Извештајот од ставот (1) на овој член содржи податоци за:
 - а) називот на издавачот на хартиите од вредност со кои е тргувано;
 - б) видот, родот и класата на хартиите од вредност со кои е тргувано;
 - в) видот на налогот - куповен или продажен;
 - г) количината на хартиите од вредност со кои е тргувано;
 - д) цената по која хартиите од вредност се купени, односно продадени;
 - ѓ) надоместокот за извршената трансакција;
 - е) датумот на приемот на налогот за тргување и
 - ж) датумот на порамнување на трансакцијата.

Чување на податоци

Член 125

- (1) Брокерската куќа е должна да води евиденција и да ги чува сите документи кои во секое време овозможуваат потврдување дека одредена трансакција е извршена во свое име и за своја сметка или за сметка на клиентот.

(2) Комисијата го пропишува начинот и содржината на чување на податоците од ставот (1) на овој член.

Обврска за чување на деловна тајна

Член 125-а

(1) Брокерската куќа ги чува како деловна тајна сите податоци и информации кои ќе ги добие за правно или физичко лице во текот на своето работење, согласно со закон.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член брокерската куќа е должна да ги достави податоците и информациите од ставот (1) на овој член само на барање на надлежен орган овластен со закон.

Договор со клиент

Член 126

(1) Пред прифаќање на налогот за купување или продавање на хартии од вредност, брокерската куќа е должна да склучи договор со клиентот во писмена форма.

(2) Брокерскиот договор ги содржи најмалку следниве елементи:

а) општите услови за работење на брокерската куќа и

б) изјава на клиентот дека е запознат со општите услови за работење пред склучување на договорот и дека имал можност да се запознае со содржината на договорот.

(3) Освен ако поинаку не е уредено со овој закон, за регулирање на односите меѓу брокерската куќа и клиентите се применуваат одредбите од Законот за облигационите односи.

(4) Брокерскиот договор не смее да содржи одредби:

а) со кои клиентот се одрекува од кои било права кои произлегуваат од овој закон или од правилниците донесени врз основа на овој закон;

б) кои го ограничуваат правото на судска заштита во случај на спор со брокерската куќа и

в) кои предвидуваат друг надомест освен надоместокот за извршување на трговските трансакции, во случај кога постигнатата цена по која е извршен налогот е поповолна за клиентот отколку цената содржана во налогот на клиентот.

Водење на сметководствена евиденција

Член 127

Брокерската куќа води сметководствена евиденција во согласност со меѓународните стандарди за финансиско известување и законите на Република Северна Македонија.

Реклама на брокерски друштва

Член 128

(1) Само брокерската куќа има право да објавува реклами во сите медиуми со понуда за вршење на услуги со хартии од вредност или понуда за купување и продавање на хартии од вредност.

(2) Објавувањето на реклама чија содржина на инвеститорите може погрешно да им ги претстави правата и ризиците од хартиите од вредност е во спротивност со одредбите од овој закон.

(3) Брокерската куќа е должна да го достави до Комисијата текстот на кој било предлог на реклама пред тој да биде објавена. Доколку по пет работни дена по поднесувањето на текстот на рекламата до Комисијата, не го забрани неговото објавување, брокерската куќа може да го објави огласот. На брокерската куќа паѓа товарот на докажување дека Комисијата го примила текстот на предлогот на рекламата.

Управување со портфолио по налог и за сметка на индивидуален клиент

Член 129

(1) Управувањето со портфолио по налог и за сметка на индивидуален клиент претставува управување со хартии од вредност, како и со парични средства на клиентот и нивно вложување во хартии од вредност, врз основа на претходно склучен договор со индивидуалниот клиент.

(2) Договорот од ставот (1) на овој член се склучува во писмена форма и содржи:

- износ на парични средства што клиентот и ги доверува на брокерската куќа,
- политиката на вложување на клиентот,
- изјава на клиентот во која наведува дека ги прифаќа условите и преземените ризици од инволвираноста во тргувањето со финансиските инструменти,
- видот, содржината и фреквенцијата на доставување на извештаите за извршените активности од страна на брокерската куќа до клиентот,
- висината на надоместокот за вршењето на работи на управување со портфолио по налог и за сметка на индивидуален клиент и начин на пресметување на истиот и
- можност за клиентот да го раскине договорот склучен со брокерската куќа.

(3) Комисијата поблиску ги пропишува хартиите од вредност и другите финансиски инструменти во кои може да се вложуваат средствата на клиентот.

Договор со клиент за чување на хартии од вредност

Член 129-а

(1) Пред извршување на услугата чување на хартии од вредност, банката или брокерската куќа е должна да склучи договор со клиентот во писмена форма, со кој се регулираат нивните меѓусебни права и обврски во извршувањето на работите на чување на хартии од вредност.

(2) Банката или брокерската куќа со хартиите од вредност кои се водат на посебни сметки кај нив можат да располагаат само по налог на налогодавачот за кој ја извршуваат услугата чување на хартии од вредност.

(3) Хартиите од вредност кои за сметка на клиентот се водат на посебна сметка кај банка или брокерска куќа се во сопственост на клиентот и не влегуваат во имотот на банката или брокерската куќа, ниту во нивната ликвидациона или стечајна маса, ниту можат да се користат за намиравање на нивните обврски.

(4) Банката или брокерската куќа е должна на барање на клиентот веднаш да му издаде известување за состојбата на средствата на неговата сметка, а најдоцна во рок од три дена од денот на поднесеното барање.

(5) Банката или брокерската куќа на клиентот му наплаќаат надоместок за извршување на услугата чување на хартии од вредност согласно со договорот од ставот (1) на овој член.

Одговорност на брокерската куќа

Член 130

Брокерската куќа е одговорна за штетата која е предизвикана на клиентот со сторување или несторување на дејствија од страна на брокерот или инвестициониот советник вработен во брокерската куќа.

Известување на Комисијата

Член 131

- (1) Брокерската куќа до Комисијата доставува месечен извештај за претходниот месец, потпишан од директорот на брокерската куќа, кој вклучува и пресметка на основната главнина, правни промени и промени во сопственичката структура. Во прилог на месечниот извештај се доставува и изјава потпишана од директорот на друштвото дека во извештајниот период во секое време основната главнина на брокерската куќа била во согласност со членот 99 на овој закон и со правилниците донесени врз основа на овој закон.
- (2) Брокерската куќа е должна веднаш да ја извести Комисијата доколку не е во можност навремено да ги исплати пристигнатите обврски кон клиентите.
- (3) Брокерската куќа ја известува Комисијата за кои било промени на податоците кои биле наведени во барањето на дозвола за работење во рок од осум дена од настанување на промените.
- (4) Брокерската куќа доставува годишен извештај за своето работење на Комисијата најдоцна до 31 мај во тековната година за претходната година.
- (5) Годишниот извештај на брокерската куќа ги содржи финансиските извештаи со состојба на последниот ден од претходната година, потврдени согласно со меѓународните стандарди за финансиското известување и ревидирани од страна на овластен ревизор согласно со меѓународните ревизорски стандарди.
- (6) Брокерската куќа доставува и шестмесечни неревидирани финансиски извештаи (биланс на состојба, биланс на успех, извештај за паричните текови и извештај за промените на капиталот) до Комисијата, најдоцна 30 календарски дена по истекот на периодот за кој се однесува извештајот.
- (7) Подружница на странска брокерска куќа која има дозвола за работење на територијата на Република Северна Македонија доставува годишен извештај за работењето на странската брокерска куќа до Комисијата најдоцна до 31 мај во тековната година за претходната година.
- (8) Подружница на странска брокерската куќа која има дозвола за работење на територијата на Република Северна Македонија веднаш ја известува Комисијата за губење на дозволата за вршење услуги со хартии од вредност во матичната земја на странската брокерска куќа.
- (9) Комисијата ги пропишува формата и содржината на извештајот од ставот (1) на овој член.

4. Престанок на брокерска куќа

4.1. Постапка за ликвидација

Услови за отворање на ликвидација

Член 132

- (1) Комисијата ќе донесе решение за исполнување на условите за отворање на ликвидација доколку:
 - а) Собранието на акционери донесе одлука за престанок на брокерска куќа;
 - б) трајно е одземена дозволата за вршење на сите работи во врска со хартиите од вредност за кои има добиено дозвола и

в) брокерска куќа не започнала со работа во рок од шест месеца по добивањето на дозволата за работа од Комисијата.

(2) Комисијата решението ќе го донесе во рок од осум работни дена, сметано од:

а) денот на приемот на известувањето од страна на органот на управување за одлуката на собранието на акционери за престанок на брокерска куќа;

б) денот на донесување на решението за одземање на дозволата и

в) истекот на предвидениот рок за започнување со работа на брокерска куќа.

(3) Комисијата до надлежниот суд поднесува предлог за отворање на ликвидација кон кој го приложува решението за исполнување на условите за отворање на ликвидација.

Постапка на ликвидација пред судот

Член 133

(1) За отворање и спроведување на ликвидација е надлежен судот на чие подрачје се наоѓа седиштето на брокерската куќа.

(2) Органи на надлежниот суд кои ја спроведуваат ликвидацијата се ликвидациониот совет и ликвидаторот. Судот го определува ликвидациониот совет кој е составен од тројца судии.

(3) Ликвидациониот совет ќе донесе решение за отворање на ликвидација во рок од осум работни дена од денот на приемот на предлогот за отворање на ликвидација, без одржување на рочиште.

(4) Против решението брокерската куќа има право на жалба во рок од осум работни дена од денот на приемот на истото. Жалбата не го одлага извршувањето на решението.

Именување на ликвидатор

Член 134

(1) Со решението за отворање на ликвидација, ликвидациониот совет го именува ликвидаторот на брокерската куќа на предлог на Комисијата.

(2) Решението за отворање на ликвидација особено ќе содржи податоци за:

- фирмата, седиштето, адресата, бројот на сметката и единствениот матичен број на брокерската куќа (ЕМБС),
- презимето, името и адресата на ликвидаторот и
- денот на отворањето на ликвидацијата.

(3) Со решението за отворање на ликвидација се повикуваат доверителите да ги пријават своите побарувања до ликвидаторот во рок кој не може да биде подолг од 30 дена од денот на објавувањето на последниот оглас за отворање на ликвидација.

(4) Списокот на побарувања на доверителите и редоследот на нивно намирување го составува ликвидаторот.

(5) Со решението за отворање на ликвидација, се повикуваат должниците на брокерската куќа да ги исполнат своите обврски и ликвидациониот совет ќе определи отворањето на ликвидацијата на брокерската куќа да се запише во трговскиот регистар.

Содржина на огласот за отворање на ликвидација

Член 135

- (1) За отворањето на ликвидација на брокерска куќа доверителите и должниците се известуваат со оглас.
- (2) Огласот се објавува на огласната табла на надлежниот суд, како и во Службен весник на Република Северна Македонија и во најмалку еден дневен весник, во период од пет работни дена последователно. Огласот се истакнува на огласната табла на надлежниот суд на денот на донесувањето на решението за отворање на ликвидација и на веб страницата на Централниот регистар на Република Северна Македонија.
- (3) Огласот за отворање на ликвидација содржи:
 - 1) назив на судот што го донел решението за отворање на ликвидација;
 - 2) извод од решението за отворање на ликвидација;
 - 3) фирма, седиште, број на сметка и единствен матичен број на брокерската куќа (ЕМБС);
 - 4) име и адреса на ликвидаторот;
 - 5) повик до доверителите на брокерската куќа да ги пријават своите побарувања;
 - 6) повик до должниците на брокерската куќа своите обврски да ги намират без одлагање;
 - 7) денот на истакнувањето на огласот на огласната табла на надлежниот суд и
 - 8) денот на одржување на рочиштето на кое ќе се испитуваат побарувањата на доверителите кои го пријавиле своето побарување.

Доставување на решението за ликвидација

Член 136

- (1) Решението за отворање на ликвидација се доставува до Комисијата, брокерската куќа, банките и носителот на платниот промет кај кои брокерска куќа има сметка и до Централниот регистар на Република Северна Македонија.
- (2) Централниот регистар на Република Северна Македонија е должен по службена должност, врз основа на доставеното решение за отворање на ликвидација, да го забележи отворањето на ликвидација.
- (3) Решението за отворање на ликвидација се објавува со истакнување на веб страницата на Централниот регистар на Република Северна Македонија.

Правни последици од спроведување на ликвидација

Член 137

- (1) Правни последици од спроведувањето на ликвидација настануваат со денот на објавувањето на огласот за отворање на ликвидациона постапка на огласна табла на судот и на веб страницата на Централниот регистар на Република Северна Македонија.
- (2) Со денот на настапување на правните последици од спроведување на ликвидацијата престануваат сите права и обврски на членовите на органот на управување и надзорниот орган на брокерската куќа, како и правата на собранието на акционери.
- (3) Со денот на настапување на правните последици од спроведување на ликвидацијата, ликвидаторот на брокерската куќа не може да склучува нови договори со клиентите.

Биланси за почеток на ликвидација

Член 138

- (1) Ликвидаторот изготвува биланси за почеток на ликвидација со состојба која опфаќа 30 дена пред денот на отворањето на ликвидацијата, како и извештај со кој се појаснуваат ставките од билансите за ликвидација.
- (2) Ликвидаторот е должен билансите за ликвидација, како и извештајот, да го достави до надлежниот суд и до Комисијата во рок од 15 работни дена од денот на отворањето на ликвидацијата.

Права и должности на ликвидаторот

Член 139

- (1) Ликвидаторот ги има правата и должностите на органот на управување на брокерска куќа. Ликвидаторот ја застапува брокерската куќа.
- (2) Ликвидаторот се потпишува така што кон фирмата го додава суфиксот во ликвидација.
- (3) Ликвидаторот е должен да ги наплати побарувањата на брокерската куќа, да го впаричи останатиот имот и да ги намира обврските спрема доверителите.

Распределба на средствата од ликвидационата маса

Член 140

- (1) По впаричување на имотот ликвидаторот го известува ликвидациониот совет со предлог за распределба на ликвидационата маса. Ликвидациониот совет врз основа на предлогот на ликвидаторот донесува решение за распределба на ликвидационата маса на доверителите чие побарување е утврдено.
- (2) Со решението имотот, што преостанува по намирање на обврските спрема доверителите, се распределува меѓу акционерите на брокерската куќа. Имотот се распределува според односот на номиналните износи на акциите, ако во статутот поинаку не е определено.
- (3) Ликвидаторот е должен на секои три месеца до Комисијата да доставува извештаи за спроведување на ликвидацијата.

Решение за заклучување на ликвидационата постапка

Член 141

- (1) По преземањето на сите дејствија во ликвидационата постапка, ликвидаторот е должен до судот да поднесе предлог за заклучување на ликвидационата постапка.
- (2) Заедно со предлогот за заклучување на ликвидацијата, ликвидаторот поднесува почетен ликвидационен биланс, одобрените годишни сметки и извештаи, како и планот за распределба и намирање на побарувањата на доверителите.
- (3) Ликвидациониот совет донесува решение за заклучување на ликвидационата постапка. Против ова решение не е дозволена посебна жалба.
- (4) Решението за заклучување на ликвидационата постапка се објавува во Службен весник на Република Северна Македонија.
- (5) Решението за заклучување на ликвидационата постапка на брокерска куќа се доставува до Комисијата, ликвидаторот, банките и носителот на платниот промет кај кои брокерската куќа има сметка и до Централниот регистар на Република Северна Македонија кој го води трговскиот регистар.

(6) Централниот регистар на Република Северна Македонија кој го води трговскиот регистар е должен по службена должност веднаш по приемот на решението за заклучување на ликвидацијата да изврши бришење на брокерската куќа од трговскиот регистар.

Предлог за запирање на ликвидацијата заради исполнување на услови за отворање на стечајна постапка

Член 142

Во случај ликвидаторот при спроведување на ликвидацијата да утврди дека:

- а) средствата на брокерската куќа не се доволни за намирување на сите побарувања на доверителите или
- б) ако средствата на брокерската куќа не може да се впаричат за намирување на побарувањата на доверителите, истиот е должен веднаш за тоа да ја извести Комисијата и да поднесе предлог за запирање на отворената ликвидација и предлог за отворање на стечајна постапка до надлежниот суд.

4.2. Стечајна постапка над брокерска куќа

Причини за отворање на стечајна постапка

Член 143

Стечајна постапка над брокерска куќа може да се отвори, ако:

- 1) Комисијата при вршење на надзорот констатира дека финансиската состојба на брокерската куќа не се подобрила;
- 2) при спроведување на надзорот, се утврди дека средствата на брокерската куќа не се доволни за намирување на сите побарувања на доверителите и
- 3) брокерската куќа не е во состојба да ги намири пристигнатите обврски во рок од 45 календарски дена од денот на пристигнувањето, како и во случај на нејзина презадолженост.

Предлог за отворање на стечајна постапка

Член 144

- (1) Предлог за отворање на стечајна постапка може да поднесе Комисијата, доверителите, брокерската куќа, како и ликвидаторот.
- (2) Во случај предлогот за отворање на стечајна постапка да е поднесен од Комисијата, решение за исполнување на условите за отворање на стечајна постапка донесува Комисијата.
- (3) Комисијата ќе поднесе предлог за отворање на стечајна постапка до надлежниот суд првиот работен ден по донесувањето на решението за исполнување на услови за отворање на стечајна постапка. Кон предлогот се приложува решението за исполнување на условите за отворање на стечајна постапка.
- (4) Доколку предлогот за отворање на стечајна постапка го поднеле доверителите или брокерската куќа, судот доставува примерок од поднесениот предлог и сите други решенија донесени во стечајната постапка до Комисијата.

Отворање на стечајна постапка

Член 145

- (1) Во случај кога предлогот за отворање на стечајна постапка е поднесен од Комисијата, надлежниот суд донесува решение за отворање на стечајна постапка најдоцна во рок од осум дена по приемот на решението за исполнување на условите за отворање на стечајна постапка без спроведување на претходна постапка.
- (2) Доколку предлогот за отворање на стечајна постапка е поднесен од доверител надлежниот суд ќе донесе решение за претходна постапка за испитување на условите за отворање на стечајна постапка, со тоа што пред донесувањето на одлуката за отворање на стечајна постапка ќе побара изјаснување од Комисијата.
- (3) Одлуката за отворање на стечајна постапка на брокерска куќа судот ја доставува и на Комисијата.

Примена на одредбите од Законот за стечај

Член 146

- (1) Во стечајна постапка над брокерска куќа се применуваат одредбите од Законот за стечај освен одредбите кои се однесуваат на планот за реорганизација, лично управување, ослободувањето од другите обврски, посебните видови стечајни постапки за поединци со статус на трговец, стечајни постапки со странски елементи, одбор на доверители и собранието на доверителите.
- (2) Сите одлуки кои согласно со Законот за стечај ги донесува одборот на доверители и собранието на доверители, а во врска со продажбата на имотот и впаричување на стечајната маса се одобруваат од стечаен судија.

Издвојување од имотот на брокерска куќа

Член 147

- (1) Во имотот на брокерска куќа не влегуваат финансиските средства на клиентите дадени на брокерска куќа за купување на хартии од вредност од страна на клиентот или финансиски средства добиени од продажба на хартиите од вредност кои се чувале на посебни сметки отворени кај овластени институции.
- (2) Со настанување на правните последици од отворање на стечајната постапка стечајниот управник е должен да ги затвори овие сметки кај овластените институции и финансиските средства кои се наоѓаат на нив да им ги врати на клиентите.

5. Основање и работење на друштва за инвестиционо советување и инвестициони советници

Друштво за инвестиционо советување

Член 148

- (1) Услуги на инвестиционо советување може да врши друштво за инвестиционо советување, ако има вработено најмалку едно лице со дозвола за работење на инвестиционен советник.
- (2) Услугите што ги врши друштвото од ставот (1) на овој член се управување со портфолио на хартии од вредност по налог и за сметка на индивидуален клиент и инвестиционо советување.
- (3) Друштвото за инвестиционо советување мора да има дозвола за работење од Комисијата.

- (4) Друштвото за инвестиционо советување не може да се запише во трговскиот регистар пред да добие дозвола за работа од Комисијата.
- (5) Комисијата ја пропишува документацијата која се поднесува со барањето за добивање на дозвола за работење на друштво за инвестиционо советување.
- (6) Комисијата одлучува за давање на дозвола за работење на друштвото за инвестиционо советување во рок од 90 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.
- (7) Решението за давање на дозвола за работење на друштво за инвестиционо советување Комисијата го објавува во Службен весник на Република Северна Македонија во рок од осум работни дена од денот на донесувањето на решението.
- (8) Комисијата води регистар на друштва за инвестиционо советување.
- (9) Комисијата ги пропишува формата, содржината и начинот на водењето на регистарот на друштвата за инвестиционо советување.

Основна главнина и ликвидни средства на друштвото за инвестиционо советување

Член 149

- (1) Друштвото за инвестиционо советување мора во секое време да поседува и одржува основна главнина во износ од 10.000 евра во денарска противвредност, пресметана по среден курс на Народната банка на Република Северна Македонија започнувајќи од денот на добивањето на дозволата од страна на Комисијата.
- (2) Комисијата ја пропишува задолжителната структура и начинот на пресметка и основната главнина на друштвото за инвестиционо советување.
- (3) Друштвото за инвестиционо советување е должно во секое време да располага со ликвидни средства пропишани од Комисијата, во зависност од обемот и видот на услугите кои ги врши во врска со хартии од вредност и ризиците на кои е изложено при вршењето на тие услуги.
- (4) Комисијата подетално ги пропишува износот, видот, одржувањето и начинот на пресметка и контролата на ликвидните средства на друштвото за инвестиционо советување.

Инвестиционен советник

Член 150

- (1) Услуги поврзани со инвестиционо советување на клиенти може да вршат само овластени инвестициони советници (во натамошниот текст: инвестициони советници).
- (2) Право на полагање на стручен испит за вршење на инвестиционо советување (во натамошниот текст: стручен испит за инвестиционен советник), има лице кое ги исполнува следниве услови:
 - 1) да има завршено четиригодишно високо образование VII/1 или студирал според Болоњската декларација и има 240 кредити според европскиот кредит -трансфер систем (ЕКТС) и со искуство од најмалку една година во областа на финансиите;
 - 2) да има завршено обука за инвестиционо советување која ја организира Комисијата;
 - 3) да не е осудуван со правосилна судска одлука за кривично дело во последните пет години и
 - 4) да не е осудуван со правосилна судска одлука за сторено кривично дело предизвикување стечај на правно лице.
- (3) Комисијата го пропишува начинот на организирање, одржување и пријавување за обуката за инвестиционо советување од ставот (2) точка 2) на овој член, програмата за обуката и начинот на избор на предавачи на обуката.

Содржина на стручниот испит

Член 150-а

(1) Стручниот испит за инвестиционен советник се состои од два дела и тоа:

- 1) прв дел (теоретски дел), со кој се проверува теоретското знаење на кандидатите и
- 2) втор дел (практичен пример), со кој се проверува способноста за примена на законите во практиката.

(2) Првиот дел од стручниот испит за инвестиционен советник се полага писмено по електронски пат со одговарање на определен број прашања во вид на решавање на електронски тест на компјутер.

(3) Првиот дел од стручниот испит за инвестиционен советник се состои од три модули:

1) прв модул:

а) регулатива за пазарот на капитал во Република Северна Македонија;

б) квантитативни методи и статистика;

в) економика и

г) анализа на финансиски извештаи;

2) втор модул:

а) финансии на корпорацијата (финансиски менаџмент);

б) анализа и вреднување на акциите и

в) анализа и вреднување на инструментите со фиксен доход и

3) трет модул:

а) финансиски деривативи;

б) анализа на алтернативни инвестиции;

в) портфолио менаџмент и

г) етика, професионални стандарди и односи со клиенти.

(4) Вториот дел од стручниот испит за инвестиционен советник се состои од:

1) практичен пример и/или

2) прашања кои треба кандидатот да ги одговори врз основа на анализата на практичниот пример и/или

3) задачи кои треба кандидатот да ги реши врз основа на анализата на практичниот пример.

(5) Комисијата ја утврдува и објавува на веб страницата деталната содржина на секој од предметите од првиот дел од стручниот испит за инвестиционен советник согласно со ставот (3) на овој член.

(6) Комисијата пропишува на кои предмети од првиот дел од стручниот испит за инвестиционен советник се полага втор дел согласно со ставот (4) на овој член.

Примена на одредби

Член 150-б

Одредбите од членовите 112-б, 112-в, 112-г, 112-д, 112-ѓ, 112-е, 112-ж, 112-з, 112-с, 112-и, 112-ј, 112-к, 112-л, 112-љ, 112-м, 112-н, 112-њ, 112-о и 112-п соодветно се применуваат на стручниот испит за инвестициски советник.

Барање на дозвола за работење на инвестиционен советник и водење на регистар

Член 151

(1) Барањето на дозвола за работење на инвестиционен советник може да го поднесе физичко лице кое ги исполнува следниве услови:

- да има положено стручен испит за инвестиционен советник;
- да не е осудуван со правосилна судска одлука за кривично дело во последните пет години пред поднесување барање за дозвола за работење на инвестиционен советник и
- да не е осудуван со правосилна судска одлука за сторено кривично дело предизвикување стечај на правно лице.

(2) Документот од ставот (1) алинеја 1 на овој член се обезбедува од евиденцијата на Комисијата.

(3) Овластеното службено лице од Комисијата кое ја води постапката за издавање на дозвола за работење на инвестиционен советник е должно документите за исполнетоста на условите од ставот (1) алинеи 2 и 3 на овој член по службена должност да ги обезбеди од надлежниот суд во рок од три дена од денот на приемот на барањето.

(4) Овластеното службено лице од надлежниот суд од кое се побарани документите за исполнетоста на условите од ставот (1) алинеи 2 и 3 на овој член е должно истите да ги достави до Комисијата во рок од три дена од денот на приемот на барањето од Комисијата од ставот (3) на овој член.

(5) Комисијата донесува одлука за барањето од ставот (1) на овој член во рок од 60 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.

(6) Комисијата издава дозвола за работење на инвестиционен советник по утврдување дека се исполнети условите од ставот (1) на овој член.

(7) Комисијата води регистар за сите инвестициони советници кој е достапен за јавноста.

(8) Комисијата ги пропишува формата, содржината и начинот на водење на регистарот за инвестициони советници.

(9) Комисијата ја пропишува формата и содржината на барањето како и потребната документација за добивање на дозвола за работење на инвестиционен советник.

Обновување на дозвола за работа на инвестиционен советник

Член 152

(1) Инвестициониот советник е должен да ја обновува дозволата за работа секоја петта година.

(2) Инвестициониот советник во рок од три месеца пред истекот на рокот од ставот (1) на овој член поднесува барање до Комисијата за обновување на својата дозвола за работење.

(3) Барањето од ставот (2) на овој член ги содржи документите утврдени во членот 151 од овој закон.

(4) Обврската од ставот (1) на овој член се однесува на лицата вработени како инвестициони советници во овластените учесници на пазарот за хартии од вредност.

(5) Комисијата е должна по барањето за обновување на дозвола за работење на инвестиционен советник да одлучи во рок од 30 дена од денот на доставување на барањето до Комисијата.

(6) Комисијата поблиску ја пропишува постапката за обновување на дозволата за работење на инвестиционен советник.

V-а. АКЦИОНЕРИ СО КВАЛИФИКУВАНО УЧЕСТВО ВО БРОКЕРСКА КУЌА, БЕРЗА НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ИЛИ ДЕПОЗИТАР ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Акционери со квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар за хартии од вредност

Член 152-а

(1) Физичко и/или правно лице кое има намера директно или индиректно, постапно или одеднаш, да се стекне со акции чиј вкупен кумулативен износ надминува 10%, 20%, 30% и 50% од вкупно издадените акции со право на глас на брокерска куќа, депозитар или берза на хартии од вредност, без оглед на тоа дали има намера акциите да ги стекне само или заедно со други поврзани лица, е должно да поднесе барање до Комисијата за добивање на претходна согласност за стекнување на квалификувано учество.

(2) Акционер со квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар не може да стане физичко лице и/или правно лице контролирано од лице:

1) на кое му е изречена прекршочна санкција забрана за вршење професија, дејност или должност, додека трае забраната;

2) против кое е поведена стечајна постапка;

3) на кое му е изречена споредна казна:

- забрана за добивање дозвола за работење на брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар,

- одземање на дозвола за работење на брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар,

- привремена или трајна забрана за вршење на работи со хартии од вредност и

- забрана за основање на нови правни лица;

4) кое не поседува добра репутација со што може да биде загрошено сигурното и стабилното работење на брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот и

5) кое не ги почитува одредбите од овој закон и/или не ги спроведува, односно постапува спротивно на мерките на Комисијата, со што биле или се загрозени сигурноста и стабилноста на пазарот на хартии од вредност.

(3) Во случај на намера за дополнително стекнување на акции од страна на лице кое веќе се стекнало со квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар, со што се надминува износот на акции за кои веќе има добиено согласност од Комисијата, лицето е должно да поднесе барање до Комисијата за добивање на претходна согласност за дополнително стекнување на акции над утврдените износи во ставот (1) на овој член.

(4) По исклучок од ставовите (1) и (3) на овој член лице кое врз основа на одлука на надлежен орган во согласност со закон стекнало постапно или одеднаш акции чиј вкупен кумулативен износ надминува 10%, 20%, 30% и 50% од вкупно издадените акции со право на глас на брокерска куќа, депозитар или берза на хартии од вредност без оглед на тоа дали акциите ги стекнува само или заедно со други поврзани лица, е должно во рок од десет дена од конечноста, односно правосилноста на одлуката, да поднесе барање до Комисијата за добивање согласност за настанатата промена.

(5) Трансакцијата за стекнување на акциите треба да се изврши во рок од 90 календарски дена од денот на добивање на претходната согласност од Комисијата за стекнување на квалификувано учество. По истекот на овој рок задолжителна е постапка за добивање на нова согласност.

(6) Кога лицето кое добило согласност од ставовите (1) и (3) на овој член има намера да го намали учеството, директно или индиректно, на начин што тоа учество во вкупниот број на акции или вкупниот број на издадени акции со право на глас во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар ќе се намали под 20%, 30% и 50% е должно најмалку пет работни дена пред да се реализира намалувањето да ја извести Комисијата за:

- 1) вкупниот број на акции и вкупниот број на издадени акции со право на глас во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар, кои има намера да ги продаде;
- 2) износот за кој ќе се намали неговото учество во капиталот;
- 3) вкупниот број на акции и вкупниот број на издадени акции со право на глас во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар што ќе ги поседува по намалувањето и
- 4) идентитетот на лицето кое ќе ги стекне неговите акции во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар, доколку му е познат.

(7) Во случаите од ставовите (1) и (3) на овој член брокерските куќи, подружниците на странски брокерски куќи и овластените банки се должни при прием и извршување на налогот за купување на акции од брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар задолжително да побараат од клиентот увид и копија од согласноста на Комисијата за стекнување квалификувано учество согласно со ставовите (1) и (3) на овој член.

Барање за добивање на претходна согласност за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар за хартии од вредност

Член 152-б

(1) Барањето за добивање на претходна согласност за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар содржи:

- основни податоци за лицето од членот 152-а став (1) на овој закон,
- бројот на акции и нивното процентуално учество во вкупно издадените акции со право на глас на брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот што лицето од членот 152-а став (1) на овој закон ги поседува во моментот на поднесувањето на барањето и
- бројот на акции и нивното процентуално учество во вкупно издадените акции со право на глас на брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот што лицето од членот 152-а став (1) на овој закон има намера да ги стекне врз основа на барањето за добивање на претходна согласност.

(2) Во прилог на барањето за добивање на претходна согласност за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар, лицето од членот 152-а став (1) на овој закон треба да достави:

- 1) доказ во врска со членот 152-а став (2) точки 1, 2 и 3 од овој закон;
- 2) доказ за потеклото на средствата од кои би се извршила уплатата на акциите за чие стекнување се бара согласност;
- 3) доколку лицето од членот 152-а став (1) на овој закон е физичко лице, доказ за финансиската состојба на истото, а доколку лицето од членот 152-а став (1) на овој закон е правно лице:
 - извод од регистарот во кој е регистрирано седиштето на лицето од членот 152-а став (1) на овој закон,
 - целосните ревидирани финансиски извештаи за последните две години заедно со мислењето од овластениот ревизор и белешките кон финансиските извештаи,
 - список на лица кои во правното лице поседуваат, директно или индиректно, повеќе од 10% од акциите, односно уделите и

- список на членови на органите на управување на правното лице;
 - 4) список на правни лица во кои лицето од членот 152-а став (1) на овој закон поседува, директно или индиректно, повеќе од 10% од акциите, односно уделите;
 - 5) список на лица со кои лицето од членот 152-а став (1) на овој закон има воспоставено и одржува значајни деловни врски со опис на природата на тие деловни врски и
 - 6) опис на инвестиционата политика на лицето од членот 152-а став (1) на овој закон во врска со инвестирањето во финансиски институции.
- (3) Овластеното службено лице од Комисијата кое ја води постапката за издавање на согласност за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, банка, берза на хартии од вредност или депозитар е должно документите од ставот (2) точка 1) и точка 3) алинеи 1 и 3 на овој член по службена должност да ги обезбеди од Централниот регистар, односно од Централниот депозитар во рок од три дена од денот на приемот на барањето.
- (4) Овластените службени лица од Централниот регистар, односно Централниот депозитар се должни документите од ставот (2) точка 1) и точка 3) алинеи 1 и 3 на овој член да ги достават до Комисијата во рок од три дена од денот на приемот на барањето од ставот (3) на овој член.
- (5) Покрај наведените документи во ставовите (1) и (2) на овој член Комисијата може да бара и дополнителни документи, податоци и информации и да спроведе интервју со лицето од членот 152-а став (1) на овој закон, односно членовите на органот на управување на лицето од членот 152-а став (1) на овој закон, заради утврдување на исполнувањето на критериумите за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар.
- (6) Лицето од членот 152-а став (1) на овој закон кое има намера да се стекне со акции чиј вкупен кумулативен износ надминува 50% од вкупно издадените акции со право на глас на брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар, покрај документите од ставот (2) на овој член, е должно во прилог на барањето да достави и сопствен развоен план за работењето на брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот во кои истото има намера да стекне квалификувано учество.
- (7) Доколку лицето од членот 152-а став (1) на овој закон е странско лице, а стекнувањето на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар согласно со овој закон од страна на тоа лице претставува активност што е предмет на супервизија на надлежен орган во државата каде што е регистрирано истото, во прилог на барањето од ставот (1) на овој член треба да се поднесе и согласност или мислење од надлежниот орган за трансакцијата за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар, односно известување од лицето од членот 152-а став (1) на овој закон дека не е потребна согласност за реализирање на трансакцијата согласно законодавството на државата каде што лицето е регистрирано.
- (8) Комисијата со правилник ја пропишува потребната дополнителна документација од ставот (3) на овој член за стекнување квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар.

Одлучување по барањето за добивање на претходна согласност за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар за хартии од вредност

Член 152-в

- (1) Комисијата донесува решение по однос на барањето за добивање на претходна согласност за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар во рок од 60 дена од денот на приемот на барањето.

(2) Комисијата ќе го одбие барањето за добивање на претходна согласност за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депози тар од членот 152-б на овој закон доколку:

1) барањето не ја содржи комплетната документација;

2) барањето содржи неточни и неvistинити податоци;

3) расположливите податоци и информации во врска со членот 152-б ставови (1), (2) и (4) на овој закон укажуваат дека лицето од членот 152-а став (1) на овој закон и/или лицата поврзани со него, како последица на правната или финансиската состојба, односно начинот на кој работи или природата на неговите активности, индицира тенденција на висок ризик со што може да биде загрозувана стабилноста, сигурноста и репутацијата на брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот, односно нивното работење во согласност со прописите и

4) постои основано сомнение во легалноста на потеклото на парите, репутацијата или вистинскиот идентитет на лицето од членот 152-а став (1) на овој закон и/или лицата поврзани со него, согласно со овој закон.

(3) Против решението за одбивање на барањето за добивање на претходна согласност за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар што го донесува Комисијата може да се изјави жалба до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен во рок од 15 работни дена од денот на приемот на истото.

(4) Жалбата од ставот (3) на овој член не го одлага извршувањето на решението на Комисијата.

(5) Во случај кога како основа за одбивање на барањето од ставот (2) на овој член е легалноста на потеклото на парите, Комисијата веднаш ја известува Управата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

(6) Комисијата ќе донесе решение за одземање на согласноста за стекнување на квалификувано учество доколку:

1) согласноста е добиена со наведување на неvistинити податоци;

2) имателот на квалификувано учество или со него поврзани лица преку преземање на одредени активности или работи, го загрозуваат сигурното и стабилното работење на брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот;

3) имателот на квалификувано учество или со него поврзани лица преку вршењето на одредени активности или работи, го оневозможуваат спроведувањето на супервизијата над брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот или нејзиното спроведување е значително отежнато и

4) во случај на странско лице-имател на квалификувано учество, ако во однос на прописите кои се во сила во земјата на тоа лице или праксата при примена на тие прописи, не може да се спроведе супервизијата над брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот или нејзиното спроведување е значително отежнато.

Забрана за стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар за хартии од вредност без претходна согласност од Комисијата

Член 152-г

(1) Се забранува стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар спротивно на членот 152-а ставови (1) и (3) од овој закон.

(2) Во случај на стекнување на квалификувано учество во брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар спротивно на членот 152-а ставови (1), (3) и (4) од овој закон, како и во случај на одземање на согласноста за стекнување на квалификувано учество од членот 152-в став

(6) на овој закон, Комисијата донесува решение со кое утврдува дека на акционерот кој ги стекнал тие акции, истите не му носат право на глас и право на дивиденда.

(3) Со решението од ставот (2) на овој член Комисијата ќе му наложи на акционерот кој стекнал акции спротивно на членот 152-а ставови (1), (3) и (4) од овој закон, како и на акционерот на кој му е одземена согласноста за стекнување на квалификувано учество од член 152-в, став (6) од овој закон да ги продаде акциите кои ги стекнал или ги поседува спротивно од овој закон во определен рок кој не може да биде подолг од 180 дена, освен во случаите од членот 152-а став (4) на овој закон, кога Комисијата може да определи и подолг рок.

(4) Со решението од ставот (2) на овој член Комисијата ги задолжува брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот кои ги издале акциите да не му дозволат на акционерот да ги остварува правото на глас и дивиденда од акциите.

(5) Решението од ставот (2) на овој член се доставува до овластениот депозитар кај кој се водат акциите на брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот заради запишување на ограничувањата на акциите кои произлегуваат од решението на Комисијата од ставот (2) на овој член на сметката на акционерот.

(6) Во случај ако брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот постапат спротивно на задолжението од ставот (4) на овој член, Комисијата ќе им изрече мерки согласно со одредбите од членовите 205, 206, 207, 215 и 218 на овој закон.

(7) Во случаите од ставот (2) на овој член при одржување на собрание на акционери на брокерска куќа, берза на хартии од вредност или депозитар, вкупниот број на акции со право на глас кои произлегуваат од издадените акции на брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот се намалува за бројот на акции на кои се однесува решението од ставот (2) на овој член. Преостанатиот број на акции со право на глас претставуваат вкупен број на акции со право на глас во брокерската куќа, берзата на хартии од вредност или депозитарот.

(8) Против решението на Комисијата донесено врз основа на ставот (2) на овој член може да се изјави жалба до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен во рок од 15 работни дена од денот на приемот на истото.

(9) Жалбата од ставот (8) на овој член не го одлага извршувањето на решението на Комисијата.

V-6. ФОНД ЗА ОБЕСШТЕТУВАЊЕ НА ИНВЕСТИТОРИ

Основање на Фонд за обесштетување на инвеститори

Член 152-д

(1) За обесштетување на инвеститори во хартии од вредност се основа Фонд за обесштетување на инвеститори (во натамошниот текст: Фондот).

(2) Фондот го формира и со него управува правно лице кое за тоа добило одобрение од Комисијата (во натамошниот текст: оператор со Фондот).

(3) Операторот со Фондот ја гарантира исплатата на обесштетувањата на клиентите на членките на Фондот со парите обезбедени во Фондот, а во согласност со сопствените правила, условите утврдени во овој закон и со подзаконските акти на Комисијата.

(4) Комисијата со правилник поблиску ќе го пропише начинот и постапката за избор на оператор со Фондот.

Членство во Фонд за обесштетување на инвеститори

Член 152-ѓ

(1) Членството во Фондот е задолжително за следниве акционерски друштва со регистрирано седиште во Република Северна Македонија:

- брокерски куќи и овластени банки кои ги извршуваат активностите од членот 94 на овој закон и
- друштва за управување со инвестициски фондови кои вршат работи на управување со средства за сметка на индивидуален клиент - сопственик на портфолио (во натамошниот текст: членки на Фондот).

(2) Обврската од ставот (1) на овој член важи и за подружници на странски брокерски куќи, банки и друштва за управување со инвестициски фондови од држава членка на ЕУ, односно држава членка на ОЕЦД.

Случаи во кои се врши обесштетување на клиентите на членките на Фондот

Член 152-е

(1) Обесштетувањето на побарувањата на клиентите на членките на Фондот наведени во членот 152-ѓ од овој закон, кои побарувања членката на Фондот не е во можност да ги исплати и/или врати на клиентите се врши во следниве случаи ако:

- а) надлежниот суд донел решение за отворање на стечајна постапка над членка на Фондот или
- б) Комисијата утврди дека кај членка на Фондот настанала неможност за исполнување на обврските спрема клиентите, односно дека таа не може да ги извршува паричните обврски и/или да ги врати хартиите од вредност, кои ги чувала и/или со кои управувала за сметка на клиентот.

(2) Комисијата со правилник поблиску ќе ја пропише постапката и критериумите за утврдување на настанатиот случај од ставот (1) точка б) на овој член.

Побарувања на клиентите на членка на Фондот

Член 152-ж

(1) Побарувањата на клиентите на членка на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски, а кои подлежат на обесштетување се:

- а) парични средства кои членката на Фондот им ги должи на клиентите или кои им припаѓаат на клиентите, а кои соодветната членка на Фондот ги чува во име на клиентот врз основа на претходно склучен договор согласно со овој закон и Законот за инвестициски фондови и
- б) хартии од вредност кои му припаѓаат на клиентот на членка на Фондот кои членката на Фондот ги чува и/или управува за сметка на клиентот, врз основа на претходно склучен договор.

(2) Средствата на клиентите на банка, кои се осигурани со Законот за Фондот за осигурување на депозити не се предмет на обесштетување на Фондот согласно со ставот (1) на овој член.

(3) Побарувањата на клиентите на членките на Фондот кои произлегуваат од трансакции за кои со правосилна судска пресуда е утврдено дека се трансакции поврзани со перење на пари или финансирање на тероризам, не се предмет на обесштетување на Фондот согласно со ставот (1) на овој член.

(4) Во случај на сомневање дека побарувањата на клиентите на членките на Фондот произлегуваат од трансакции поврзани со перење пари или финансирање на тероризам, исплатата на побарувањата на клиентот нема да се изврши се до правосилноста на судската одлука за поврзаноста на трансакцијата за која е настанато побарување со перење на пари или финансирање на тероризам.

(5) Износот на осигураните побарувања на клиентот кај една членка на Фондот ќе се пресметува како вкупен износ на побарувањата на клиентот од ставот (1) на овој член, независно дали членката на Фондот ги чува на една или повеќе сметки, врз основа на една или повеќе договорени основи, или во врска со една или повеќе услуги со хартии од вредност, до висината на осигурениот износ од членот 152-с на овој закон, во кој износ се вклучени и неисплатените камати до денот на отворање на стечајната постапка над членката на Фондот или до денот на објавување на решението на Комисијата за настанување на случај на обесштетување од членот 152-к на овој закон.

(6) Операторот со Фондот не врши обесштетување согласно со членот 152-с став (1) од овој закон на следниве клиенти на членките на Фондот:

- 1) банка;
- 2) брокерска куќа;
- 3) друштво за управување со инвестициски фондови и инвестициски фондови;
- 4) друштво за управување со пензиски фондови и пензиските фондови;
- 5) друштво за осигурување;
- 6) субјекти за заеднички вложувања,
- 7) правно или физичко лице кое поседува повеќе од 5% од акциите со право на глас на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски;
- 8) друштво кое е владејачко или зависно друштво во однос на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски;
- 9) членови на управен и надзорен одбор, односно на одбор на директори на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски, ако тие лица се на наведените позиции или вработени во членката на Фондот на денот на отворањето на стечајната постапка над членката на Фондот, или на денот на објавување на решението на Комисијата за настанување на осигурениот случај, или на тие позиции биле вработени во тековната или претходната финансиска година;
- 10) правни субјекти кои имаат склучено договор за посредување со друштво за управување со инвестициски фондови кое не е во можност да ги исполни своите обврски, а кои во тоа својство дејствуваат на денот на отворањето на стечајната постапка над друштво за управување со инвестициски фондови, или на денот на објавување на решението на Комисијата за настанување на осигурениот случај, или во тоа својство дејствувале во тековната или претходната финансиска година;
- 11) овластени ревизори за ревизија на финансиските извештаи на членка на Фондот, како и лицата одговорни за водење на сметководствената евиденција на членка на Фондот и изработка на финансиските извештаи;
- 12) членови на надзорен и управен одбор или одбор на директори, како и лица кои во сопственост имаат 5% или повеќе од 5% од акциите со право на глас во друштвото кое е владејачко или зависно друштво во однос на членката на Фондот, како и лицата кои се одговорни за ревизија на финансиските извештаи на тоа друштво;
- 13) брачни или вонбрачни другари како и роднини по крв во права линија до втор степен и во странична линија до прв степен на лицата од точките 9 до 12 на овој став и
- 14) клиенти на членка на Фондот чие неисполнување на обврските кон членката на Фондот придонело за настанување на осигурениот настан.

Член 152-з

(1) Побарувањата кои се однесуваат на заеднички вложувања на кои две или повеќе лица имаат право како членови на деловно партнерство, здружение или групација со слична природа кои немаат правен статус, за потребата да се пресмета износот на осигурени побарувања согласно

со оваа глава, истите ќе се соберат и ќе се сметаат како да произлегуваат од вложување на еден клиент.

(2) Во случај кога клиентот нема право во целост да располага со износите или хартиите од вредност, лицето кое има потполно право на располагање ќе биде обесштетено, под услов тоа лице да е или да може да се идентификува пред денот на објавувањето на решението од членот 152-к на овој закон.

(3) Ако две или повеќе лица имаат целосно право на располагање со паричните средства или хартиите од вредност, учеството на секое од нив утврдено со меѓусебниот договор за управување со паричните средства и хартиите од вредност ќе се земе предвид кога ќе се утврдува износот до кој се осигуруваат побарувањата на клиентите од членот 152-с на овој закон.

(4) Одредбата од ставот (3) на овој член не се однесува на вложувањата во инвестициски фондови.

(5) Заедничко вложување во смисла на овој член значи вложување кое се спроведува за сметка на две или повеќе лица или над кое две или повеќе лица имаат права кои можат да се користат врз основа на потпис на едно или повеќе од тие лица.

Износ до кој се осигуруваат побарувањата на клиентите

Член 152-с

(1) Побарувањата на клиентите на членките на Фондот се обесштетуваат во висина на:

1) 100% од вкупните парични средства и хартии од вредност на секое физичко или правно лице, клиент на членка на Фондот до износот од 10.000 евра во денарска противвредност и

2) 90% од вкупните парични средства и хартии од вредност на секое физичко или правно лице, клиент на членка на Фондот до износот од 10.000 до 20.000 евра во денарска противвредност, но не повеќе од 20.000 евра во денарска противвредност.

(2) Сите осигурени побарувања до износот пропишан во ставот (1) на овој член се исплатуваат во целост.

(3) Во постапката на обесштетување на утврдениот износ на побарувања не се пресметува и исплатува камата од денот на отворањето на стечајна постапка над членка на Фондот или од денот на објавувањето на решението на Комисијата при настанување на случаите од членот 152-к на овој закон до денот на исплатата на обесштетувањето.

Правила за работа на операторот со Фондот

Член 152-и

(1) Работењето на Фондот се уредува со правила пропишани од операторот со Фондот кои претходно треба да бидат одобрени од страна на Комисијата.

(2) Правилата од ставот (1) на овој член особено содржат:

- 1) начин на управување со средствата на Фондот;
- 2) начин и постапка на наплата на надоместоците од членките на Фондот;
- 3) начин и постапка на обесштетување;
- 4) постапка на известување на јавноста, а посебно на клиентите на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски;
- 5) постапката за истапување од Фондот;
- 6) износот на надоместокот за управување со Фондот согласно со реалните трошоци за управување со Фондот;
- 7) содржина на барањето за обесштетување на инвеститорите во хартии од вредност и

- 8) постапка на известување на Комисијата за работата на Фондот.

Утврдување на износот на осигурените побарувања

Член 152-ј

(1) Операторот со Фондот, при утврдувањето на износот на осигурените побарувања на секој поединечен клиент на членка на Фондот е должен да ги утврди побарувањата на клиентот кон членката на Фондот имајќи ги предвид сите законски и договорени обврски во врска со секое поединечно побарување, а особено е должен да ги пресмета побарувањата и тоа на денот на отворањето на стечајната постапка или на денот на објавувањето на решението на Комисијата од членот 152-к став (2) на овој закон.

(2) Износот на осигурените побарувања на клиентите на членката на Фондот се утврдува на денот на отворањето на стечајната постапка или на денот на објавувањето на решението на Комисијата од членот 152-к став (2) на овој закон.

(3) Паричната вредност на хартиите од вредност кои членката на Фондот е должна да му ја врати на клиентот се утврдува врз основа на нивната пазарна вредност на денот на отворањето на стечајната постапка или на денот на објавувањето на решението на Комисијата од членот 152-к став (2) на овој закон.

Настанување на случај за обесштетување

Член 152-к

(1) Во случај на настанување на условите од членот 152-е став (1) точка а) на овој закон надлежниот суд без одлагање ќе го донесе и достави до Комисијата и до операторот на Фондот решението за отворање на стечајна постапка над членка на Фондот.

(2) Врз основа на решението на надлежниот суд од ставот (1) на овој член, како и во случај на настанување на условите од членот 152-е став (1) точка б) на овој закон, Комисијата донесува решение за настанување на случај за обесштетување и без одложување го доставува до операторот со Фондот и членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски.

(3) Решението на Комисијата од ставот (2) на овој член се објавува во "Службен весник на Република Северна Македонија" и на интернет страницата на Комисијата.

Постапување на операторот со Фондот по настанување на случај за обесштетување

Член 152-л

(1) Операторот со Фондот е должен по примањето на решението на Комисијата од членот 152-к став (2) на овој закон да започне постапка за обесштетување на клиентите на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски и за тоа ја известува јавноста во најмалку два дневни весници кои излегуваат на територијата на Република Северна Македонија и на интернет страницата на операторот со Фондот.

(2) Во рок од 30 дена од денот на објавувањето на решението на Комисијата од членот 152-к став (2) на овој закон, операторот со Фондот е должен во соработка со овластениот ревизор и овластениот застапник на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски, да го утврди износот на осигурените побарувања на клиентите на членката на Фондот, со состојба на денот на отворањето на стечајната постапка или на денот на објавувањето на решението на Комисијата од членот 152-к став (2) на овој закон, како и да состави записник.

(3) Записникот од ставот (2) на овој член операторот со Фондот веднаш го доставува до Комисијата.

(4) Операторот со Фондот е должен, врз основа на податоците за клиентите на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски, писмено да го извести секој клиент дека истиот има обврска за поднесување барање за обесштетување.

(5) Клиентот на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски, барањето за обесштетување може да го поднесе во рок не подолг од пет месеци од денот на објавувањето на решението на Комисијата од членот 152-к став (2) на овој закон во "Службен весник на Република Северна Македонија".

(6) По исклучок од ставот (5) на овој член кога клиентот, како резултат на причини врз кои не можел да влијае, бил спречен да поднесе барање за обесштетување во рокот наведен во ставот (5) на овој член, може дополнително да го поднесе барањето за обесштетување во рок од една година од денот на објавувањето на решението на Комисијата во "Службен весник на Република Северна Македонија". Во тој случај клиентот е должен да поднесе докази кои ја потврдуваат неговата спреченост за поднесување на барањето во рокот наведен во ставот (5) на овој член.

(7) Клиентот од ставот (5) на овој член го губи правото на исплата на осигурениот износ по истекот на рокот од пет години од денот на објавувањето на решението на Комисијата од членот 152-к став (2) на овој закон во "Службен весник на Република Северна Македонија".

Обврски на членката на Фондот кон операторот со Фондот

Член 152-љ

Членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски е должна на барање на операторот со Фондот без одлагање да му достави:

- попис на клиентите на членката на Фондот кои имаат право на обесштетување, заедно со евиденцијата која се однесува на побарувањата на клиентите кои се осигурени со овој закон и
- износи на побарувања за кои клиентите имаат право на обесштетување.

Исплата на осигурените побарувања на клиентите

Член 152-м

(1) Операторот со Фондот утврдените износи на осигурените побарувања ги исплатува на сметките на клиентите на членката на Фондот од средствата на Фондот.

(2) Операторот на Фондот е должен на клиентите на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски, да им ги исплати утврдените износи на осигурените побарувања без одлагање, а најдоцна во рок од 90 дена од денот на утврдувањето на правата на исплата на осигурените побарувања, односно од денот на утврдувањето на износот на истите, или по исклучок и во рок подолг од 90 дена врз основа на посебно решение на Комисијата.

(3) Правото на исплата на осигурениот износ од членот 152-с на овој закон не е преносливо, но може да се наследи.

Поврат на исплатени осигурени средства

Член 152-н

(1) На денот на исплата на осигурениот износ од членот 152-с на овој закон побарувањата на клиентот спрема членката на Фондот се намалуваат за исплатениот износ.

(2) Фондот има право на поврат на исплатените осигурени средства во стечајната постапка над членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски, врз основа на претходно доставена пријава до стечајниот управник на членката на Фондот.

(3) Побарувањата на Фондот по основ на исплатени осигурени побарувања се испраќаат пред побарувањата на останатите доверители.

(4) Пријавата од ставот (2) на овој член ја поднесува операторот со Фондот во име на Фондот.

Обврска на членките на Фондот за пресметување и уплата на надоместоци

Член 152- њ

(1) Членките на Фондот се должни редовно да ги пресметуваат и уплатуваат надоместоците на Фондот.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, а врз основа на одлука на Комисијата, на членката на Фондот и престанува, односно и се намалува обврската за уплатување на надоместокот на Фондот во случај ако:

1) привремено или трајно ќе престане да извршува некоја од активностите од членот 94 на овој закон, односно активноста на управување со средства за сметка на индивидуален клиент - сопственик на портфолио од Законот за инвестициски фондови или

2) привремено или трајно ќе и се одземе дозволата за работа.

(3) По одземањето на дозволата за работа обесштетувањето на побарувањата на клиентите од членот 152-ж на овој закон ќе се однесуваат на побарувањата кои произлегле од активности извршени до одземањето на дозволата.

Надоместоци кои се наплатуваат од страна на членките на Фондот

Член 152-о

(1) Надоместокот на членката на Фондот се состои од влезниот и редовниот надоместок. Средствата уплатени на име надоместоци се неповратни.

(2) Членките на Фондот од членот 152-ѓ на овој закон се должни во рок од осум дена од денот на запишувањето во трговскиот регистар да го уплатат во Фондот влезниот надоместок во износ од 5.00 евра во денарска противвредност.

(3) Комисијата ќе го пропише начинот и роковите за уплата на редовниот надоместок, врз основа на видот, обемот и ризичност на активностите кои ги извршува членката на Фондот.

Последици од неисполнување на обврските од страна на членка на Фондот

Член 152-п

(1) Ако членката на Фондот надоместоците од членот 152-о на овој закон не ги уплати во пропишаните рокови, операторот со Фондот пресметува казнена камата на износот за неуплатените надоместоци.

(2) Контрола над извршување на обврските на членките на Фондот врши операторот со Фондот.

(3) За неисполнување или ненавремено извршување на обврските на членка на Фондот спрема Фондот, операторот со Фондот е должен без одлагање да ја извести Комисијата.

(4) Комисијата кон членката на Фондот која не ги исполнува своите обврски кон Фондот ќе преземе соодветни мерки согласно со членот 194 од овој закон.

(5) Клиентите на членката на Фондот не го губат правото на обесштетување до износите предвидени во членот 152-с од овој закон во случај на неможност на членката на Фондот во одреден временски период да ги уплати надоместоците од членот 152-о на овој закон.

Водење на деловни книги и известувања до Комисијата и операторот со Фондот

Член 152-р

Членка на Фондот е должна да ја организира својата работа и да ги води деловните книги и евиденцијата која се однесува на побарувањата на клиентите осигурени согласно со овој закон и истите ги доставува до Комисијата и операторот со Фондот.

Користење и заштита на податоци

Член 152-с

(1) Операторот со Фондот е должен да ги чува како деловна тајна податоците за состојбата на поединечните побарувања на клиентите, како и сите други податоци кои ќе ги добие при извршување на своите овластувања и обврски, согласно со прописите кои ја уредуваат заштитата на личните податоци.

(2) Операторот со Фондот може да ги користи податоците од ставот (1) на овој член кои ги добива при вршењето на своите овластувања, исклучиво само за целта за која се дадени и не смее овие податоците да ги направи достапни за трети лица или да им овозможи истите да ги дознаат или искористат, освен во случаите пропишани со закон.

(3) Одредбата од ставот (2) на овој член се однесува и на сите физички лица кои во својство на вработени или во друго својство работат или работеле за операторот со Фондот.

Средства на Фондот

Член 152-т

(1) Уплатените надоместоци во Фондот и останатите приходи од ставот (2) на овој член кои ги остварува операторот со Фондот се водат на посебна сметка отворена кај Народната банка на Република Северна Македонија.

(2) Средствата на Фондот се состојат од:

- надоместоците на членките на Фондот уплатени согласно со членот 152-о од овој закон,
- средствата наплатени во стечајна постапка над членка на Фондот,
- приходи од вложување на слободните средства на Фондот и
- други приходи.

(3) Средствата на Фондот, операторот со Фондот ги користи за исплата на осигурените побарувања на клиентите и не може да се користат за други намени, ниту можат да бидат предмет на извршување против членка на Фондот, ниту против операторот со Фондот.

(4) Средствата на Фондот може да се вложуваат во:

- хартии од вредност чиј издавач е Република Северна Македонија, држави членки на Европската унија, односно држави членки на ОЕЦД и централните банки на тие држави,
- обврзници и други должнички хартии од вредност за кои гарантира Република Северна Македонија, државите членки на Европската унија, односно државите членки на ОЕЦД и
- обврзници и други должнички хартии од вредност чиј издавач е единица на локалната самоуправа на Република Северна Македонија, држави членки на Европската унија, односно државите членки на ОЕЦД.

(5) Операторот со Фондот води евиденција и доставува до Комисијата месечно известување за средствата со кои располага.

(6) Комисијата поблиску ја пропишува формата и содржината на евиденцијата и известувањето од ставот (5) на овој член.

Надоместок за управување со Фондот

Член 152-ќ

(1) Операторот со Фондот наплатува надоместок за управување со Фондот.

(2) Надоместокот за управување со Фондот се наплатува годишно и во еднаков износ за сите членки на Фондот.

(3) Средствата собрани по основ на надоместок за управување со Фондот може да се користат за:

- покривање на трошоци кои настанале во постапката на исплатување на осигурените износи,
- покривање на трошоци кои настанале во постапката на исплата на побарувањата на операторот со Фондот од стечајната маса на членка на Фондот,
- трошоци поврзани со вложувањата на средствата на Фондот и
- трошоци за вработените во операторот со Фондот и други трошоци од работењето на операторот со Фондот направени во врска со осигурувањето на средствата на клиентите.

Информирање за Фондот за обесштетување на инвеститори

Член 152-у

(1) Членка на Фондот е должна во сите простории во кои работи со клиенти, на видливи места и на разбирлив начин да објави дека средствата на клиентите се осигурени во Фондот за обесштетување на инвеститори, согласно со овој закон.

(2) На барање на клиентот, членка на Фондот е должна да му даде информации во врска со условите под кои побарувањата на клиентите се обесштетуваат од Фондот за обесштетување на инвеститори.

(3) Членките на Фондот не смеат да го користат членството во Фондот за свое рекламирање.

Постапување на операторот со Фондот во случај на недостиг на средства во Фондот

Член 152-ф

(1) Во случај Фондот да не располага со доволно средства за обесштетување на клиентите на членката на Фондот која не е во можност да ги исполни своите обврски, операторот со Фондот ќе обезбеди дополнителни средства преку:

- задолжување во земјата и странство, при што за враќањето на средствата обезбедени преку заемот солидарно одговараат сите членки на Фондот или
- дополнителни уплати од страна на членките на Фондот.

(2) Комисијата ќе ги пропише висината и начинот на уплатување на дополнителните уплати од ставот (1) алинеја 2 на овој член.

VI. АКЦИОНЕРСКИ ДРУШТВА СО ПОСЕБНИ ОБВРСКИ ЗА ИЗВЕСТУВАЊЕ И ОБВРСКИ ЗА ИЗВЕСТУВАЊЕ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ОРГАНИТЕ НА УПРАВУВАЊЕ, ДИРЕКТОРИТЕ И АКЦИОНЕРИТЕ

1. Акционерско друштво со посебни обврски за известување

Регистар на акционерските друштва со посебни обврски за известување

Член 153

- (1) Комисијата води Регистар на акционерските друштва со посебни обврски за известување (во натамошниот текст: Регистарот). Акционерското друштво и командитното друштво со акции се запишуваат во Регистарот доколку ги исполнуваат условите за акционерско друштво со посебни обврски за известување.
- (2) Во Регистарот на акционерски друштва со посебни обврски за известување се водат и издавачите на должнички хартии од вредност кои од моментот на издавање до истекот на рокот на достасување и до целосното исплаќање на должничките хартии од вредност имаат ста тус и обврски на акционерско друштво со посебни обврски за известување.
- (3) Одредбите од ставот (2) на овој член не се применуваат во случај на приватна понуда на должнички хартии од вредност чија преносливост е ограничена.
- (4) Акционерското друштво со посебни обврски за известување (во натамошниот текст на оваа глава: акционерско друштво) се брише од Регистарот во рок од седум работни дена од поднесување на барање од страна на акционерското друштво за негово бришење од Регистарот и потврда од овластен депозитар за неисполнување на условите за запишување во Регистарот.
- (5) Комисијата писмено го известува акционерското друштво за неговото запишување, односно бришење од Регистарот во рок од седум работни дена.
- (6) Формата, содржината и начинот на водење на Регистарот на акционерските друштва со посебни обврски за известување ги пропишува Комисијата.

Годишни извештаи

Член 154

- (1) Акционерското друштво е должно да изготви и до Комисијата да достави годишен извештај за неговите финансиски резултати, правниот статус и работењето во рок од пет месеци по завршувањето на секоја календарска година.
- (2) Годишниот извештај содржи:
 - а) финансиски извештаи подготвени во согласност со меѓународните стандарди за финансиско известување, заедно со мислењето на овластен ревизор подготвено во согласност со меѓународните ревизорски стандарди;
 - б) анализа и образложение на деловните резултати и програма за развој на акционерското друштво;
 - в) податоци за членовите на управниот, надзорниот одбор, односно за членовите на одборот на директори, како и податоци за нивно процентуално учество во основната главнина на тоа акционерско друштво;
 - г) податоци за физички и/или правни лица кои поседуваат повеќе од 5% од акциите со право на глас во акционерското друштво;
 - д) податоци за сите договори за наградување на членовите на управниот и надзорниот одбор или одборот на директори, односно лицата со посебни одговорности и овластувања;

- ѓ) податоци за трансакциите меѓу акционерското друштво со поврзаните лица;
 - е) политика на распределба на дивиденда на акционерското друштво;
 - ж) податоци за стекнување на сопствени акции од страна на акционерското друштво и
 - з) податоци за какви било значајни промени што биле содржани во проспектот, доколку акционерското друштво издало проспект во текот на последните 12 месеца.
- (3) Комисијата ги чува сите годишни извештаи на акционерските друштва поднесени во согласност со овој член најмалку три години од денот на доставување.

Член 155 е избришан.

Полугодишни извештаи

Член 156

Акционерското друштво е должно до Комисијата да достави полугодишен извештај за првите шест месеца од календарската година во рок од 45 календарски дена по завршувањето на шестмесечјето. Полугодишниот извештај содржи:

- а) подетално образложение за работењето на акционерското друштво со кое се ажурираат податоците објавени во претходниот годишен извештај и
- б) неревидирани финансиски извештаи, подготвени во согласност со меѓународните стандарди за финансиско известување.

Член 157 е избришан.

Тековни извештаи за ценовно чувствителни информации

Член 158

- (1) Акционерското друштво е должно веднаш, а најдоцна наредниот работен ден, до Комисијата да достави извештај за настанување на секоја ценовно чувствителна информација (во натамошниот текст: тековни извештаи) и најдоцна во рок од пет работни дена најмалку во еден дневен весник во Република Северна Македонија да објави соопштение за ценовно чувствителната информација.
- (2) Тековните извештаи Комисијата веднаш по добивањето ги објавува на нејзината веб страница.
- (3) Тековните извештаи и јавното соопштение од ставот(1) на овој член се однесуваат особено на:
 - 1) загуба поголема од 30% од активата на друштвото;
 - 2) намалување на основната главнина под големината утврдена во статутот на друштвото;
 - 3) стекнување или отуѓување на над 5% од средствата на акционерското друштво;
 - 4) донесени одлуки за зделки со заинтересирана страна и мислењето на овластениот ревизор, доколку вредноста на зделката или кумулативната вредност на меѓусебно поврзани зделки во текот на изминатите 12 месеци од денот на одобрувањето на зделката изнесува 10% и повеќе од вредноста на активата на друштвото;
 - 5) донесени одлуки за големи зделки;
 - 6) промена на овластен ревизор;
 - 7) оставка, разрешување и именување на членовите на органите на управување;
 - 8) склучување или раскинување на договори или други правни работи кои влијаат врз работата и исполнувањето на основната дејност на акционерското друштво;

- 9) секој настан кој може да предизвика ненавремено или предвремено плаќање на финансиските обврски на акционерското друштво;
- 10) поднесен предлог за отворање стечајна постапка или постапка на ликвидација, или поведена претходна постапка, односно отворена постапка на стечај пред надлежен суд или отворена постапка на ликвидација;
- 11) неисполнување на обврски врз основа на издадени хартии од вредност од страна на акционерското друштво;
- 12) сите судски постапки во кои е вклучено акционерското друштво како тужител, односно тужена страна чија вредност изнесува најмалку 5% од вредноста на капиталот на друштвото определена врз основа на последните ревидирани годишни финансиски извештаи;
- 13) сите промени на правата што ги носат акциите од ист род и
- 14) сите засновани залози (заложно право) врз подвижни ствари, хартии од вредност, побарувања и други права (рачен залог) и врз недвижности (хипотека) чијашто вредност, поединечно и/или кумулативно, изнесува најмалку 5% од вредноста на капиталот на друштвото определена врз основа на последните ревидирани годишни финансиски извештаи.

Материјали за акционерско собрание

Член 158-а

Акционерското друштво е должно во рок од два дена од свикувањето на седница на собранието на акционери до Комисијата, по електронски пат, да ги достави сите материјали што им се доставени на акционерите при свикување на седниците на собранието на акционери.

Забрана за нецелосно обелоденување на податоци

Член 159

Доколку акционерското друштво или лице кое го претставува истото достави податоци во врска со друштвото или неговите хартии од вредност на брокерска куќа или вработен во брокерска куќа, инвестиционен фонд или вработен во инвестиционен фонд, пензиски фонд или вработен во пензиски фонд или друштво за управување со фондови или вработен во друштво за управување со фондови, акционерското друштво мора да направи истовремено обелоденување и во јавноста во случај кога податоците се доставени со намера и да ги обелодени во јавноста во најкраток можен рок во случај кога податоците се доставени ненамерно.

Дистрибуција на извештаите

Член 160

- (1) Акционерското друштво е должно да достави примерок од својот годишен, полугодишен и тековен извештај до Комисијата.
- (2) Акционерското друштво обезбедува примерок од своите годишни, полугодишни и тековни извештаи на секој акционер на негово барање, при што не може да наплатува надомест за печатење или копирање на извештаите.
- (3) Акционерското друштво обезбедува примерок од своите годишни, полугодишни и тековни извештаи на секое заинтересирано лице на негово барање, при што може да наплатува надомест најмногу во висина на трошоците за печатење или копирање на извештаите.

(4) Акционерското друштво обезбедува електронски примерок од своите годишни, полугодишни и тековни извештаи на овластената берза на која се котираат неговите хартии од вредност.

Необјавување на ценовно чувствителни информации

Член 161

Акционерското друштво може да побара од Комисијата да биде ослободено од обврската за обелоденување на одредени информации во годишниот, полугодишниот и тековниот извештај или на друг начин уреден во оваа глава доколку јавното објавување би предизвикало сериозно загрозување на значајни деловни интереси на акционерското друштво или би било спротивно на јавниот интерес и акционерското друштво е во можност да ја гарантира доверливоста на таквите информации.

Непримена на обврските за известување во случај на стечај или ликвидација

Член 162

За акционерско друштво за кое е отворен стечај или ликвидација не се применуваат одредбите од членовите 154 до 160 на овој закон.

Престанок на обврската за известување

Член 163

Обврската на акционерските друштва за известување во согласност со членовите од 154 до 160 на овој закон престанува на денот на бришењето на акционерското друштво од Регистарот на Комисијата.

Одговорност за точноста на податоците во извештаите

Член 164

Извештаите од членовите 154, 156 и 158 на овој закон се потпишани од претседателот на одборот на директори, претседателот на управниот одбор и директорот на акционерското друштво, при што имињата и функциите на овие лица треба да бидат прецизно и јасно напишани. Овие лица потврдуваат дека податоците содржани во извештаите ја одразуваат фактичката состојба во акционерското друштво и дека во извештаите нема недостатоци што можат да влијаат на нивната важност.

2. Обврски за известување на членовите на органите на управување и директорите

Извештаи за сопственост

Член 165

(1) Во рок од 15 работни дена од денот на назначувањето за член на надзорен, управен одбор или одбор на директори на акционерско друштво лицето, кое е назначено за член, е должно да ја извести Комисијата и акционерското друштво за количината на хартиите од вредност издадени од

акционерското друштво кои се во негова сопственост (во натамошниот текст: првичен извештај за сопственост).

(2) Член на надзорен, управен одбор или одбор на директори на акционерско друштво е должен да ја извести Комисијата и акционерското друштво во рок од пет работни дена од денот на порамнувањето на трговската трансакција и извршувањето на нетрговскиот пренос со хартии од вредност издадени од акционерското друштво во чии органи на управување тој е член (во натамошниот текст: извештај за промена на сопственост).

(3) Обврските од ставовите (1) и (2) на овој член се однесуваат и на директор и на лица со посебни одговорности и овластувања во акционерското друштво.

3. Обврски за известување на одредени акционери

Извештаи за сопственоста

Член 166

(1) Правно или физичко лице кое, заедно со неговите поврзани лица, ќе купи или на друг начин ќе стекне хартии од вредност издадени од акционерското друштво, во количина со која тоа лице, заедно со неговите поврзани лица, директно или индиректно поседува повеќе од 5% од кој било род на хартии од вредност издадени од акционерското друштво е должен да доставува извештај до Комисијата и до акционерското друштво со кој ја обелоденува сопственоста на хартиите од вредност (во натамошниот текст: првичен извештај за сопственост на акционер) во рок од пет работни дена од денот на порамнувањето на трговската трансакција или извршувањето на нетрговскиот пренос на хартиите од вредност.

(2) Правно или физичко лице кое, заедно со неговите поврзани лица, директно или индиректно поседува повеќе од 5% од кој било род на хартии од вредност издадени од акционерското друштво е должно да доставува извештај до Комисијата и до акционерското друштво за секоја наредна порамнета трговска трансакција или извршен нетрговски пренос со хартии од вредност издадени од тоа акционерско друштво во рок од пет работни дена од денот на запишувањето на трговската трансакција и нетрговскиот пренос на хартиите од вредност (во натамошниот текст: извештај за промена на сопственост на акционер).

(3) Доколку акционер во акционерското друштво ги продаде или на друг начин ги отуѓи хартиите од вредност по што, заедно со неговите поврзани лица, повеќе не поседува повеќе од 5% од кој било род на хартии од вредност издадени од акционерското друштво, акционерот доставува извештај за промена на сопственоста (во натамошниот текст: конечен извештај за промена на сопственоста на акционерот), по што за него престануваат да важат обврските од ставот (2) на овој член.

(4) Во смисла на ставот (1) од овој член, физичко или правно лице се смета за акционер во акционерско друштво, доколку хартиите од вредност се:

а) во сопственост на физичкото или правното лице;

б) во сопственост на поврзано лице со физичкото или правното лице и

в) расположливи за купување од страна на лицата утврдени во алинеите а) и б) на овој став преку договор за опција.

(5) Извештајот од ставот (1) на овој член содржи:

а) полно име, ЕМБГ или ЕМБС и адреса на лицето кое стекнало или отуѓило хартии од вредност;

б) правната основа за стекнувањето или отуѓувањето на хартиите од вредност;

в) количината на стекнати, односно отугени хартии од вредност и

г) датумот на кој стекнувањето, односно отугувањето е извршено.

(6) Правното или физичкото лице од ставовите (1), (2) и (3) на овој член кое не ги почитува обврските за известување од овој член го губи правото на глас од хартиите од вредност с додека официјално не ги достави потребните извештаи до Комисијата.

3. а Обврски за известување на акционерското друштво

Извештај за сопственост

Член 166-а

Акционерското друштво во рок од десет работни дена од денот на порамнувањето на трговската трансакција или извршувањето на нетрговскиот пренос на хартиите од вредност со која правно или физичко лице заедно со неговите поврзани лица директно или индиректно стекне повеќе од 5% од кој било род на хартии од вредност издадени од акционерското друштво или ги продаде, или на друг начин ги отуѓи хартиите од вредност така што заедно со неговите поврзани лица повеќе не поседува повеќе од 5% од хартиите од вредност, е должно за настанатата промена да ја извести Комисијата.

4. Обврски за известување на акционерски друштва кои не се водат во Регистарот на акционерски друштва со посебни обврски за известување

Обврски за известување на јавноста

Член 166-б

(1) Акционерските друштва и другите правни лица - издавачи на хартии од вредност, чии хартии од вредност не котираат на берза и не се водат во Регистарот на акционерски друштва со посебни обврски за известување, се должни да ги објавуваат следниве податоци:

- приходи (вкупно), добивка од редовно работење пред оданочување, добивка за финансиската година, нето готовински тек, добивка за финансиска година по акција и дивиденда по акција,

- промени во сопственичката структура над 10%,
- статусни измени на друштвото,
- промени во органите на управување и раководење,
- нова емисија на хартии од вредност и
- други промени во работењето кои значајно влијаат врз цената на хартиите од вредност.

(2) Акционерските друштва и другите правни лица - издавачи на хартии од вредност се должни податоците од ставот (1) на овој член да ги објавуваат на интернет страницата на овластената берза.

(3) Акционерските друштва и другите правни лица - издавачи на хартии од вредност се должни да ги објават податоците од ставот (1) алинеја 1 на овој член во рок од 15 дена од усвојувањето на годишната сметка, односно финансиските извештаи на издавачот, додека податоците од ставот (1) алинеи 2, 3, 4, 5 и 6 на овој член во најкраток рок, но не подоцна од десет календарски дена од денот на настанатата промена.

(4) Акционерските друштва и другите правни лица - издавачи на хартии од вредност се должни ревидираните финансиски извештаи и мислењето од овластен ревизор да ги објават на интернет страницата на овластената берза, доколку издавачот согласно со закон е должен да ги подведе на

ревизија своите финансиски извештаи, а мислењето од овластен ревизор да го објават и во еден дневен весник што излегува на територијата на Република Северна Македонија, во рок од 15 дена од усвојувањето.

Подзаконски акти

Член 167

Комисијата подетално ги пропишува:

- а) начинот и времето на запишување и бришење на акционерското друштво од Регистарот, содржината и начинот на водење на Регистарот, начинот на ажурирање на податоци во Регистарот и пристапот на јавноста до Регистарот;
- б) формата и содржината на годишните извештаи, резимето од годишните, полугодишните, тримесечните и тековните извештаи;
- в) времето и начинот на обелоденување на информациите согласно со членовите 158 и 159 од овој закон;
- г) содржината, начинот и роковите за барањето за изземање од обврската за известување на јавноста согласно со членот 160 од овој закон и
- д) формата и содржината на извештаите од членовите 165, 166 и 166-а на овој закон.

VII. ЗАБРАНЕТИ ДЕЈСТВИЈА ВО РАБОТЕЊЕТО СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Неовластена понуда на хартии од вредност

Член 168

Понуда на хартии од вредност спротивна на одредбите од овој закон се смета за ништовна.

Забранети дејствија при понуда на хартии од вредност

Член 169

При понуда на хартии од вредност се забранува во Проспектот:

- а) да се внесат ценовно чувствителни информации кои се невестинити или
- б) да не се внесат значајни податоци или ценовно чувствителни податоци со што инвеститорите можат да се доведат во заблуда.

Ценовна манипулација

Член 170

(1) Се забранува овластен учесник на пазарот за хартии од вредност или друго физичко или правно лице да создаде лажна претстава за определена хартија од вредност на пазарот со:

- а) склучување на купопродажна трансакција со хартии од вредност при што нема промена на сопственикот и

б) издавање налог за купување или продавање на хартии од вредност со претходно знаење дека истоветен налог е даден или ќе биде даден за купување или продавање на истата хартија од вредност од друго лице по приближно иста цена, со цел создавање фиктивна цена на хартиите од вредност или создавање привид на активно тргување со хартијата од вредност.

(2) Трговска трансакција со хартии од вредност склучена од овластен учесник на пазарот на хартии од вредност или друго физичко или правно лице е во спротивност со одредбите од овој закон ако единствено има за цел:

а) да ја зголеми цената на хартиите од вредност и да ги наведе инвеститорите да ја купуваат таа хартија од вредност;

б) да ја намали цената на хартиите од вредност и да ги наведе инвеститорите да ги продаваат своите хартии од вредност и

в) да се предизвика привид на активно тргување со хартии од вредност за да се наведат другите инвеститори да купуваат/продаваат хартии од вредност.

Ширење неточни информации

Член 171

(1) Се забранува ширење на неточни информации или информации кои доведуваат до заблуда преку медиумите вклучувајќи го и интернетот или на друг начин, а кои влијаат на обемот на тргување или цената на хартијата од вредност, при што правното или физичкото лице од кое потекнала информацијата знаело или требало да знае дека информацијата е неточна, односно дека доведува до заблуда.

(2) Доколку новинар, вршејќи ја својата професија даде неточна информација или информација која може да доведе до заблуда истиот е одговорен согласно со овој закон доколку остварил директна или индиректна корист од објавувањето на таа информација.

Забрана за користење на манипулативни и измамнички дејствија

Член 172

Се забранува овластен учесник на пазарот за хартии од вредност или друго правно или физичко лице, при купување или продавање на хартии од вредност:

а) да се служи со методи и механизми со цел вршење на измамнички дејствија;

б) да дава невистинити ценовно чувствителни информации или да пропушти да даде ценовно чувствителни информации кои со оглед на околностите можат да предизвикаат заблуда и

в) да се вклучи во активност која има или би имала за цел измама на некое лице или негово доведување во заблуда.

Внатрешни информации

Член 173

(1) Лица, акционери, членови на управен одбор, надзорен одбор и членови на одборот на директори, вработени или надворешни соработници кои при извршување на професионалните задачи имаат пристап до внатрешни информации, не смеат да купуваат или продаваат хартии од

вредност или на друг начин да остварат материјална добивка врз основа на внатрешни информации.

(2) Лицата од ставот (1) на овој член освен во случаите утврдени со закон, не смеат да ги обелоденуваат внатрешните информации на трети лица или врз основа на внатрешните информации да им препорачуваат на трети лица купување или продавање хартии од вредност на кои се однесуваат внатрешните информации.

(3) Правно или физичко лице кое знае дека информацијата што ја примило од ставот (1) на овој член е внатрешна информација, не смее да купува или продава хартии од вредност или на друг начин да се стекнува со имотна корист врз основа на внатрешната информација.

(4) Одредбите од овој член нема да се применуваат за трговските трансакции што значат исполнување на договорни обврски за купување или продавање на хартии од вредност, што настанале како резултат на договор склучен пред правното или физичкото лице да ја дознае внатрешната информација.

(5) Комисијата поблиску го пропишува начинот на спречување на злоупотреба на внатрешните информации.

Известување за трансакции склучени врз основа на внатрешни информации

Член 174

(1) Лицата од членот 173 став (1) на овој закон со пристап до внатрешни информации се должни да го известат издавачот, Комисијата и берзата на која котираат хартиите од вредност, ако дознаат дека правно или физичко лице купува или продава хартии од вредност врз основа на внатрешна информација.

(2) Комисијата го пропишува начинот и содржината на известувањата од ставот (1) на овој член.

Контрола при користење со внатрешни информации

Член 175

(1) Со цел спречување на неовластено користење со внатрешни информации и/или откривање на неовластено користење, Комисијата може да побара соодветни објаснувања и податоци од следниве правни или физички лица:

а) членови на управен одбор, надзорен одбор и одборот на директори на акционерското друштво со посебни обврски за известување или на друг издавач чии хартии од вредност се тргуваат на берза;

б) лица со посебни овластувања кај акционерското друштво со посебни обврски за известување или кај друг издавач чии хартии од вредност се тргуваат на берза;

в) акционер кој поседува најмалку 5% од хартии од вредност со право на глас во акционерското друштво со посебни обврски за известување или во друг издавач чии хартии од вредност се тргуваат на берза;

г) издавач чии хартии од вредност котираат на берза во Република Северна Македонија;

д) брокерска куќа која врши услуги во врска со купување и продавање на хартии од вредност и

ѓ) физичко или правно лице и вработените во правното лице кои можат да знаат за случаи на неовластено користење со одредени прекршувања на забраната за употреба на внатрешни информации.

(2) Лицата од ставот (1) на овој член по барање на Комисијата се должни:

а) да достават соодветни информации и усни објаснувања;

б) да го откријат идентитетот на правното или физичкото лице во чие име и за чија сметка е склучена соодветната трансакција со хартии од вредност и

в) да ги дадат на увид сите или определени документи во врска со соодветната трансакција со хартии од вредност.

Неточни финансиски извештаи или финансиски извештаи што предизвикуваат заблуда

Член 176

(1) На овластен ревизор или сметководител му се забранува да потпише неточен или некомплетен финансиски извештај, односно финансиски извештај што предизвикува заблуда, кој е во спротивност со меѓународните стандарди за финансиско известување и меѓународните стандарди за ревизија.

(2) Во случај на непочитување на одредбата на ставот (1) од овој член ревизорот или сметководителот ќе одговара за штетата на лице кое претрпело загуба како резултат на неточен и некомплетен финансиски извештај, односно финансиски извештај кој предизвикува заблуда.

Обврски за чување на тајна

Член 177

(1) Членовите на органите на управување, директорот, вработените и овластените ревизори на депозитарот се должни да не ги обелоденуваат податоците кои ги дознале во текот на нивните секојдневни работни активности, освен ако тие податоци не и се на друг начин познати на јавноста или треба да се обелоденат на јавноста согласно со овој или со друг закон.

(2) Членовите на органите на управување, директорот, вработените и овластените ревизори на берза се должни да не ги обелоденуваат податоците кои ги дознале во текот на нивните секојдневни работни активности, освен ако тие податоци не и се на друг начин познати на јавноста или треба да се обелоденат на јавноста согласно со овој или со друг закон.

(3) Членовите на органите на управување, директорот, вработените и овластените ревизори на брокерски куќи се должни да не ги обелоденуваат податоците кои ги дознале во текот на нивните секојдневни работни активности, освен ако тие податоци не и се на друг начин познати на јавноста или треба да се обелоденат на јавноста согласно со овој или со друг закон.

Купување на хартии од вредност од неовластена понуда на хартии од вредност

Член 178

Лице кое купило хартии од вредност понудени од издавач, спротивно на одредбите од Главата II на овој закон, има право да поднесе тужба до надлежен суд за враќање на средствата со кои се купени хартиите од вредност заедно со камата, намалени за добиениот приход.

Тужби во врска со Проспект кој содржи измамнички податоци

Член 179

(1) Лице кое купило хартии од вредност без да знае дека Проспектот содржи невестинити и неточни податоци за ценовно чувствителни информации или дека во Проспектот се пропуштени ценовно чувствителни информации кои со оглед на околностите можат да предизвикаат заблуда, може да поднесе тужба за враќање на уплатените средства со камата, намалени за добиениот приход и изгубена добивка како резултат на непоседување на хартијата од вредност. Тужбата може да се поднесе против следниве лица:

а) издавачот на хартиите од вредност;

б) лицата потписници на Проспектот;

в) членовите на управниот, надзорниот одбор и одборот на директори во моментот на издавање на Проспектот и

г) сметководител или овластен ревизор кој се согласил да биде именуван како лице кое подготвило или одобрило дел од Проспектот, односно изготвило или одобрило извештај, процена или финансиски извештај искористен во изготвувањето на Проспектот.

(2) Под услов лицето да стекнало хартии од вредност откако издавачот ги направил своите финансиски извештаи достапни на своите акционери за периодот од најмалку 12 месеца по издавањето на Проспектот, има право на враќање на средствата согласно со овој член доколку поднесе доказ дека стекнало хартии од вредност врз основа на невестинити податоци во проспектот или врз основа на проспектот без да знае дека истиот не е комплетен.

(3) Не може да се смета за одговорно лице кое согласно со ставот (1) од овој член докаже дека:

а) не ја врши должноста или не е на работното место како што било наведено во Проспектот и доколку ја известил Комисијата и издавачот во писмена форма за настанување на овие околности;

б) без негово знаење Проспектот станал достапен на јавноста и за тоа ја известил јавноста и Комисијата по откривањето дека Проспектот бил достапен на јавноста и

в) постои основано сомнение дека податоците наведени во Проспектот биле невестинити и дека во него недостасуваат ценовно чувствителни информации.

(4) Штетата што се надоместува согласно со ставот (1) од овој член не може да биде поголема од цената по која хартиите од вредност биле понудени на јавноста и се утврдува како разлика меѓу цената платена за хартиите од вредност:

а) нивната проценета вредност во моментот на поведување на судска постапка;

б) цената по која хартиите од вредност биле продадени на секундарниот пазар пред поведување на судскиот спор и

в) цената по која хартиите од вредност биле продадени на секундарниот пазар после завршување на судска постапка.

(5) Лицата од ставот (1) на овој член се солидарно одговорни.

Одговорност за манипулација со цената на хартиите од вредност

Член 180

(1) Лице кое по своја волја учествува во активности спротивни на членовите 176, 177 или 178 од овој закон е одговорно на секое лице кое одлучило да купи, продаде или продолжи да поседува хартии од вредност врз основа на цена утврдена како последица на таквата активност и може да биде тужено пред надлежен суд за надоместок на претрпена штета или изгубена добивка.

(2) Правото на тужба од ставот (1) на овој член застарува во рок од една година од денот на дознавањето на фактите за прекршувањето на законот.

(3) Правото на тужба од ставот (2) на овој член апсолутно застарува во рок од три години од прекршувањето на законот.

Спречување на перење пари и финансирање на тероризам

Член 180-а

(1) Овластен учесник на пазарот на хартии од вредност е должен да постапува согласно со прописите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

(2) Комисијата врши контрола на примената на прописите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на овластен учесник на пазарот на хартии од вредност.

(3) Поради непостапување согласно со прописите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на овластен учесник на пазарот на хартии од вредност Комисијата може да донесе решение за изрекување на мерка предвидена во членот 194 од овој закон.

VIII. КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

1. Статус и организација на Комисијата

Независно регулаторно тело

Член 181

(1) Во областа на пазарот на капитал се основа Комисија за хартии од вредност на Република Северна Македонија која претставува самостојно и независно регулаторно тело, со јавни овластувања утврдени со овој закон.

(2) Комисијата го регулира и контролира работењето со хартии од вредност на територијата на Република Северна Македонија.

(3) Комисијата, во рамките на своите законски надлежности и овластувања, се грижи за законито и ефикасно функционирање на пазарот на хартии од вредност и за заштитата на правата на инвеститорите, со цел за постојано јакнење на довербата на јавноста во институциите на пазарот на хартии од вредност во Република Северна Македонија.

(4) Комисијата има својство на правно лице.

(5) Седиштето на Комисијата е во Скопје.

Правна способност

Член 181-а

Комисијата како правно лице има правна способност да настапува во правниот промет, особено кога:

1) склучува договори;

2) покренува правни постапки и е предмет на истите и

3) стекнува, управува, чува и располага со својот подвижен и недвижен имот.

Состав на Комисијата

Член 182

- (1) Комисијата е составена од пет комисионери (членови) од кои еден е претседател.
- (2) Мандатот на комисионерите (членовите) е пет години, со можност за реизбор.
- (3) Двајца комисионери (членови) професионално ја вршат својата функција во Комисијата, а тројца се надворешни комисионери (членови) на Комисијата кои се ангажираат за вршење на работи во Комисијата, за што им следува надоместок.
- (4) Комисионерите (членови) кои професионално ја вршат својата функција во Комисијата се со полно работно време и не може да имаат друга функција и да бидат вработени на друго место или да добиваат друг надоместок освен платата како комисионери (членови) и надоместоци од повремени едукативни и авторски хонорари.
- (5) Надворешните комисионери (членови) имаат право на месечен надоместок кој го утврдува Комисијата.
- (6) Во однос на остварувањето на правата, обврските и одговорностите од работен однос на претседателот и комисионерите (членовите) на Комисијата се применува Законот за работните односи.

Избор и разрешување на претседателот и другите комисионери

Член 183

- (1) Претседателот и комисионерите ги избира и разрешува Собранието на Република Северна Македонија, по предлог на Владата на Република Северна Македонија.
- (2) Претседателот, односно комисионерите (членовите), се избираат по пат на јавен оглас кој се објавува во најмалку три дневни весници кои се издаваат на целата територија на Република Северна Македонија од кои еден од весниците што се издаваат е на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик.
- (3) Функцијата претседател може да престане единствено со поднесување оставка на претседателот или негово разрешување од страна на Собранието на Република Северна Македонија како комисионер. Во случај на поднесување на оставка од страна на претседателот, неговата функција како комисионер продолжува и понатаму, а Собранието на Република Северна Македонија на предлог на Владата на Република Северна Македонија, избира нов претседател за остатокот од мандатот.
- (4) За претседател, односно комисионер (член) може да биде избрано лице кое ги исполнува следниве услови и тоа да:
 - а) е државјанин на Република Северна Македонија;
 - б) има уверение за завршено високо образование;
 - в) е експерт од областа на финансиите и деловното право;
 - г) поседува еден од следниве меѓународно признати сертификати или уверенија за активно познавање на англискиот јазик не постар од пет години:
 - ТОЕФЕЛ ИБТ - најмалку 74 бода,
 - ИЕЛТС (IELTS) - најмалку 6 бода,
 - ИЛЕЦ (ILEC) (Cambridge English: Legal) - најмалку B2 (B2) ниво,
 - ФЦЕ (FCE) (Cambridge English: First) – положен,
 - БУЛАТС (BULATS) - најмалку 60 бода или

- АПТИС (APTIS) - најмалку ниво Б2 (B2).

д) има најмалку пет години работно искуство во областа на финансиите или деловното право;

ѓ) не е член на органи на политичка партија;

е) не е член на управен одбор или надзорен одбор или одбор на директори на правно лице над кое контрола врши Комисијата, односно супервизија врши Народната банка на Република Северна Македонија;

ж) не е акционер со над 5% учество во акциите со право на глас во акционерско друштво со посебни обврски за известување и 25% од издадените акции на кое било друго акционерско друштво;

з) не е функционер кој раководи со државен орган или орган на државната управа;

и) не е осудуван за кривично дело во период од пет години пред изборот за комисионер и (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

ј) не е осуден за кривично дело предизвикување стечај на правно лице. (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

(5) Претседателот, односно комисионерот (член) можат да поднесат оставка со поднесување писмена изјава до Владата на Република Северна Македонија. Владата на Република Северна Македонија веднаш ја доставува писмената изјава за оставката до Собранието на Република Северна Македонија. Собранието на Република Северна Македонија, на првата наредна седница, без претрес констатира дека на претседателот, односно комисионерот (членот) му престан ува мандатот со денот на одржувањето на седницата.

(6) Собранието на Република Северна Македонија на предлог на Владата на Република Северна Македонија го разрешува претседателот, односно комисионерот (член), ако:

а) три пати едноподруго неоправдано отсутствувал од седниците на Комисијата;

б) е на отслужување на казна затвор за кривично дело подолго од шест месеца;

в) ја изгуби работната способност за вршење на редовните задачи;

г) при извршувањето на неговата функција ги прекршува правилата за однесување на Комисијата;

д) обелодени деловна тајна која ја дознал во текот на неговото работење во Комисијата;

ѓ) обелодени внатрешна информација со која се стекнал во текот на неговото работење во Комисијата;

е) стане член на орган на политичка партија;

ж) стане член на управен одбор, надзорен одбор или одбор на директори на правно лице над кое контрола врши Комисијата, односно супервизија врши Народната банка на Република Северна Македонија;

з) стане акционер со над 5% од акциите со право на глас во акционерско друштво со посебни обврски за известување и 25% од акциите со право на глас на кое било друго акционерско друштво;

с) стане функционер кој раководи со државен орган или орган на државната управа;

и) со правосилна судска одлука е осуден за предизвикување на стечај на правно лице и (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 123/07)

ј) ги исполнува условите за старосна пензија.

(7) Ако на комисионерот (член) му престане членството пред истекот на неговиот мандат, на предлог на Владата на Република Северна Македонија, Собранието на Република Северна Македонија избира нов комисионер (член) за остатокот од мандатот.

Функции на Комисијата

Член 184

Комисијата ги врши следниве функции:

- а) презема мерки за спроведување на овој закон и на законите кои се во нејзина надлежност;
- б) донесува подзаконски акти врз основа на законите кои се во нејзина надлежност;
- в) презема мерки за спроведување на подзаконски акти врз основа на законите кои се во нејзина надлежност;
- г) врши контрола над целокупната документација на издавачите на хартии од вредност, презема мерки и донесува одлуки за заштита на интересите на лицата кои се сопственици или инвестираат во хартии од вредност и спречува нечесни и незаконски дејствија поврзани со работењето со хартии од вредност;
- д) издава дозволи, одобренија и согласности врз основа на овој закон и другите закони во нејзина надлежност;
- ѓ) го регулира начинот на тргување со хартии од вредност на берзите;
- е) може привремено или трајно да го прекине тргувањето со определена хартија од вредност заради спречување на манипулативни дејствија, при што посебно ќе се утврдат начинот и постапката;
- ж) врши следење на работењето на учесниците на пазарот на хартии од вредност;
- з) врши следење и контролирање на функционирањето на пазарот на хартии од вредност;
- с) врши контрола на работењето на учесниците на пазарот на хартии од вредност;
- и) одредува стандарди на конкуренција меѓу учесниците на пазарот на хартии од вредност, како и овластените друштва за управување со фондови, односно инвестиционите фондови, по пат на контроли или на друг начин;
- ј) дава согласност за именување на директори на правни лица учесници на пазари на хартии од вредност, вклучувајќи и директори на организационата единица во банката која е надлежна за вршење на услуги со хартии од вредност, како и директори на друштвата за управување со инвестициони фондови од Законот за инвестиционите фондови;
- к) ги одобрува барањата за издавање на хартии од вредност;
- л) се грижи за законит, чесен и транспарентен пазар на хартии од вредност;
- љ) ги одобрува донесувањето и сите измени на актите на депозитарот и берзата;
- м) соработува со други институции во Република Северна Македонија и надвор од неа;
- н) донесува програма за работа, финансиски план и годишна сметка и го усвојува годишниот извештај за работењето на Комисијата;
- њ) врши избор на овластено друштво за ревизија и го усвојува извештајот на ревизијата на Комисијата;

- о) донесува акти, односно правилници за внатрешната организација на Комисијата;
- п) врши други работи во врска со работењето со хартии од вредност согласно со овој закон и со други закони во нејзина надлежност;
- р) поблиску ги пропишува условите кои треба да ги исполнува овластениот ревизор за да може да дава мислења во постапка за одобрување зделка со заинтересирана страна согласно со Законот за трговските друштва и
- с) ги пропишува содржината и формата на мислењето што овластениот ревизор го дава во постапката за одобрување на зделка со заинтересирана страна.

Услови за овластен ревизор за давање мислења во постапка за одобрување на зделка со заинтересирана страна

Член 184-а

(1) Овластен ревизор кој може да дава мислење на акционерско друштво за зделка со заинтересирана страна, покрај условите од Законот за ревизија, мора да ги исполнува и следниве услови:

- 1) да има искуство во вршење ревизии повеќе од една година;
- 2) да е вработен во друштво за ревизија;
- 3) во последните три години да не бил под мерки изречени од страна на надлежен орган од областа на ревизијата и
- 4) да е запишан во Регистарот на овластени ревизори кои даваат мислење во постапка за одобрување на зделка со заинтересирана страна, кој го води Комисијата.

(2) Акционерското друштво пред да назначи овластен ревизор за одобрување на зделка со заинтересирана страна треба да утврди дека овластениот ревизор освен условите од ставот (1) на овој член ги исполнува и следниве услови:

- 1) да нема конфликт на интереси меѓу акционерското друштво и овластениот ревизор кој дава мислење во постапка за одобрување на зделка со заинтересирана страна на односното акционерско друштво и
- 2) во последните три години овластениот ревизор да не давал консултантски услуги на акционерското друштво.
- (3) Комисијата поблиску ги пропишува условите од ставовите (1) и (2) на овој член и документацијата која се приложува како доказ за нивно исполнување.

Регистар на овластени ревизори

Член 184-б

(1) Комисијата води Регистар на овластени ревизори кои даваат мислење во постапка за одобрување на зделка со заинтересирана страна кој се води во електронска форма и е достапен на интернет страницата на Комисијата.

(2) Комисијата ги пропишува содржината, начинот на водење и постапката за запишување на овластените ревизори во Регистарот од ставот (1) на овој член.

Статут на Комисијата

Член 185

- (1) Комисијата донесува Статут на кој согласност дава Собранието на Република Северна Македонија.
- (2) Со Статутот на Комисијата се уредува организацијата, управувањето и раководењето, постапките за донесување акти и нивните изменувања и дополнувања, како и други прашања од надлежност на Комисијата.

Организација на работењето на Комисијата

Член 186

- (1) Со Комисијата раководи претседател. Во случај на отсуство или спреченост на претседателот на Комисијата, претседателот за време на неговото отсуство или спреченост го заменува комисионер (член) на Комисијата кој тој го назначува.
- (2) Претседателот на Комисијата:
 - а) се грижи за редовно свикување седници на Комисијата, го предлага дневниот ред на секоја седница, поднесува извештаи за активностите на Комисијата, во периодот меѓу две седници им дава упатства на комисионерите и вработените во Комисијата и го контролира нивното спроведување;
 - б) ја организира и раководи стручната служба на Комисијата, се грижи за стручно усовршување на вработените во стручната служба и за примање и отпуштање од работа на вработените по претходно одобрение од мнозинството на комисионери;
 - в) ги потпишува актите и решенијата на Комисијата;
 - г) ја претставува Комисијата пред трети лица и
 - д) го контролира спроведувањето на решенијата на Комисијата.
- (3) Комисијата донесува одлуки со мнозинство гласови од вкупниот број комисионери (членови). Комисијата може да одлучи да работи на отворени седници.
- (4) Седниците на Комисијата се затворени кога на нив се расправа за непочитување на одредбите на овој закон и другите закони во нејзина надлежност, надзор или контроли, барање за дозволи, одобренија и согласности, приватните пласмани на хартиите од вредност и прашањата во врска со доверливиот третман на информациите по барање на акционерските друштва со посебни обврски за известување.
- (5) Комисијата ги објавува донесените решенија во Службен весник на Република Северна Македонија. Образложенијата на решенијата на Комисијата се објавуваат на веб страницата на Комисијата по нивната правосилност, односно конечност.
- (6) Работењето на стручната служба на Комисијата го организира и координира раководител. Раководителот го именува и разрешува Комисијата по предлог на претседателот.

Вработени во Комисијата

Член 186-а

- (1) Вработените во Комисијата кои вршат административни работи имаат статус на административни службеници.

(2) За прашањата кои се однесуваат на работниот однос на вработените од ставот (1) на овој член кои не се уредени со овој закон и со колективен договор, се применуваат одредбите од Законот за административните службеници и општите прописи за работните односи.

(3) Вработените во Комисијата кои вршат помошни и технички работи имаат статус на помошно-технички персонал.

(4) На помошно-техничкиот персонал во Комисијата ќе се применуваат општите прописи за работни односи.

Плата на административните службеници

Член 186-б

Начинот на утврдување на основната плата и на додатоците на плата на вработените во Комисијата се уредува со колективен договор, а вредноста на бодот на основната плата ја утврдува Комисијата.

Избегнување на судир на интереси

Член 187

(1) Претседателот, односно комисионерот кој има интерес за некое прашање за кое треба да расправа и одлучува Комисијата е должен да ја открие природата на таквиот интерес на седницата на Комисијата, на која се разгледува и одлучува по тоа прашање и истото се евидентира во записникот од таа седница. Должноста за откривање на природата на интересот се однесува и во случаите кога на седницата на Комисијата се расправа и се одлучува за некое прашање за кое интерес имаат брачниот другар или лице во сродство во права линија на претседателот, односно комисионерот.

(2) Претседателот, односно комисионерот од ставот (1) на овој член не присуствуваат за време на расправата и одлучувањето по тоа прашање.

(3) Должноста за откривање на интересот од ставот (1) на овој член се однесува и на вработените лица во Комисијата.

Правила на однесување

Член 188

(1) Комисијата донесува правила на однесување на комисионерите и вработените во Комисијата, со цел за спречување судир на интереси и уредување на однесувањето на сегашните и поранешните комисионери и вработени во Комисијата.

(2) Сегашните и поранешните комисионери, сегашните и поранешните вработени во стручната служба на Комисијата и сегашните и поранешните консултанти ангажирани од Комисијата, не смеат за своја корист да ги употребуваат или да ги обелоденуваат деловните тајни или внатрешните информации со кои се стекнале во текот на работењето во Комисијата.

(3) Информациите добиени во текот на работењето на Комисијата можат да им бидат обелоденети само на:

а) вработените и комисионерите на Комисијата заради извршување на нивните службени обврски;

- б) службените лица од саморегулирачката организација во врска со спроведувањето на овој закон;
 - в) другите органи надлежни за супервизија на финансиските институции во Република Северна Македонија, под услов Меморандумот за разбирање да овозможува обелоденување на таквите информации;
 - г) органите и институциите за спроведување на законите;
 - д) надлежниот суд и
 - ѓ) регулаторите на пазарот на хартии од вредност во странски земји согласно со меморандумите за разбирање или меѓународните договори.
- (4) Обврските од ставовите (2) и (3) на овој член се однесуваат и на лице кое има право да добие доверливи информации од комисионерите или вработените во Комисијата.
- (5) Заради спречување на судир на интереси, комисионер и вработен во Комисијата се должни да ја известат Комисијата за своето портфолио за хартии од вредност.

Одговорност на Комисијата

Член 189

- (1) Комисијата не одговара за веродостојноста, потполноста и точноста на податоците содржани во Проспектот и поканата за јавна понуда, соопштението за приватен пласман, за мислењето од овластениот ревизор во постапка за одобрување на зделка со заинтересирана страна и за друг извештај доставен до Комисијата, акционерите и јавноста од страна на издавачот. Комисијата не одговара и за податоците содржани во документацијата за упис и бришење од Регистарот на акционерски друштва со посебни обврски за известување.
- (2) Комисионер или вработен во Комисијата не одговара за штетата што настанала во работењето под услов ако работел чесно и совесно.
- (3) Штетата предизвикана поради незаконско работење на комисионер или вработен во Комисијата се надоместува од средствата на Комисијата, според општите прописи за надоместок на штета.
- (4) Во случај на судски спор во кој е тужен комисионер или вработен во Комисијата поради извршување на неговите службени должности, Комисијата обезбедува правно застапување и ги покрива трошоците на одбраната.
- (5) Ако со правосилна судска пресуда е утврдено дека комисионер или вработен во Комисијата, со умисла или од небрежност извршил повреда на работните задачи, не се применува одредбата на ставот (3) од овој член, односно комисионерот или вработениот се одговорни за настанатата штета и се должни да и ги надоместат на Комисијата трошоците од ставот (4) на овој член.

Член 189-а е избришан.

2. Донесување на правилници

Донесување, изменување и укинување на правилниците на Комисијата

Член 190

- (1) Комисијата донесува правилници, по обезбедување на јавна расправа за предлог на правилници и поднесување на писмени забелешки од заинтересираните лица во период од 30

календарски дена. Во врска со донесените правилници Комисијата ги објавува добиените коментари на веб страницата.

(2) Постапката за изменување и дополнувања на правилниците се врши согласно со ставот (1) од овој член.

(3) Комисијата може да донесе правилник за престанување на важење на правилник без претходна јавна расправа.

(4) Комисијата може да донесува правилници од времен карактер без претходна јавна расправа, доколку оцени дека потребата за таков правилник е од итна природа, а особено заради:

а) заштита на интересите на инвеститорите, учесниците на пазарот на хартии од вредност и интегритетот на пазарот;

б) одржување на чесен, уреден и транспарентен пазар на хартии од вредност и

в) осигурување на брзо, точно и сигурно утврдување и порамнување на трговските трансакции.

(5) Правилниците од времен карактер се со важност најмногу до 90 дена.

Донесување, изменување и укинување на актите на берзи и депозитари

Член 191

Комисијата може да им наложи на берзи и депозитари донесување, изменување и укинување на акти, доколку утврди дека тоа е неопходно за спроведување на овој закон, а со цел за:

а) заштита на интересите на инвеститорите, учесниците на пазарот на хартии од вредност и интегритетот на пазарот;

б) одржување на чесен, уреден и транспарентен пазар на хартии од вредност и

в) осигурување на брзо, точно и сигурно утврдување и порамнување на трговските трансакции.

3. Контрола

Општи одредби

Контрола на овластени учесници на пазарот на хартии од вредност

Член 192

(1) Комисијата врши контрола на работењето на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност заради примената на овој закон, правилниците донесени врз основа на овој закон и правилата на саморегулирачките организации.

(2) Комисијата може во соработка со Народната банка на Република Северна Македонија да спроведува контрола на работењето на банките кои вршат услуги во врска со хартии од вредност, согласно со овој закон.

(3) Саморегулирачките организации согласно со овој закон се должни веднаш да ја известат Комисијата за сторени повреди од страна на другите овластени учесници на пазарот на хартии од вредност ако таквите повреди ги констатираат при вршењето на контрола врз нив.

Начин на вршење на контрола

Член 193

- (1) Комисијата може да врши редовна и вонредна контрола.
- (2) Според начинот на извршување контролата може да биде посредна и непосредна. Посредната контрола се спроведува преку добивање на податоци од овластените учесници на пазарот на хартии од вредност, а непосредната се спроведува преку вршење директен увид на по датоците од редовното работење во просториите на контролираниот учесник на пазарот на хартии од вредност.
- (3) Овластените лица од Комисијата кои вршат контрола имаат службена легитимација.
- (4) Комисијата поблиску ги пропишува начинот и постапката за вршење на контролата од ставот (1) на овој член, како и формата, содржината, начинот на издавање и одземање на службената легитимација.

Мерки

Член 194

- (1) По спроведена посредна и непосредна контрола на работењето на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност, Комисијата може да донесе решение за отстранување на утврдените неправилности и незаконитости или решение за привремена забрана на работење то или решение за одземање на дозволата, согласноста, односно одобрението кое Комисијата го издава во согласност со овој закон.
- (2) По спроведена контрола на работењето на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност, Комисијата може да донесе решение за одземање на согласноста на одговорното лице (директор) на овластениот учесник на пазарот на хартии од вредност и да изрекува други мерки во согласност со овој закон.
- (3) Комисијата донесува решение за привремена забрана на работењето или решение за одземање на дозволата, согласноста, односно одобрението кое Комисијата го издава во согласност со овој закон на овластениот учесник и на одговорното лице (директор) во случај кога овластените учесници на пазарот на хартии од вредност вршат забранети работи и дејствија во работењето со хартии од вредност, предвидени со овој закон или со друг закон од надлежност на Комисијата и со правилата на саморегулирачките организации.
- (4) Против решенијата на Комисијата може да се изјави жалба согласно со членот 231 став (1) од овој закон.
- (5) Жалбата од ставот (4) на овој член не го одлага извршувањето на решенијата од овој член.

Овластување за вршење на непосредна контрола

Член 195

- (1) Комисијата врши непосредна контрола на работењето на учесниците на пазарот на хартии од вредност заради утврдување на законитоста во нивното работење. Контролите можат да се вршат со или без претходна најава, по своја оценка и како дел од редовното работење на Комисијата.
- (2) При вршењето на контролата овластеното лице, вработено во Комисијата, презентира решение за овластување за контрола во просториите на правното лице учесник на пазарот на хартии од вредност.
- (3) Лицето од ставот (2) на овој член е овластено да:
 - а) ја прегледа и провери целокупната деловна документација;
 - б) обезбеди копија од сите документи значајни за контролата;

- в) побара увид и да обезбеди примероци од сите документи во врска со финансиското работење;
- г) побара од раководните лица и вработени во учесникот на пазарот на хартии од вредност информации во врска со неговото работење и
- д) добие усни и писмени објаснувања за потребите на контролата.

(4) Одбивањето и попречувањето од страна на учесник на пазарот на хартии од вредност да постапи согласно со ставовите (1), (2) и (3) од овој член е основа за привремено или трајно одземање на дозволата за работење од страна на Комисијата.

Посредна контрола

Член 196

- (1) Комисијата врши посредна контрола на работењето на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност со увид и анализа на финансиските известувања, извештаите и друга документација која овластените учесници на пазарот на хартии од вредност и другите субјекти се должни да ги доставуваат во согласност со овој закон или на барање на Комисијата, контрола на книгите, на актите и на целокупната друга деловна документација која се води во согласност со овој закон или со друг закон и врз основа на подзаконските прописи донесени врз основа на овие закони, а која се доставува на барање на Комисијата.
- (2) Посредна контрола опфаќа континуирано следење и проверка на податоците од извештаите, известувањата, деловните евиденции и другите документи кои овластените учесници на пазарот на хартии од вредност се должни да ги доставуваат до Комисијата согласно со постојните прописи, како и документи, известувања и објави од други субјекти кои се поврзани со овластените учесници при работењето со хартиите од вредност.
- (3) Предмет на посредна контрола е и друга документација во врска со работењето со хартии од вредност која овластените учесници се должни да ја доставуваат по барање на Комисијата.

Наоди од контролата

Член 197

- (1) Ако, во текот на контролата, Комисијата утврди дека овластен учесник на пазарот на хартии од вредност не ги почитува одредбите од овој закон, правилниците донесени врз основа на овој закон или правилата на овластените учесници на пазарот, Комисијата може:
 - а) јавно да ги обелодени информациите за утврдените неправилности и незаконитости во работењето со хартии од вредност;
 - б) да издаде решение до овластениот учесник на пазарот на хартии од вредност за отстранување на утврдените неправилности и незаконитости во определен рок и да добие извештај во кој се опишани преземените мерки за отстранување на неправилностите и незаконитостите;
 - в) да воведат временна забрана од најмногу 30 работни дена за вршење на сите или дел од услугите со хартии од вредност за кои учесникот на пазарот за хартии од вредност има добиено дозвола за работење;
 - г) да донесе решение за замрзнување на средствата на сметките на учесниците на пазарот на хартии од вредност во банка или друга финансиска институција за период од најмногу 15 работни дена;
 - д) да спроведува инспекциски надзор според правилата кои ги донесува Комисијата;

- ѓ) да донесе решение за одземање на согласноста на одговорното лице (директор) на овластениот учесник на пазарот на хартии од вредност;
- е) да донесе решение за изрекување на јавна опомена;
- ж) да донесе решение за трајна забрана за вршење на сите или дел од услугите со хартии од вредност за кои учесникот на пазарот на хартии од вредност има добиено дозвола за работење;
- з) да му изрече мандатна казна на учесник на пазарот на хартии од вредност;
- с) да побара изменување на правилата или статутот на учесникот на пазарот на хартии од вредност и
- и) да нареди преземање на други мерки за подобрување на финансиската дисциплина при работењето на учесникот на пазарот на хартии од вредност.
- (2) Доколку Комисијата открие дека директор, вработен, член на управниот и надзорниот одбор или одборот на директори на учесник на пазарот на хартии од вредност или лице со дозвола за работење со хартии од вредност:
- а) ги прекршил одредбите од овој закон или правилниците донесени врз основа на овој закон и другите закони во нејзина надлежност и
- б) предизвикал учесникот на пазарот на хартии од вредност да ги прекрши правилниците од овој закон и своите правила, Комисијата може:
- парично да го казни директорот, вработениот, членот на управниот и надзорниот одбор или одборот на директори на учесникот на пазарот на хартии од вредност или лице со дозвола за работење со хартии од вредност и
 - времено или трајно да му ја одземе дозволата за работење со хартии од вредност или согласноста на тоа лице издадена во согласност со овој закон.

Трошоци од извршена контрола

Член 198

- (1) Кога кај овластен учесник на пазарот на хартии од вредност е извршена контрола согласно со овој закон и притоа се утврдени неправилности и незаконитости во работењето, трошоците од контролата паѓаат на товар на учесникот над кој се врши контролата.
- (2) Комисијата донесува решение со кое се задолжува учесникот на пазарот на хартии од вредност за плаќање на трошоците од контролата.
- (3) Трошоците од контролата се одредуваат со тарифникот на Комисијата.

4. Надзор

Овластување за спроведување надзор

Член 199

- (1) Комисијата е овластена да спроведува надзор заради утврдување дали овластен учесник на пазарот за хартии од вредност, операторот со Фондот или друго физичко или правно лице го прекршиле овој закон, правилниците донесени врз основа на овој закон, другите закони во нејзина надлежност и правилата на овластените учесници на пазарот.
- (2) Надзорот го вршат овластени лица вработени во Комисијата.

Повикување на лица

Член 200

- (1) Во текот на надзорот Комисијата може да повика лица со цел на Комисијата да и дадат усни информации, во форма на изјави или одговори.
- (2) Обврската од ставот (1) на овој член се однесува на:
 - а) директорите, вработените, членовите на управниот и надзорниот одбор или на одборот на директори на учесникот на пазарот на хартии од вредност или
 - б) директорите, вработените, членовите на управниот и надзорниот одбор или на одборот на директори на акционерското друштво со посебни обврски за известување или на друг издавач чии хартии од вредност се тргуваат на берза;
 - в) акционери во акционерски друштва со посебни обврски за известување или на друг издавач чии хартии од вредност се тргуваат на берза и
 - г) други лица по барање на Комисијата.
- (3) Информациите добиени врз основа на овој член Комисијата ги чува како доверливи и се употребуваат во постапка што ја води Комисијата или во судска постапка.

Налози за доставување на документи

Член 201

- (1) Во текот на надзорот Комисијата може да издаде налози на лица од кои се бара да поднесат примероци од утврдените документи до Комисијата и да обезбедат можност за контрола на оригиналните документи.
- (2) Обврската од ставот (1) на овој член се однесува на:
 - а) директорите, вработените, членовите на управниот и надзорниот одбор или на одборот на директори на учесникот на пазарот на хартии од вредност или
 - б) директорите, вработените, членовите на управниот и надзорниот одбор или на одборот на директори на акционерското друштво со посебни обврски за известување или на друг издавач чии хартии од вредност се тргуваат на берза;
 - в) акционери во акционерски друштва со посебни обврски за известување или на друг издавач чии хартии од вредност се тргуваат на берза и
 - г) други лица по барање на Комисијата.
- (3) Информациите добиени врз основа на овој член Комисијата ги чува како доверливи и се употребуваат во постапка што ја води Комисијата или во судска постапка.

Почитување на Налозите на Комисијата

Член 202

- (1) Почитувањето на Налозите на Комисијата за повикување на лица и/или доставување документи претставува должност на примателите на налогот.
- (2) Непочитувањето на Налозите на Комисијата од ставот (1) на овој член претставува правна основа за изрекување мерки/санкции согласно со овој закон.

Вршење на надзор

Член 203

Комисијата поблиску го пропишува начинот и постапката за вршење на надзорот.

5. Преземање мерки

5.1. Овластување за преземање мерки во постапка на издавање, понуда и продажба на хартии од вредност

Мерки на контрола

Член 204

(1) Ако Комисијата открие дека издавачот ги прекршил одредбите од овој закон и правилниците донесени врз основа на овој закон, во врска со издавањето, понудата и продажбата на хартии од вредност, таа може:

- а) јавно да ги обелодени информациите за незаконитостите и неправилностите;
- б) да издаде решение со кое издавачот се задолжува да ги исправи незаконитостите и неправилностите во утврдениот рок и
- в) времено или трајно да го прекине, односно да го запре издавањето на хартии од вредност.

(2) Издавачот е должен да ги отстрани незаконитостите и неправилностите во утврдениот рок и за тоа да поднесе извештај до Комисијата.

(3) Ако издавачот не ги отстрани незаконитостите и неправилностите, Комисијата донесува решение со кое времено или трајно го прекинува, односно го запира издавањето на хартиите од вредност и наложува враќање на уплатените средства на купувачите. Комисијата го објавува решението во најмалку еден дневен весник кој излегува на територијата на Република Северна Македонија.

(4) Комисијата може да не одржи сослушување пред донесување на решението од ставот (1) или (3) на овој член.

(5) Жалбата против решенијата на Комисијата од овој член не го одлага извршувањето на решението.

5.2 Овластување за преземање мерки против брокерските куќи

Решение за отстранување на утврдени неправилности и незаконитости

Член 205

(1) Комисијата донесува решение за отстранување на утврдените неправилности и незаконитости ако при контрола констатира неправилности и незаконитости во работењето со хартии од вредност кај брокерската куќа.

(2) Решение од ставот (1) на овој член Комисијата донесува и во случај кога:

- а) брокерската куќа не ги исполнува условите за вршење на услуги со хартии од вредност во согласност со овој закон;

- б) брокерската куќа врши услуги со хартии од вредност за кои нема добиено дозвола од Комисијата, односно врши услуги и дејности кои според овој закон не смее да ги врши;
 - в) брокерската куќа постапува спротивно на правилата за владеење со ризици во согласност со овој закон;
 - г) брокерската куќа постапува спротивно на правилата за водење на деловните книги и деловните извештаи, односно за ревидирање на годишните извештаи;
 - д) брокерската куќа не ги исполнува обврските за поднесување на извештаи и известувања во согласност со овој закон и
 - ѓ) во други случаи кога брокерската куќа не постапува во согласност со овој закон и со правилата на саморегулирачките организации, како и кога постапува спротивно и со други правила на пазарот на хартии од вредност во работењето со хартии од вредност.
- (3) Во решението од ставовите (1) и (2) на овој член Комисијата утврдува рок за отстранување на утврдените неправилности и незаконитости.
- (4) Брокерската куќа е должна да ги отстрани утврдените неправилности и незаконитости и на Комисијата да и достави извештај во кој ќе ги опише преземените мерки за отстранување на неправилностите и незаконитостите. Кон извештајот задолжително се приложуваат документи и други докази од кои се гледа дека утврдените недостатоци се отстранети.

Привремена забрана за вршење на услуги

Член 206

- (1) Комисијата донесува решение за привремена забрана за вршење на сите или дел од услугите со хартии од вредност на брокерската куќа за кои има добиено дозвола во следниве случаи:
- а) брокерската куќа не го организирала работењето, односно тековно не ги води деловните книги, деловната документација и други административни и деловни евиденции така што не може во секој момент да се провери дали работи согласно со одредбите од овој закон, а особено согласно со правилата за владеење со ризици;
 - б) брокерската куќа не постапи согласно со решението на Комисијата за отстранување на утврдени неправилности и незаконитости или истите не може да ги отстрани, односно од доставениот извештај во кој се опишани преземените мерки за отстранување на неправилностите и незаконитостите и од приложените документи и други докази не може да се утврди дека утврдените неправилности и незаконитости се отстранети;
 - в) брокерската куќа ненавремено и последователно не доставува известувања и извештаи до Комисијата во согласност со овој закон или на друг начин го попречува вршењето на контролата;
 - г) во случај кога брокерската куќа ќе стори забранети работи со хартии од вредност предвидени со овој или со друг закон и со правилата на саморегулирачките организации;
 - д) не одбие барање за какво било дејствие со хартии од вредност ако знае или би морало да знае дека поради извршување на барањето може да дојде до кршење на овој закон, другите закони од надлежност на Комисијата и правилата на саморегулирачките организации;
 - ѓ) ја крши должноста за чување на доверливи податоци, забрана на манипулација или забрана на употреба на внатрешни информации во согласност со овој закон;

е) кога не постапува во согласност со задолженијата и обврските во рокови определени со решение на Комисијата и

ж) постапува спротивно на одредбите на овој закон и на прописите донесени врз основа на него на начин што го загрозува или оневозможува работењето на саморегулирачките организации.

(2) Забраната од ставот (1) на овој член важи најмногу 30 работни дена.

(3) Решението од ставот (1) на овој член Комисијата најдоцна во рок од три работни дена од неговото донесување, го доставува и на берзата и на депозитарот кои брокерската куќа на која забраната се однесува, треба да ја исклучат од членството додека трае забраната.

Одземање на дозвола

Член 207

(1) Комисијата ја одзема дозволата за вршење на услугите во врска со хартии од вредност на брокерската куќа во следниве случаи:

а) брокерската куќа по донесено решение на Комисијата за отстранување на утврдени неправилности и незаконитости истите не може да ги отстрани, односно од доставениот извештај во кој се опишани преземените мерки за отстранување на неправилностите и од приложените документи и други докази не може да се утврди дека утврдените недостатоци и неправилности се отстранети, а во случај на сторени потешки повреди на правилата за работење со хартии од вредност предвидени со овој или со друг закон од надлежност на Комисијата и со правилата на саморегулирачките организации;

б) извршува потешки повреди на правилата за работење со хартии од вредност предвидени со овој закон и со други закони од надлежност на Комисијата и правилата на саморегулирачките организации;

в) не започне со работа шест месеца од издавањето на дозвола или ако прекине со работење повеќе од шест месеца;

г) дозволата е стекната со наведување на невистинити податоци;

д) брокерската куќа врши други работи кои не се повразни со хартиите од вредност во согласност со овој закон;

ѓ) ако надлежниот орган на брокерската куќа донесе одлука за измена на дејноста врз основа на која брокерската куќа повеќе нема да врши услуги во врска со хартии од вредност;

е) престане да ги исполнува кадровските, техничките и организационите услови предвидени со овој закон или со подзаконските акти и правилата на саморегулирачките организации;

ж) ако брокерската куќа не ги исполнува условите во врска со капиталска соодветност и на други услови за работење, согласно со правилата за владеење со ризици, како и на други услови и обврски во согласност со законите од надлежност на Комисијата;

з) кога брокерската куќа не постапува согласно со решението за привремена забрана на вршење на услуги и

с) кога Комисијата, откако издала дозвола, добие информација која доколку била добиена навремено ќе била причина за неиздавање, или ако околностите се промениле до таа мера што Комисијата не би издала дозвола, или пак се случат и двете.

(2) На подружница на странска брокерска куќа Комисијата, освен во случаите од ставот (1) на овој член, донесува решение за одземање на дозволата и во случај дозволата за работа да биде

одземена во матичната земја, или за временскиот период за кој во матичната земја на странската брокерска куќа и е изречена привремена забрана за вршење на услуги со хартии од вредност.

(3) Со решението од ставот (1) на овој член Комисијата определува рок кој не може да биде пократок од шест месеца од одземањето на дозволата во кој брокерската куќа не смее да побара да се обнови дозволата која претходно е одземена.

(4) Решението од ставот (1) на овој член Комисијата го доставува на берзата и на депозитарот кои треба брокерската куќа да ја исклучат од членството.

(5) Пред донесувањето на решението од ставот (1) на овој член Комисијата и овозможува на брокерската куќа да се изјасни за причините кои можат да доведат до одземање на дозволата за работење.

Јавна опомена

Член 208

(1) Комисијата може да донесе решение за изрекување јавна опомена на брокерската куќа и на директорот на брокерската куќа.

(2) При одлучувањето за изрекување јавна опомена Комисијата ја зема предвид тежината на повредата и околноста дали на брокерската куќа и на директорот на брокерската куќа веќе им е изречена јавна опомена.

(3) Комисијата јавно го објавува диспозитивот од решението по неговата конечност во најмалку еден дневен весник кој излегува на територијата на Република Северна Македонија.

Преземање на вршење услуги од друга брокерска куќа

Член 209

(1) Во случај кога Комисијата ќе донесе решение со кое ја одзема дозволата за работа на брокерската куќа може да определи друга брокерска куќа или банка која ќе го преземе вршењето на услугите во врска со хартиите од вредност за кои брокерската куќа на која и е одземена дозволата презела обврски спрема клиентите.

(2) Во исто време, заедно со вршењето на услугите во врска со хартии од вредност, другата брокерска куќа која ќе ја определи Комисијата ќе ги преземе и финансиските средства кои се уплатени од клиентот кои се чуваат на посебни сметки кај овластена институција.

(3) Комисијата донесува правила со кои поблиску ја пропишува постапката за преземање на вршењето на услугите од ставот (1) на овој член.

5.3. Овластување за преземање на мерки против брокерите

Мерки на контрола

Член 210

Ако при контрола Комисијата утврди дека во работењето на брокерот има неправилности, незаконитости и непочитување на обврските во согласност со овој закон, подзаконските акти донесени врз основа на закон и непочитување на правилата на саморегулирачките организации, Комисијата може да донесе решение заради преземање на следниве мерки:

а) привремена забрана на брокерот да врши работи за кои има добиено дозвола;

- б) јавно објави дека брокерот ги повредува правилата за работа со хартии од вредност;
- в) изрекување јавна опомена и
- г) одземање на дозволата.

Одземање на дозвола

Член 211

Комисијата донесува решение за одземање на дозвола на брокерот и во случај кога:

- а) податоците од членот 112 на овој закон се неистинити;
- б) врши забранети дејствија и работи со хартии од вредност;
- в) врши други работи кои не се поврзани со работење со хартии од вредност во согласност со овој закон;
- г) не одбие барање за какво било дејствие со хартии од вредност ако знае или би морал да знае дека поради извршување на барањето може да дојде до кршење на овој закон, другите закони од надлежност на Комисијата и правилата на саморегулирачките организации;
- д) ако повеќе не ги исполнува условите кои се потребни за добивање на дозвола за брокер;
- ѓ) доколку по предупредување на Комисијата брокерот продолжи да постапува спротивно на правилата и обврските во согласност со овој закон, подзаконските акти донесени врз него и на правилата на саморегулирачките организации и
- е) Комисијата, откако издала дозвола, добие информација која доколку била добиена навремено ќе била причина за неиздавање, или ако околностите се промениле до таа мера што Комисијата не би издала дозвола, или пак се случат и двете.

5.4. Овластување за преземање на мерки против друштвата за инвестиционо советување и на инвестиционите советници

Мерки на контрола на друштвата за инвестиционо советување и инвестициони советници

Член 212

Ако при контрола Комисијата утврди дека во работењето на друштвото за инвестиционо советување и на инвестициониот советник има неправилности, незаконитости и непочитување на обврските во согласност со овој закон, прописите донесени врз основа на овој закон и непочитување на правилата на саморегулирачките организации, Комисијата може да донесе решение заради преземање на следниве мерки:

- привремена забрана на друштвото за инвестиционо советување и на инвестициониот советник да врши работи за кои има добиено дозвола,
- јавно објави дека друштвото за инвестиционо советување и на инвестициониот советник ги повредува правилата за работа со хартии од вредност,
- изрекување јавна опомена и
- одземање на дозволата.

Одземање на дозвола на друштвата за инвестиционо советување и на инвестициони советници

Член 213

Комисијата донесува решение за одземање на дозвола на друштвото за инвестиционо советување и на инвестициониот советник во случај кога:

- а) податоците од членовите 148 и 150 на овој закон се неистинити;
- б) врши забранети дејствија и работи со хартии од вредност;
- в) врши други работи кои не се поврзани со работење со хартии од вредност во согласност со овој закон;
- г) не одбие барање за какво било дејствие со хартии од вредност ако знае или би морало да знае дека поради извршување на барањето може да дојде до кршење на овој закон, други закони од надлежност на Комисијата и правилата на саморегулирачките организации;
- д) ако повеќе не ги исполнува условите кои се потребни за добивање на дозвола за друштвото за инвестиционо советување, односно за инвестициониот советник;
- ѓ) доколку по предупредување на Комисијата, друштвото за инвестиционо советување, односно инвестициониот советник продолжи да постапува спротивно на правилата и обврските во согласност со овој закон, подзаконските акти донесени врз него и на правилата на саморегулирачките организации и
- е) Комисијата, откако издала дозвола, добие информација која доколку била добиена навремено ќе била причина за неиздавање, или ако околностите се промениле до таа мера што Комисијата не би издала дозвола, или пак се случат и двете.

5.5. Овластување за преземање на мерки против берзата

Предмет на контрола на берзата

Член 214

При вршење на контрола на берзата во согласност со овој закон Комисијата ги проверува:

- а) законитоста на работењето на берзата во согласност со овој закон;
- б) законитоста на берзанското тргување со хартии од вредност;
- в) применувањето на законите и другите прописи кои се однесуваат на работењето со хартии од вредност, како и сопствените правила, статутот и други акти врз основа на кои се издава одобрието за работа на берзата;
- г) дали на берзата се врши промет на хартии од вредност кои ги исполнуваат пропишаните услови за тргување, односно дали тие работи ги вршат овластени брокери и
- д) контрола на финансиската состојба на берзата и на членките на берзата.

Мерки на контрола на берзата

Член 215

(1) Ако при контрола се утврди дека во работењето на берзата има неправилности, односно незаконитости, Комисијата може да ги преземе следниве мерки:

- а) да издаде решение за отстранување на утврдените неправилности и незаконитости во работењето со долгорочните хартии од вредност;
 - б) да издаде решение за привремено запирање на работењето на берзата;
 - в) јавно да ги објавува податоците за неправилностите и незаконитостите во работењето на брокерските куќи членки на берзата и на самата берза;
 - г) привремено или трајно да ја одземе дозволата за работа на берзата;
 - д) преземе и други мерки за подобрување на работењето на берзата и
 - ф) да донесе решение за отповикување на согласноста за директор на берзата.
- (2) Во случај на утврдување на неправилности и незаконитости при работењето трошоците на контролата паѓаат на товар на берзата.

Јавна опомена

Член 216

- (1) Комисијата може да донесе решение за изрекување јавна опомена на берзата и на директорот на берзата.
- (2) При одлучувањето за изрекување јавна опомена Комисијата ја зема предвид тежината на повредата и околноста дали на берзата и на директорот на берзата веќе им е изречена јавна опомена.
- (3) Комисијата јавно го објавува диспозитивот од решението по неговата конечност во најмалку еден дневен весник кој излегува на територијата на Република Северна Македонија.

5.6. Овластување за преземање на мерки против депозитар

Предмет на контрола на депозитар

Член 217

При вршење на контрола на депозитар во согласност со овој закон Комисијата ги контролира:

- а) законитоста на работењето на депозитарот во согласност со овој закон;
- б) законитоста во вршењето на работите со хартии од вредност;
- в) дали депозитарот ги применува законите и другите прописи кои се однесуваат на работењето со хартии од вредност, како и сопствените правила, статутот и други акти врз основа на кои се издава одобриението за работа на депозитарот;
- г) дали на депозитарот се вршат работи со хартии од вредност кои ги исполнуваат условите и обврските пропишани со овој закон и подзаконските акти и со правилата донесени во согласност со овој закон и
- д) контрола на финансиската состојба на депозитарот и членките на депозитарот.

Мерки на контрола на депозитар

Член 218

- (1) Ако при контрола се утврди дека во работењето на депозитарот има неправилности, односно незаконитости, Комисијата може да ги преземе следниве мерки:
- а) да издаде решение за отстранување на утврдените неправилности и незаконитости во работењето со хартиите од вредност;
 - б) да донесе решение за привремено запирање на работењето на депозитар;
 - в) јавно да објави за утврдените неправилности и незаконитости во работењето на депозитарот;
 - г) да ја одземе дозволата за работа на депозитарот;
 - д) преземе и други мерки за подобрување на работењето на депозитарот и
 - ѓ) да донесе решение за отповикување на согласноста за директор на депозитарот.
- (2) Во случај на утврдување на неправилности при работењето трошоците на контролата паѓаат на товар на депозитарот.

Јавна опомена

Член 219

- (1) Комисијата може да донесе решение за изрекување јавна опомена на депозитарот и на директорот на депозитарот.
- (2) При одлучувањето за изрекување јавна опомена Комисијата ја зема предвид тежината на повредата и околноста дали на депозитарот и на директорот на депозитарот веќе им е изречена јавна опомена.
- (3) Комисијата јавно го објавува диспозитивот од решението по неговата конечност во најмалку еден дневен весник кој излегува на територијата на Република Северна Македонија.

5.7. Овластување за преземање на мерки против акционерски друштва со посебни обврски за известување

Мерки на контрола на акционерски друштва со посебни обврски за известување

Член 220

- (1) Доколку Комисијата открие дека акционерското друштво со посебни обврски за известување ги прекршило одредбите од овој закон или прописите донесени врз основа на овој закон, Комисијата може:
- а) јавно да ги обелодени информациите за неправилностите и незаконитостите;
 - б) да донесе решение со кое од акционерското друштво со посебни обврски за известување и/или од неговите директори или вработени се бара да ги отстранат неправилностите и незаконитостите и да биде известена за отстранување на истите;
 - в) да наложи времено прекинување на тргувањето со хартиите од вредност на акционерското друштво со посебни обврски за известување во период од 30 работни дена;
 - г) да наложи времена забрана на нетрговските преноси на хартиите од вредност на акционерското друштво со посебни обврски за известување во период од 30 работни дена и
 - д) парично да го казни акционерското друштво со посебни обврски за известување.
- (2) Доколку Комисијата открие дека директор, вработен, член на управниот и надзорниот одбор и одборот на директори на акционерското друштво со посебни обврски за известување ги

прекршил одредбите од овој закон или правилниците донесени врз основа на овој закон и/или предизвикал акционерското друштво со посебни обврски за известување да ги прекрши прописите донесени врз основа на овој закон, Комисијата може:

- а) парично да го казни директорот, вработениот, членот на управниот и надзорниот одбор и одборот на директори на акционерското друштво со посебни обврски за известување и
- б) да донесе решение со кое трајно или времено му забранува на физичкото лице да купува, продава или да биде вклучено во нетрговски преноси со хартии од вредност кои ги издава акционерското друштво со посебни обврски за известување.

5.8 Овластување за преземање на мерки против акционери кои поседуваат повеќе од 5% од хартиите од вредност на акционерското друштво со посебни обврски за известување

Мерки на контрола на акционери кои поседуваат повеќе од 5% од хартиите од вредност на акционерското друштво со посебни обврски за известување

Член 221

Доколку Комисијата открие дека правното или физичкото лице ги прекршило одредбите од членовите 166 и 167 на овој закон, Комисијата може:

- а) јавно да ги обелодени информациите за неправилностите и незаконитостите;
- б) да донесе решение со кое лицето се задолжува во определен рок да ги отстрани неправилностите и незаконитостите и да ја извести Комисијата за отстранување на истите;
- в) да донесе решение со кое времено го суспендира правото на глас на лицето во однос на хартиите од вредност до отстранување на неправилностите и незаконитостите и
- г) парично да го казни лицето.

6. Други овластувања

Покренување на постапка пред надлежен орган

Член 222

Доколку Комисијата заклучи дека постои основано сомнение дека физичкото или правното лице ги прекршило одредбите на овој закон или прописите донесени врз основа на овој закон, Комисијата покренува постапка кај надлежен орган.

Овластување за размена на информации со други надлежни органи

Член 223

Комисијата разменува информации со органите надлежни за кривичен прогон.

Овластување за собирање и обработување на лични податоци

Член 223-а

- (1) Комисијата врши собирање, обработка, анализа, користење, оценување, пренос, чување и бришење на податоци за правни лица и лични податоци на физички лица од сопствената евиденција, согласно со закон.
- (2) Личните податоци можат да се користат единствено за целите на Комисијата согласно со прописите со кои се уредува заштитата на личните податоци.
- (3) Комисијата собира лични и други потребни податоци непосредно од лице на кое тие се однесуваат, од други лица или од постојните збирки на податоци со кои, согласно со закон, располагаат и ги водат надлежните државни органи, јавни институции, установи и други правни лица.

Овластување за вклучување во постапка пред суд

Член 224

Комисијата е овластена да се вклучи во постапката што се води во врска со прекршувања на одредбите од овој закон, прописите донесени врз основа на овој закон и други закони во нејзина надлежност. Комисијата може да се јави како учесник во постапката единствено со цел да го информира судот за нејзините ставови, мислења и толкувања.

Овластување за меѓународна соработка

Член 225

- (1) Комисијата е овластена да склучува меморандуми за разбирање, како и други акти со регулаторите на пазарите на хартии од вредност на други земји и други финансиски регулатори, со цел за координирање и соработка во спроведувањето на одредбите од овој закон, друг закон и прописите донесени врз основа на нив.
- (2) Комисијата може да разменува информации во согласност со актите од ставот (1) на овој член. Размената на доверливи информации се врши врз основа на принципот на реципроцитет со земјите со кои се склучени тие акти.

Овластен пристап до банкарски сметки

Член 225-а

Во постапката на контрола и надзор Комисијата може да обезбеди документи, податоци и информации за состојбите на банкарските сметки на физички или правни лица, а во врска со трговските преноси на хартии од вредност, согласно со закон.

Соработка со домашни финансиски регулаторни и супервизиски тела

Член 226

- (1) Комисијата е овластена да склучува меморандум за разбирање и други акти со домашни финансиски регулаторни и супервизорски тела или со други државни органи и институции за поефикасно спроведување на законите во нејзина надлежност.
- (2) Комисијата може да разменува информации во согласност со меморандумите и другите акти од ставот (1) на овој член.

7. Финансирање, водење евиденција и поднесување извештаи

Средства за работа на Комисијата

Член 227

- (1) Средствата за работа на Комисијата се обезбедуваат од надоместоци кои Комисијата ги наплатува за покривање на трошоците за извршените услуги.
- (2) Надоместоците што ги наплатува Комисијата се:
 - а) надоместоци за одлучување по барање на одобрение за издавање на хартии од вредност;
 - б) надоместоци за одлучување по барање на дозволи за работење на сите овластени учесници на пазарот со хартии од вредност, односно брокерски куќи, берзи, депозитари, банки, брокери и инвестициони советници;
 - в) надоместоци утврдени со Законот за инвестиционите фондови;
 - г) надоместоци утврдени со Законот за преземање на акционерски друштва;
 - д) надоместоци за одлучување по барање на согласност на актите на здруженијата на учесниците на пазарот на хартии од вредност;
 - ѓ) надоместоци за одлучување по барање на согласност за именување на директори на учесниците на пазарот на хартии од вредност;
 - е) надоместоци за надзор на берзите;
 - ж) надоместоци за надзор на брокерските куќи;
 - з) надоместоци за надзор на депозитарите;
 - с) надоместоци за вршење теренска контрола кај учесници на пазарот на хартии од вредност;
 - и) надоместоци за разгледување и проверка на извештаите на акционерски друштва со посебни обврски за известување и
 - ј) други приходи што Комисијата ги остварува од своето работење.
- (3) Висината на надоместоците од ставот (2) на овој член соодветствува со висината на трошоците на Комисијата утврдени со годишниот финансиски план, програмата за работа, како и развојните потреби на Комисијата за хартии од вредност.
- (4) Комисијата со тарифник ја утврдува висината на надоместоците од ставот (2) на овој член.
- (5) Владата на Република Северна Македонија дава согласност на тарифникот од ставот (4) на овој член.

Резервен фонд на Комисијата

Член 228

- (1) Од вишокот на приходи над расходи од работењето на Комисијата се формира резервен фонд.
- (2) Средствата од резервниот фонд се користат за финансирање на недостигот на средства на Комисијата, премостување на временската неусогласеност на приходите над расходите на Комисијата и во функција на развој и унапредување на работењето на Комисијата.

Чување на податоци

Член 229

- (1) Комисијата е должна во период од три години од приемот да ги чува:

- а) податоците и документите доставени од издавачот во врска со издавањето на хартии од вредност;
- б) податоците и документите доставени од акционерските друштва со посебни обврски за известување согласно со одредбите на овој закон и
- в) податоците и документите доставени од учесниците на пазарот на хартии од вредност согласно со одредбите на овој закон.
- (2) Податоците и документите од ставот (1) точки а) и б) на овој член се достапни на јавноста во постапка и под услови пропишани од Комисијата.
- (3) Комисијата на крајот на секое тримесечје објавува список на сите изречени мерки врз основа на одредбите од овој закон по нивната конечност.

Годишен извештај

Член 230

- (1) Комисијата за својата работа до Владата на Република Северна Македонија и до Собранието на Република Северна Македонија доставува еднаш годишно, најдоцна до 31 мај, годишен извештај за својата работа, заедно со финансиските извештаи, ревидирани од овластен ревизор согласно со меѓународните ревизорски стандарди и финансискиот план за наредната го дина. Комисијата го доставува годишниот извештај до Собранието за усвојување.
- (2) Комисијата во рок од 15 календарски дена од денот на усвојување на годишниот извештај, истиот го објавува на својата веб страница и објавува резиме од годишниот извештај со мислење од овластен ревизор во најмалку еден дневен весник кој излегува на територијата на Република Северна Македонија.

Право на жалба

Член 231

- (1) Против решението што го донесува Комисијата може да се изјави жалба до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен (во натамошниот текст: Комисијата за жалби), во рок од 15 работни дена од денот на приемот на истото.
- (2) Против конечните одлуки на Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен може да се поднесе тужба за поведување на управен спор пред надлежен суд.

Член 231-а е избришан.

Член 231-б е избришан.

Член 231-в е избришан.

Примена на Законот за општа управна постапка

Член 232

Ако со овој закон поинаку не е определено, во постапката при донесувањето на решение од страна на Комисијата Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен се применува Законот за општа управна постапка.

Прекршочен орган

Член 232-а

- (1) За прекршоците утврдени со овој закон, прекршочна постапка води и прекршочна санкција изрекува Комисијата за хартии од вредност (во натамошниот текст: Прекршочен орган).
- (2) Прекршочната постапка од ставот (1) на овој член пред Прекршочниот орган ја води Комисија за одлучување по прекршок (во натамошниот текст: Прекршочна комисија), формирана од лица вработени во Комисијата за хартии од вредност, кои ги именува претседателот на Комисијата за хартии од вредност.
- (3) Прекршочната комисија е составена од три лица кои се вработени во Комисијата за хартии од вредност од кои едно ја врши функцијата претседател на Прекршочната комисија.
- (4) Членовите на Прекршочната комисија се избираат за времетраење од пет години со право на реизбор.
- (5) Членовите на Прекршочната комисија се со завршено високо образование, а за претседател на Прекршочната комисија може да биде именуван само дипломиран правник со положен правосуден испит.
- (6) Членовите на Прекршочната комисија имаат свои заменици.
- (7) Прекршочната комисија донесува одлуки за прекршоците од овој закон и за изрекување прекршочни санкции.
- (8) Прекршочната комисија донесува деловник за својата работа кој претходно е одобрен од претседателот на Комисијата за хартии од вредност.
- (9) Против решенијата на Прекршочната комисија, со кои се изрекува прекршочна санкција може да се поднесе жалба до Државната комисија за одлучување во втор степен во областа на инспекцискиот надзор и прекршочната постапка.

Работа на Прекршочната комисија

Член 232-б

- (1) Член на Прекршочната комисија може да се разреши:
 - 1) со истекот на времето за кое е именуван за член;
 - 2) по негово барање;
 - 3) со исполнување на условите за старосна пензија согласно со закон;
 - 4) ако е осуден со правосилна судска пресуда за кривично дело; (Се укинува со Одлука на Уставен суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 45/09)
 - 5) ако му се утврди трајна неспособност;
 - 6) ако се утврди прекршување на прописите за водење на прекршочната постапка со правосилна одлука;
 - 7) ако не ги исполнува обврските кои произлегуваат од работењето во Прекршочната комисија и
 - 8) ако не пријавил постоење на конфликт на интереси за случај за кој решава Прекршочната комисија.

(2) Предлог за разрешување на член на Прекршочната комисија за случаите од ставот (1) точки од 3 до 8 на овој член поднесува претседателот на Прекршочната комисија до претседателот на Комисијата за хартии од вредност.

(3) Прекршочната комисија има право да изведува докази и собира податоци кои се неопходни за утврдување на прекршокот, како и да врши други работи и презема дејствија утврдени со овој закон, Законот за прекршоците и/или со друг закон.

(4) Членовите на Прекршочната комисија се самостојни и независни во работата на Прекршочната комисија и одлучуваат врз основа на своето стручно знаење и самостојно убедување.

(5) Прекршочната комисија работи во полн состав, а одлучува со мнозинство гласови од вкупниот број на членови.

(6) Прекршочната комисија води единствена евиденција на прекршоците, изречените прекршочни санкции и донесените одлуки на начин пропишан од Комисијата за хартии од вредност.

(7) Со актот од ставот (6) на овој член се пропишува и начинот на пристап до информациите кои се содржани во евиденцијата.

(8) Членовите на Прекршочната комисија имаат право на награда за својата работа во Прекршочната комисија што ја определува претседателот на Комисијата за хартии од вредност која треба да биде разумна и соодветна на значењето, обемот на работа на членовите и сложеноста на прекршоците.

Забрзана постапка-Постапка за издавање на прекршочен платен налог

Член 232-в

(1) За сите прекршоци за кои е надлежна Комисијата за хартии од вредност, овластени лица за спроведување на контрола од страна на Комисијата (во натамошниот текст: овластени лица), при констатирање на прекршокот се должни на сторителот на прекршокот да му предложат постапка за издавање на прекршочен платен налог, пред да го поднесат барањето за прекршочна постапка.

(2) Постапката за издавање на прекршочен платен налог е задолжителна.

(3) Доколку овластеното лице констатира прекршок, составува записник во кој ги забележува битните елементи на дејствието од кое произлегува правното обележје на прекршокот, времето, местото и начинот на сторување на прекршокот, описот на дејствието и дава предлог за порамнување со издавање на прекршочен платен налог. Записникот го потпишува овластеното лице и сторителот.

(4) По исклучок од ставот (3) од овој член, ако овластеното лице прекршокот го утврди лично или го утврди со употреба на соодветни технички средства и направи, односно со податоци од службена евиденција, записникот го потпишува само овластеното лице.

(5) Ако сторителот го признае делото што му се става на товар или ако овластеното лице прекршокот го утврди лично или го утврди со употреба на соодветни технички средства и направи, овластеното лице веднаш ќе издаде прекршочен платен налог.

(6) Прекршочниот платен налог содржи лични податоци на сторителот на прекршокот, а за правно лице, назив, седиште и даночен број, местото и времето на сторување на прекршокот, правната квалификација на прекршокот, износот на глобата, број на сметката за плаќање и правна поука.

(7) По приемот и потпишувањето на прекршочниот платен налог сторителот е должен да ја плати глобата изречена согласно со ставот (6) на овој член во рок од осум дена од приемот на прекршочниот платен налог на сметката означена во платниот налог.

(8) Сторителот кој ќе ја плати глобата во рокот од ставот (7) на овој член ќе плати половина од изречената глоба, за кое право се поучува во правната поука.

- (9) Во постапката која ќе заврши со плаќање на прекршочен платен налог не се плаќаат трошоци на постапката.
- (10) Ако сторителот не ја плати глобата во рокот од ставот (7) на овој член, овластеното лице поднесува барање за поведување на прекршочна постапка до Прекршочната комисија.
- (11) Овластените лица се должни да водат евиденција за издадените прекршочни платни налози од ставот (5) на овој член и за исходот на покренатите постапки.
- (12) Во евиденцијата од ставот (11) на овој член се собираат, обработуваат и чуваат следниве податоци име и презиме, односно назив на сторителот на прекршокот, живеалиште, односно престојувалиште, седиште, вид на прекршокот, број на прекршочниот платен налог кој му се издава и исходот на постапката.
- (13) Личните податоци од ставот (12) на овој член се чуваат пет години од денот на внесување во евиденцијата.
- (14) Комисијата за хартии од вредност ја пропишува формата и содржината на прекршочниот платен налог со правилник

IX. ПРЕКРШОЧНИ САНКЦИИ

Член 233

- (1) Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице (акционерско друштво и командитно друштво со акции) издавач на хартии од вредност, ако:
- 1) не ги извршува обврските кои произлегуваат од членот 5 на овој закон;
 - 2) издаде хартии од вредност без номинална вредност согласно со членот 6 став (4) од овој закон;
 - 3) не достави акт за издавање на хартии од вредност во форма и содржина пропишана од страна на Комисијата согласно со членот 7 од овој закон;
 - 4) постапува спротивно на членот 11 од овој закон;
 - 5) врши издавање, понуда и продажба на хартии од вредност по пат на јавна понуда без претходно одобрение од Комисијата согласно со членот 12 од овој закон;
 - 6) не започне постапка за запишување и уплата на понудените хартии од вредност согласно со членот 17 од овој закон;
 - 7) поканата за запишување и уплата на хартии од вредност не ја објави согласно со членот 18 став (1) од овој закон;
 - 8) проспектоот и поканата за уплата на хартиите од вредност не ги објави согласно со членот 18 став (3) од овој закон;
 - 9) во текот на јавната понуда издавачот ги смени статутот и другите акти кои се однесуваат на правата на сопствениците на хартии од вредност опишани во проспектоот согласно со членот 19 став (1) од овој закон;
 - 10) не постапи согласно со членот 19 став (2) од овој закон во случај на измена на условите во текот на јавната понуда;
 - 11) ја рекламира јавната понуда на хартии од вредност спротивно на членот 20 ставови (2) и (3) од овој закон;
 - 12) овластениот учесник на пазарот не обезбеди запишувањето на хартиите од вредност да се врши во согласност со овој закон, актот на издавање и со проспектоот согласно со член 21 став (2) од овој закон;
 - 13) врши реализација на јавната понуда во рок подолг од 12 месеца согласно со членот 22 од овој закон;

- 14) не ја извести Комисијата за бројот на запишаните и уплатените хартии од вредност и истите не ги објави согласно со членот 24 ставови (1) и (3) од овој закон;
 - 15) акционерското друштво и командитното друштво со акции претходно не ја извести Комисијата за продажба на сопствени акции и не ја достави одлуката за отуѓување на сопствените акции согласно со членот 25 став (1) од овој закон;
 - 16) не ја извести Комисијата за понуда чиј износ е помалку од 25.000 евра во денарска противвредност, не го достави до Комисијата актот за издавање на хартии од вредност и не објави соопштение за јавност за ваквата понуда согласно со членот 26 став (2) од овој закон;
 - 17) не ја извести Комисијата и јавноста во рок од пет работни дена за завршувањето на приватната понуда за количината на запишаните и уплатените хартии од вредност согласно со членот 27 став (5) од овој закон;
 - 18) не назначи заеднички застапник на сопствениците на обезбедени обврзници согласно со членот 28-а став (1) од овој закон;
 - 19) не склучи договор за застапување на идните сопственици на обезбедени обврзници со заедничкиот застапник согласно со членот 28-б став (1) од овој закон;
 - 20) не изврши упис на недвижниот имот во соодветниот регистар согласно со членот 28-в став (1) од овој закон;
 - 21) не ги предаде хартиите од вредност за регистрирање во депозитарот во рок од три работни дена од денот на уписот на основната главнина во трговскиот регистар согласно со членот 49 став (3) од овој закон и
 - 22) не ги извршува обврските кои произлегуваат од членовите 80 и 80-а од овој закон.
- (2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во правното лице - друштво од ставот (1) на овој член.
 - (3) Глоба до трикратен износ од износот утврден во став (2) на овој член ќе му се изрече за прекршок на одговорното лице - правното лице - друштво од ставот (1) на овој член, ако прекршокот од став (1) на овој член го сторило од користољубие или со истиот предизвикало поголема имотна штета.

Член 234

- (1) Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице - депозитар, ако:
 - 1) не му дозволи на правното лице да стане членка на депозитарот доколку ги исполнува условите утврдени со правилата за членство согласно со членот 38 став (4) од овој закон;
 - 2) купи или на друг начин стекне или поседува хартии од вредност за сопствена сметка кои се регистрирани во неговиот систем согласно со членот 45 став (1) од овој закон;
 - 3) не побара согласност од Комисијата согласно со членот 46 од овој закон и
 - 4) не презема мерки и постапува спротивно на членот 48 од овој закон.
- (2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во правното лице-депозитар.
- (3) Глоба до трикратен износ од износот утврден во став (2) на овој член ќе му се изрече за прекршок на одговорното лице во правното лице - депозитар, ако прекршокот од став (1) на овој член го сторило од користољубие или со истиот предизвикало поголема имотна штета.

Член 235

- (1) Глоба во износ од 300 до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на сопственик на хартии од вредност – микро трговец, од 500 до 800 евра во денарска

противвредност за прекршок на сопственик на хартии од вредност – мал трговец, од 800 до 1.200 евра во денарска противвредност за прекршок на сопственик на хартии од вредност – среден трговец и од 1.200 до 1.500 евра во денарска противвредност за прекршок на сопственик на хартии од вредност – голем трговец, ако:

1) има повеќе од една сметка на хартии од вредност кај еден ист депозитар, спротивно на членот 52 став (5) од овој закон и

2) податоците добиени согласно со членот 68 ставови (1) и (3) од овој закон ги пренесува и ги прави достапни на други лица.

(2) Глоба во износ од 150 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на сопственик на хартии од вредност-физичко лице за прекршокот од ставот (1) на овој член.

Член 235-а

(1) Глоба во износ од 3.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правен субјект кој врши услуга на чување на хартии од вредност, ако не води посебна евиденција за состојбата на хартиите од вредност за секој поединечен клиент и не достави целосни податоци за сите клиенти и за количината на хартии од вредност во нивна сопственост на барање на Комисијата согласно со членот 52-б став (5) од овој закон.

(2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во правното лице.

(3) Глоба до двократен износ од износот утврден во став (2) на овој член ќе му се изрече за прекршок на одговорното лице во правното лице од став (1) на овој член, ако прекршокот од став (1) на овој член го сторило од користољубие или со истиот предизвикало поголема имотна штета.

Член 236

(1) Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правното лице - берза, ако:

1) не достави податоци до Комисијата кои се однесуваат на уписот на промените во трговскиот регистар во рок од пет работни дена согласно со членот 74 став (3) од овој закон;

2) не дозволи на правно лице да стане членка на берзата доколку ги исполнува условите утврдени со нејзините правила за членство согласно со членот 79 став (3) од овој закон;

3) не презема мерки за заштита на информатичкиот систем и постапува спротивно на членот 84 од овој закон;

4) купува, стекнува или поседува какви било хартии од вредност за сопствена сметка преку трго вска трансакција која се врши на берзата согласно со членот 87 став (1) од овој закон и

5) не побара согласност од Комисијата за работите од членот 88 на овој закон.

(2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во правното лице-берза.

(3) Глоба до трикратен износ од износот утврден во став (2) на овој член ќе му се изрече за прекршок на одговорното лице во правното лице-берза од став (1) на овој член, ако прекршокот од став (1) на овој член го сторило од користољубие или со истиот предизвикало поголема имотна штета.

Член 237

(1) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на вработен во депозитар и берза доколку биде член на надзорен одбор, управен одбор и одбор на директори

на акционер на депозитар и берза или членка на депозитар и берза и доколку врши услуги или други активности во нивно име, согласно со членовите 45 став (3) и 87 став (3) од овој закон.

(2) Глоба до двократен износ од износот утврден во став (1) на овој член ќе му се изрече за прекршок на вработен во депозитар и берза, ако прекршокот од став (1) на овој член го сторил од користолъбие или со истиот предизвикало поголема имотна штета.

Член 238

(1) Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе и се изрече за прекршок на брокерска куќа, ако:

- 1) неовластени лица вршат услуги со хартии од вредност спротивно на членот 96 од овој закон;
- 2) вредноста на основната главнина не ја одржува во секое време од своето работење согласно со членот 99 од овој закон;
- 3) износот на сопствените средства не го одржува согласно со членот 100 став (1) од овој закон;
- 4) во случај кога износот на сопствените средства падне под минималниот износ, по налог на Комисијата не се усогласи со законот во одреден рок согласно со членот 100 став (2) од овој закон;
- 5) врши распределба на добивка како дивиденда спротивно на членот 103 од овој закон;
- 6) не ја информира Комисијата за промените на членот 104 став (2) од овој закон;
- 7) не ја информира Комисијата согласно со членот 108 став (3) од овој закон;
- 8) не ја извести Комисијата согласно со членот 109 став (2) од овој закон;
- 9) работите од членот 112 став (1) на овој закон ги вршат неовластени лица со дозвола за работа со хартии од вредност издадена од Комисијата;
- 10) не се придржува кон обврските од членот 116 на овој закон;
- 11) не го извести клиентот согласно со членот 117 став (2) од овој закон;
- 12) не ги извести клиентите согласно со членот 118 став (1) од овој закон;
- 13) не ја води книгата на налози согласно со членот 121 став (1) од овој закон;
- 14) купува или продава хартии од вредност за своја сметка или за сметка на лице вработено во брокерска куќа спротивно на членот 122 од овој закон;
- 15) паричните средства на клиентот не ги чува на посебна сметка согласно со членот 123 став (1) од овој закон;
- 16) не ги уплаќа паричните средства на клиентот согласно со членот 123 став (2) од овој закон;
- 17) врши плаќање од паричните средства од клиенти спротивно на членот 123 став (4) од овој закон;
- 18) паричните средства на еден клиент ги користи за сметка на кој било друг клиент спротивно на членот 123 став (5) од овој закон;
- 19) не му достави на клиентот извештај за склучување и порамнување на секоја трансакција согласно со членот 124 став (1) од овој закон;
- 20) не води евиденција и не ги чува сите документи согласно со членот 125 од овој закон;
- 21) не склучи договор во писмена форма со клиентот согласно со членот 126 од овој закон;
- 22) не достави до Комисијата текст на кој било предлог на реклама пред таа да биде објавена согласно со членот 128 став (3) од овој закон;
- 23) не склучи договор за портфолио и не ги исполни условите од членот 129 на овој закон;
- 24) не достави месечен извештај до Комисијата секој петнаесетти во месецот согласно со членот 131 став (1) од овој закон;

25) не ја извести Комисијата за промени на податоците наведени во барањето на дозвола за работење согласно со членот 131 став (3) од овој закон и

26) не достави годишен извештај за своето работење до Комисијата согласно со членот 131 став (4) од овој закон.

(2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во брокерската куќа.

(3) Глоба до четирикратен износ од износот утврден во став (2) на овој член ќе му се изрече за прекршок на одговорното лице во брокерска куќа, ако прекршокот од став (1) на овој член го сторило од користољубие или со истиот предизвикало поголема имотна штета.

(4) Глоба во износ од 200 до 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок од ставот (1) на овој член и на брокерот во брокерската куќа.

(5) Глоба до трикратен износ од износот утврден во став (4) на овој член ќе му се изрече за прекршок на брокерот во брокерската куќа, ако прекршокот од став (1) на овој член го стори од користољубие или со истиот предизвика поголема имотна штета.

Член 239

(1) Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице кое врши услуги со хартии од вредност спротивно на членот 96 од овој закон.

(2) Глоба во износ од 200 до 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице кое постапува спротивно на забраната за вршење на услуги со хартии од вредност од членот 97 на овој закон.

(3) Глоба до трикратен износ од износот утврден во став (2) на овој член ќе му се изрече за прекршок на физичко лице, ако прекршокот од став (2) на овој член го стори од користољубие или со истиот предизвика поголема имотна штета.

(4) Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице (брокерска куќа, овластена банка или подружница на странска брокерска куќа) кое постапува спротивно на забраната за вршење на услуги со хартии од вредност од членот 97 на овој закон.

Член 240

Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице кое постапува спротивно на членот 105 став (1) од овој закон.

Член 241

(1) Глоба во износ од 2.000 до 4.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото за инвестиционо советување, ако:

1) не поседува и одржува основна главнина утврдена согласно со членот 149 став (1) од овој закон и

2) во секое време не располага со ликвидни средства согласно со членот 149 став (3) од овој закон.

(2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во друштвото за инвестиционо советување.

Член 241-а

(1) Глоба во износ од 2.000 до 4.000 евра во денарска противвредност ќе и се изрече за прекршок на членка на Фондот за обесштетување на инвеститори, ако:

- 1) не постапи согласно со членот 152-р од овој закон и
 - 2) го користи членството во Фондот за обесштетување на инвеститори за свое рекламирање согласно со членот 152-у став (3) од овој закон.
- (2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член и на одговорно лице во членката на Фондот.

Член 242

- (1) Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на акционерското друштво со посебни обврски за известување, ако:
- 1) не достави до Комисијата ревидиран годишен извештај согласно со членот 154 став (1) од овој закон;
 - 2) не достави до Комисијата полугодишен извештај согласно со членот 156 од овој закон;
 - 3) не ги достави до Комисијата тековните извештаи и/или не ги објави ценовно чувствителните информации во согласност со членот 158 од овој закон;
 - 4) не достави до Комисијата примерок од својот годишен, полугодишен и тековен извештај согласно со членот 160 став (1) од овој закон;
 - 5) лицето кое е назначено за член на надзорен, управен или одбор на директори на акционерското друштво не ја извести Комисијата и акционерското друштво согласно со членот 165 од овој закон.
- (2) Глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе им се изрече за прекршок на акционерските друштва издавачи на хартии од вредност, чии хартии од вредност не котираат на берза и не се водат во Регистарот на акционерски друштва со посебни обврски за известување, доколку не постапат согласно со членот 166-б од овој закон.
- (3) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставовите (1) и (2) на овој член и на одговорното лице во правното лице.
- (4) Глоба во двоен износ од износот утврден во став (3) од овој член ќе му се изрече на одговорното лице во правното лице доколку прекршоците утврдени во ставовите (1) и (2) од овој член ги сторило од користољубие.

Член 242-а

- (1) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на акционерското друштво од членот 184-а од овој закон, ако:
- 1) назначи овластен ревизор спротивно на условите од членот 184-а ставови (1) и (2) од овој закон и
 - 2) не ја обезбеди потребната документација од членот 184-а став (3) од овој закон.
- (2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во акционерското друштво.

Член 242-б

Глоба во износ од 300 до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на овластениот ревизор од членот 184-а од овој закон, ако не даде мислење за зделката со заинтересирана страна во пропишана содржина и форма согласно со овој закон.

Член 243

(1) Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на овластен учесник на пазарот на хартии од вредност или друго правно лице во работењето со хартии од вредност, ако:

1) создаде лажна претстава за определена хартија од вредност на пазарот спротивно на членот 170 од овој закон;

2) шири неточни информации преку медиумите вклучувајќи го интернетот предвидени во членот 171 став (1) од овој закон;

3) при купувањето или продавањето на хартии од вредност се служи со манипулативни и измамнички дејствија согласно со членот 172 од овој закон и

4) врз основа на внатрешни информации купува или продава хартии од вредност спротивно на членот 173 став (3) од овој закон.

(2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член и на одговорното лице во правното лице.

(3) Глоба во двоен износ од износот утврден во став (2) од овој член ќе му се изрече на одговорното лице во акционерското друштво, доколку прекршоците утврдени во став (1) од овој член ги сторило од користољубие.

(4) Глоба во износ од 200 до 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на овластен учесник на пазарот на хартии од вредност-физичко лице за прекршоците од ставот (1) на овој член.

(5) Глоба до двоен износ од износот утврден во став (4) од овој член ќе му се изрече на овластен учесник на пазарот на хартии од вредност – физичко лице, доколку прекршоците утврдени во став (1) од овој член ги сторило од користољубие.

Член 244

(1) Глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на акционер правно лице – микро трговец, глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност на акционер правно лице - мал трговец, глоба во износ од 2.000 до 5.000 евра во денарска противвредност на акционер правно лице - среден трговец и глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на акционер правно лице - голем трговец ако постапуваат спротивно на членот 173 од овој закон.

(2) Глоба во износ од 300 до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за направен прекршок од став (1) на овој член и на одговорното лице во правното лице.

(3) Глоба во износ од 200 до 250 евра во денарска противвредност ќе им се изрече за прекршок на акционерите – физички лица, членовите на управен одбор, надзорен одбор и членовите на одборот на директори, вработените или надворешните соработници кои при извршување на професионалните задачи имаат пристап до внатрешни информации, ако постапат спротивно на членот 173 од овој закон.

(4) Глоба до четирикратен износ од износот утврден во ставовите (1), (2) и (3) од овој член ќе им се изрече на лицата од ставовите (1), (2) и (3) од овој член, ако прекршокот е сторен од користољубие или со прекршокот е предизвикана поголема имотна штета или е стекната поголема имотна корист.

Член 245

Глоба во износ до 500 евра во денарска противвредност ќе им се изрече за прекршок на членовите на органите на управување, директорот, вработените и овластените ревизори, ако не постапуваат согласно со членот 177 од овој закон.

Член 245-а

Глоба во износ од 5.000 до 8.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на правно лице - микро трговец, од 10.000 до 12.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на правно лице - мал трговец, од 12.000 до 14.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на правно лице - среден трговец и од 15.000 до 20.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на правно лице - голем трговец за прекршок, доколку:

- 1) се стекнало со квалификувано учество во брокерска куќа, берза за хартии од вредност или депозитар спротивно на членот 152-а ставови (1) и (3) од овој закон и
- 2) не постапило согласно со членот 152-г став (3) од овој закон.

Член 245-б

Глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице - микро трговец, од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на прекршок на правно лице - мал трговец, од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице - среден трговец и од 3.000-5.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице - голем трговец ако не ја извести Комисијата согласно со членот 152-а став (6) од овој закон.

Член 245-в

Глоба во износ од 1.000 до 1.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице кое:

- 1) се стекнало со квалификувано учество во брокерска куќа, берза за хартии од вредност или депозитар спротивно на членот 152-а ставови (1) и (3) од овој закон и
- 2) не постапило согласно со членот 152-г став (3) од овој закон.

Член 245-г

Глоба во износ од 250 до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице ако не ја извести Комисијата согласно со членот 152-а став (6) од овој закон.

Член 245-д

Глоба во износ од 10.000 до 15.000 евра во денарска противвредност ќе и се изрече за прекршок на брокерска куќа, подружница на странска брокерска куќа и овластена банка доколку постапи спротивно на одредбите од членот 152-а став (7) на овој закон.

Член 245-ѓ

(1) Глоба во износ од 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице од членот 200 на овој закон доколку уредно е повикано и не дојде, а не го оправда изостанокот, или ако дојде па откако е предупредено за последиците, без законска причина не сака да даде изјава.

(2) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на овластеното службено лице од членот 200 на овој закон доколку уредно е повикано и не дојде, а

не го оправда изостанокот, или ако дојде па откако е предупредено за последиците, без законска причина не сака да даде изјава.

(3) Глоба во висина до десеткратниот износ на глобата од ставовите (1) и (2) на овој член ќе му се изрече на лицето кое и покрај изречената глоба од ставовите (1) и (2) на овој член ќе одбие да даде изјава.

Член 245-е

(1) Глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на овластено правно лице - микро трговец, од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на овластено правно лице - мал трговец, од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на овластено правно лице - среден трговец, од 8.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на овластено правно лице - голем трговец, кое технички го спроведува испитот од член 112-г од овој закон, ако:

1) не го снима, не го емитува во живо на веб страницата на Комисијата и доколку не ја постави снимката од целиот испит на веб страницата на Комисијата согласно со членот 112-ѓ став (3) од овој закон;

2) не го прекине испитот согласно со членот 112-е ставови (5) и (6) од овој закон и

3) не го блокира радио фреквенцискиот опсег во просторијата за полагање на испитот.

(2) Глоба во износ од 25 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на овластениот претставник од членот 112-ѓ став (5) од овој закон, доколку постапи спротивно на членот 112-е став (9) од овој закон.

(3) Глоба во износ од 25 евра во денарска противвредност ќе им се изрече на овластените претставници од членот 112-ѓ став (5) од овој закон ако дозволат кандидатот да постапи спротивно на членот 112-е ставови (2), (3) и (4) од овој закон.

Член 245-ж

Глоба во износ до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на претседателот на Комисијата ако не го донесе решението во рокот утврден во членот 112-о став (7) од овој закон.

Одмерување на висина на глоби

Член 245-з

Одмерувањето на висината на глобата за правното лице се врши согласно со Законот за прекршоците.

Член 249-з

Со глоба до 50 евра во денарска противвредност ќе се казни одговорното лице од членот 112-г став (1) од овој закон кое ќе дозволи да полага кандидат кој не ги исполнува пропишаните услови од овој закон.

Забелешка: Согласно членот 8 од Закон за изменување и дополнување на Законот за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 192/15) законодавецот го додава членот 249-з, но хронолошки треба да биде член 245-з иако претходно во новелите истиот број на член веќе постои.

Член 249-с

Глоба во износ до 25 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на кандидатот кој постапува спротивно на членот 112-е ставови (2), (3) и (4) од овој закон.

Забелешка: Согласно членот 8 од Закон за изменување и дополнување на Законот за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 192/15) законодавецот го додава членот 249-с, но хронолошки треба да биде член 245-с.

Член 249-и

Со глоба до 50 евра во денарска противвредност ќе се казнат членовите на Комисијата за ревизија од членот 112-о став (3) од овој закон, доколку утврдат неправилности во спроведувањето на испитот, а тоа не го констатираат во извештајот до Комисијата.

Забелешка: Согласно членот 8 од Закон за изменување и дополнување на Законот за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 192/15) законодавецот го додава членот 249-и, но хронолошки треба да биде член 245-и.

Член 249-ј

(1) Глоба во износ од 25 до 50 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на овластеното службено лице во Комисијата, доколку во законскиот рок не одлучи по барањето од членовите 16 став (1), 43 став (2), 47 став (3), 86 став (1), 89 став (3), 101 став (3), 107 став (1), 113 став (5), 151 став (5) и 152-в став (1) од овој закон.

(2) Глоба во износ од 25 до 50 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на овластеното службено лице од Комисијата и Берзата, доколку во рокот утврден во членовите 14 став (4), 79 став (6), 106 став (3), 113 став (3), 151 став (3) и 152-б став (3) од овој закон, не ги побара потребните документи и податоци.

(3) Глоба во износ од 25 до 50 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на овластеното службено лице од надлежниот јавен орган, доколку во рокот утврден во членовите 14 став (5), 79 став (7), 106 став (4), 113 став (4), 151 став (4) и 152-б став (4) од овој закон, не ги достави бараните документи и податоци до Комисијата.

(4) За прекршоците од ставовите (1), (2) и (3) на овој член прекршочни постапки води и прекршочни санкции изрекува надлежен суд.

Забелешка: Согласно членот 28 од Закон за изменување и дополнување на Законот за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 23/16) законодавецот го додава членот 249-ј, но хронолошки треба да биде член 245-ј.

X.

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Други акти на Комисијата

Член 246

- (1) Комисијата ги донесува правилниците и другите акти врз основа на овој закон во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон.
- (2) До денот на влегувањето во сила на актите од ставот (1) на овој член продолжуваат да важат постојните прописи.

Усогласување на работењето на Централниот депозитар за хартии од вредност АД Скопје

Член 247

Централниот депозитар за хартии од вредност АД Скопје е должен да го усогласи своето работење со одредбите на овој закон, во рок од една година од денот на неговото влегување во сила, и тоа: висината на својата основна главнина согласно со членот 34 од овој закон, составот на управниот и надзорниот одбор или одборот на директори, сите правила и другите акти, како и да ја отуѓи сопственоста на хартиите од вредност кои се во спротивност со членот 45 став (1) од овој закон.

Усогласување на работењето на Македонската берза АД Скопје

Член 248

Македонската берза АД Скопје е должна да го усогласи своето работење со одредбите на овој закон, во рок од една година од денот на влегувањето во сила, и тоа: висината на својата основна главнина согласно со членот 75 од овој закон, составот на управниот и надзорниот одбор или одборот на директори, правилата и другите акти, како и да ја отуѓи сопственоста на хартиите од вредност кои се во спротивност со членот 87 став (1) од овој закон.

Усогласување на работењето на брокерска куќа

Член 249

Брокерската куќа е должна во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон да и достави на Комисијата изјава за моментната сопственичка структура и да го усогласи своето работење со одредбите на овој закон во врска со висината на својата основна главнина и работењето на своите експозитури.

Дозвола за работење со хартии од вредност

Член 250

Лицата кои се стекнале со уверенија за работење со хартии од вредност до денот на влегувањето во сила на овој закон, треба да поднесат барање до Комисијата за издавање дозвола за работа со хартии од вредност, согласно со овој закон, во рок од 180 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Извештаи за сопственост

Член 251

Лицата кои имаат обврска да поднесат извештаи за сопственост, согласно со овој закон, се должни истите да ги поднесат до Комисијата во рок од 60 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Комисија за хартии од вредност

Член 252

(1) Мандатот на сегашниот состав на членовите на Комисијата престанува по истекот на периодот за кој се избрани.

(2) Владата на Република Северна Македонија во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон ќе му предложи на Собранието на Република Северна Македонија, да избере двајца комисионери (члена) од составот на постојните членови на Комисијата кои ќе бидат професионално ангажирани во Комисијата со полно работно време и не ќе можат да имаат друга функција и да бидат вработени на друго работно место или да добиваат друг надоместок, освен платата како комисионери (члена) и надоместоци од повремени едукативни и авторски хонорари.

Член 253

Постапките кои се започнати, а не се завршени пред денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе продолжат согласно со прописите кои важеле до денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 254

Трансакциите со хартии од вредност во кои како купувач или продавач се јавува меѓународна финансиска институција по исклучок од членот 63 на овој закон, до 31 декември 2006 година можат да се порамнуваат на начин и по постапка пропишани од Комисијата за хартии од вредност.

Престанување на важење

Член 255

Со денот на влегувањето во сила на овој закон престанува да важи Законот за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ број 63/2000, 103/2000, 34/2001, 4/2002, 37/2002, 31/2003, 85/2003 и 96/2004), освен одредбите од Главата V, подглава 1. Тргување со пари и краткорочни хартии од вредност.

Влегување во сила

Член 256

Одредбите од членот 197 став (1) точка з) и став (2) алинеја 1, членот 220 став (1) точка д), членот 220 став (2) точка а) и членот 221 точка г) ќе започнат да се применуваат од 1 јануари 2007 година.

Член 257

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во Службен весник на Република Македонија.

ВАЖЕЧКИ ПРЕОДНИ ОДРЕДБИ ОД НОВЕЛИТЕ НА ЗАКОНОТ

I. „Службен весник на Република Македонија“ бр. 57/10

Член 59

Одредбите од членовите 152-д до 152-ф на овој закон кои се однесуваат на Фондот за обесштетување на инвеститори ќе се применуваат од денот на влегувањето на Република Македонија како полноправна членка на Европската унија.

II. „Службен весник на Република Македонија“ бр. 13/13

Член 25

Одредбите од членот 1 со кој се дополнува членот 2 точка 2 за делот за задолжителна котација, членот 5 со кој се дополнува нов член 80-а и членот 22 од овој закон, престануваат да важат на 30 април 2024 година.

III. „Службен весник на Република Македонија“ бр. 188/13

Член 21

Недвижностите кои до денот на влегувањето во сила на овој закон, во јавната книга за запишување на правата на недвижности се запишани во сопственост на Република Македонија, а со право на користење на Комисијата, се запишуваат во сопственост на Комисијата. Агенцијата за катастар на недвижности запишувањето од ставот 1 на овој член ќе го изврши врз основа на овој закон, а по пријава на Комисијата.

IV. „Службен весник на Република Македонија“ бр. 43/14

Член 5

Претседателот и комисионерите (членовите) на Комисијата избрани пред денот на започнувањето со примена на членот 2 од овој закон ќе продолжат да ја извршуваат својата функција се до истекувањето на мандатот за кој се избрани.

V. „Службен весник на Република Македонија“ бр. 83/18

Член 2

Одредбите од членот 183 став (4) точка г) од Законот за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ број 95/2005, 25/2007, 7/2008, 57/10, 135/11, 13/13, 188/13, 43/14, 15/15, 154/15, 192/15 и 23/16) и одредбите од членот 1 од овој закон со кој членот 183 став (4) точка г) се дополнува со нова алинеја б, нема да се применуваат од денот на влегувањето во сила на овој закон до 1 септември 2018 година.

Член 3

Претседателот, односно комисионерот на Комисијата од членот 183 од Законот за хартии од вредност („Службен весник на Република Македонија“ број 95/2005, 25/2007, 7/2008, 57/10, 135/11, 13/13, 188/13, 43/14, 15/15, 154/15, 192/15 и 23/16), кои се избрани во периодот од денот на влегувањето во сила на овој закон до 1 септември 2018 година, се должни да го исполнат условот за познавање на странски јазик најдоцна во рок од една година од денот на нивниот избор.

На претседателот, односно комисионерот на Комисијата кој нема да го исполни условот за познавање на странски јазик во рокот утврден во ставот 1 на овој член му престанува мандатот.

VI. „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 31/20

Член 32

Започнатите прекршочни постапки до денот на влегувањето во сила на овој закон ќе завршат согласно со Законот за хартии од вредност „Службен весник на Република Македонија“ број 95/2005, 25/2007, 7/2008, 57/10, 135/11, 13/13, 188/13, 43/14, 15/15, 154/15, 192/15, 23/16 и 83/18).